

M. Rodzevičiūtė

BAISUSIS SENELIS

APYSAKA

i

Vertė *J. Dainauskas*

Išleido „SAKALO“ b-vė
Kaunas 1931 m.

Rodzevičiūtė Marė,

Rašytoja Rodzevičiūtė Marė mums, lietuviams, jau gerai žinoma iš jos apysakų, išverstų iš lenkų kalbos, „Dievaičio“, „Anima Vilis“, „Žemės Dulkių“.

Kultūros ir kalbos atžvilgiu, Rodzevičiūtė — lenkė, bet dvasia yra mums artima.

Tai Mickevičiaus, Kraševskio, Narbuto dvasios žmogus.

Gimė 1863 m. sulenkintoje senovės Lietuvos dalyje, tarp Pinų (Pinsko) balų. Mokėsi ir gyveno Varšuvoje, ten sėmė sau mokslo žinias ir kūrybai rintis.

Rašinėti (į „Swit“) pradėjo 1884 m. („Jazon Borow.ski“). Jos veikalų kalba lenkiška, bet dvasia lietuviška. Antai, „Dievaičio“ (paras. 1887 m.) vyriausias asmuo Morkus Čertvanas, Lietuvos bajoras, sielos ir kūno lietuvis — žemaitis, iki užsimiršimo mylįs savo žemę. Jis nebijo jokių sunkumų, jis niekad nenusimena, jis veiklus, gyvas, pilnas energijos ir kartu didžiai taurus.

Tokio taurus ir energingo žmogaus — Morkaus tikroju pirmataku yra 1886 m. parašyto „Baisiojo Senelio“ studento tipas.

Tai „tvirtas“ lietuvis, Jeronimas Baltapetris, kilęs iš senosios Lietuvos žemių (kunigaikščio Skirmanto 1174 m. prijungtų prie Lietuvos) — Mozyrijos krašto (buv. Minsko gubern.).

„Baisusis Senelis“ rašytas prieš 45 metus, bet jis ir šiandieną dar naujas, gyvas. Iš jo puslapių

dvelkia kažkoks giedrumas, darbo. pamėgimas, žmonių ir gyvenimo meilė, taurumas.

Tiesa, tiek „Baisiojo Senelio“, tiek kitų („Dievajtis“ — 1887 mt., „Kwiat Lotosu“ — 1889 mt., „Szary Proch“, „Ona“ — 1890 mt., „Hrywda“ — 1892 mt., „Anima Vilis“ — 1893 mt., „Macierz“ — 1903 mt. ir kit.) veikalų veikiamieji asmenys savo vidaus gyvenimo neparodo. Jos veikaluose nėra minties analizo. M. Rodzevičiūtė tenkinasi tik išviršiniu asmenų veikimu, tenkinasi tik fabula. Bet užtat visi jos veikėjai yra gyvi. Tam padeda darjveikalo forma. Antai „Baisusis Senelis“ visas sudarytas iš pasakojimų, tik' kai kur įpinta aprašymų.

Be to, „Baisusis Senelis“ turi dar vieną labai gerą ypatybę. 'Jame poetizuojamas jaunuomenės savarankiškumas. Čia mokomas jaunimas sunkiu, bet tauriu ir sąžiningu darbu kurti ateities visuomenę.

Tiesa, mūsų dienų akimis žiūrint į jos veikalus, gal kiek per daug juose yra sentimentalumo, tačiau, tas veikalų vertės nemažina; ypač mūsų, technikos ir skubos amžiuje gal neduos jis mūsų mintims sustingti.

Mums, lietuviams, Rodzevičiūtės veikalas (kaip „Baisusis Senelis“, „Dievajtis“, „Žemės Dulkės“ ir kit.) yra dar artimesni dėl pačios autorės asmens, nes ji kokio buvo kūrybos pradžioje, tokia pasiliko ir iki šių dienų. Nei pažiūros į Lietuvą, nei rašymo būdas jai nepasikeitė. *Vertėjas.*

Kaunas, 1931 mt. birželio m.

I

Delfinas.

— Jeronimai, girdi, kelk! Tai miegalis! Jeronimai, Ruti, tai aš, Varia!.

— Tai man naujiena! — pasigirdo iš po sermėgaitės duslus, mieguistas balsas. — Ko nori? Ar dega kas? *

— Kelk, tai pamatysi!

— Bet aš visai nenoriu nei keltis, nei žiūrėti.

— Na, tai paskeši!"

— Kaą?!

Iš po namų darbo milinės pasirocė susivėlusiu šviesių plaukų kupstas, paskui ranka, paskui mieguistas jauno vaikino veidas.

Žiovaudamas prasikrapštė akis ir apsidairė.

— Po šimts pypkių! Kas tai, tvanas? — sušuko vaikas, pašokdamas iš guolio.

Buvo kuo stebėtis. Paprasta kaimo pirkelė, kurioj ėjo ta scena, iki langų buvo pilna vandens. Visi baidai ir kita manta paskendę; o pro plyšius dar veržėsi šniokšdamas vanduo. Lauke buvo tylu, tik iš tolo girdėjai žmonių šauksmą ir gyvulių baubimą.

Prikeltas iš miego, atsistojęs iki kelių vandenyje, nustebeš dairėsi aplinkui.

— Ko tyli?—sušuko, kreipdamasis į savo draugą. — Sakyk, kas atsitiko?

— Potvynis! — trumpai atšovė klausiamasis.
— Ar kaimas irgi aptvinęs? Kur draugai?
— Aptvinęs. Draugai visi sveiki, pamiškėje.
Aš atėjau tavęs prikelti.
— Kaip tik! — bambtelėjo Jeronimas, — tik tik
nepražuvau dėl tavo didelio rūpestingumo.
— Miegojai kaip kelmas!
— Kaip kelmas! Nieko sau metafora. Norėčiau
žinot, kaip tu miegotum, jei būtum sugrįžęs iš baro
nuo geležinkelio, po'trijų dienų darbo.
— Grocholskis buvo su tavimi, tačiau ištikus
potvyniui pirmutinis atsikėlė.
— Grocholskis turi rūpintis ponia viršininkiene.
O įsimylėję visuomet labai jautriai miega, lygiai kaip
panelės. Ar ne tiesa?
— Gali būti, — atšovė Varia.
Jeronimas pradėjo dėtis savo mantą, kalbėda-
mas sau po nosia.
— Jau žinau, tai, tur būt, senelis atsiuntė man
šią nelaimę už tai, kad nenorėjau eiti į mediciną.
Pragarų gelmės, ar turit savo kolekcijoje^dides-
nių kančių ir vargų, kaip studento praktikanto
vargai ?!
Tikrai, jei gyvas liksiu po tų visų darbų, tai bū-
siu lyg tas Šventojo Rašto Jobas. Kuprinė vande-
nyje, rūbai niekais nuėjo, tas pašėlęs skystimas vi-
sus mano skaičiavimus ir bražinius prarijo. Dar
gera, kad smuikas išliko sveikas. O laivelį, ar turi,
y aria?

— Nėra* — atsakė šis ramiai.

— Kaip tai nėra? Ar tai pėsčiom "brisim per vandenį?

— Žinoma. Tai tau naujiena? tau, Delfinui?

— Taigi, kad. Nenoriu savo vardo gadinti su tais rūbais! Hm, bet kur mano smičius?

Jis buvo čia kažkur ant lango, ar po langu.

Dingo. Tikrai, ir čia neapsiėjo be senelio. Man atrodo, kad jis turi kokių ryšių su visomis piktomis dvasiomis, kurias ir panaudoja prieš mane... Vaje, vaje, smičiaus nebėra!

— Mesk tuos plepalus, ir einam greičiau, — pertraukė jį Varia.

— Lengva tau sakyti! Bet mano muzikalinei sielai tas nuostolis labai skaudus.

Vaikinas patetiškai laužė rankas, bet akys juokėsi.

— Gana, dabar ne laikas juokus krėsti.

— Juokams krėsti visuomet turi būti laiko, nes kitaip kas beliks daryti su gyvenimu! Tulžis išsilietų. Nori, kad sausai prisikimščiau skaitmenų ir formulių savo smegenis ir visiškai tapčiau panašus *i* tave, tu šliuže!

Po šitokios prakalbos Jeronimas, pasiėmęs ant pečių sušlapusią kuprinę, po pažastim smuiką, pro langą išsikraustė laukan. Draugas, susidėjęs likusią mantą, nužygiavo kartu, nė kiek neįsižeisdamas savo pavardės iškraipymu zoologiška prasme.

— Klausyk, Varia, kur gi yra ta pamiškė su mūsų draugais? Vesk, nes tikrai nuo miego ir išgąščio visai sukvailėjau. Vandens keliai ne mano specialybė.

— Ten, — parodė Varia — matai, ten, ant kalno, visa mūsų partija!

— Aha! matau, kad einame tiesiog i molio duobes! Nieko sau istorija! Ir ta įsiutusi jūra vakar buvo paprastas klanas. Ir tikėk tu, žmogau, pirmu įspūdžiu. Kaimiečiai išlakstė ir šaukia. Kvailiai! Tai jiems visiškai nieko nepadės! Bet kodėl gi tas triukšmas manęs neprikėlė!

Nugi todėl, kad miegojai- kaip kelmas!

— Kaip kelmas! Tu vis savo, — bambtelėjo vaikas ir nutilo valandėlę.

Vanduo siekė jiems iki juostos, srovė vertė nuo kojų. Buvo labai nejauku kovoti su įsiutusiu gaivalu, nežinant, kur esi ir ką turi po kojomis, nes vanduo, pilnas dumblo ir smėlio, buvo visiškai juodas ir tirštas it kokia buiza.

Viršuj tos buizos riogsojo pirkelių stogai, gyvulių galvos, medžių viršūnės ir aukštumoj — minia, susigrūdusi į aimanuojančią ir staugiančią krūvą.

Jeronimas, pažvelgęs pro draugo petį, į mišką, atmatavo iš akies atstumą ir nusijuokė. — Tur būt, visi papuošalai mūsų inžinierienės, — juokdamasis pastebėjo, — gerokai nukentėjo.

— Tur būt, pasiliko troboje.

— Taip ir reikia jai! Ko čia važinėja kartu su vyru, lyg sąžinė. Sėdėtų sau ramiai mieste.-Labai džiaugiuos šiuo nuostoliu. Tai bus jai pamoka ateičiai. Reikalinga jinai čia mums, kaip skylė batuose! Amžinai ką nors suvedžioja, o mes už tai turime viską atidirbti. Gaila, kad tas „fircikas“ Grocholskis drauge su jos suknelėmis nenuėjo į dugną... Brr, kiek čia vandens!

— Vaikinas net sušniokštė, nes vanduo jau pečius griebė.

— Pasakyk man, Varia, iš kur tiek daug prisirinko to niekam tikusio skystimo ir dar per vieną naktį ?

— Iš kalnų! — atšovė klausiamasis.

— Bet iš kokių?

— Iš tų, iš kur ta upė išteka.

— Hm, matyt klausimą iš pagrindų išnagrinėjai! Kas tai? Alpės, Himalajai, Andai?

—• Kalnai, ir ^baigta! -

— Štai tau ir inžinieriaus atsakymas! Paprašysiu viršininką, kad tave pasiųstų praktikai į pradžios mokyklą geografijos pagrindų tirti.

— Nekvaršink man galvos! — bambtelėjo Varia.

— Tai man brangumėlis galvos! Prisiekiu, kad ją pakratęs, aguonų puodą tepririnktum.

Draugas į tuos žodžius tik kažin ką neaiškiai sumurmėjo. Niekad nemėgino rungtis liežuvio su Jeronimu. Tuo labiau, kad jo liežuvio bijojo net visa Akademija.

Pamiškės kalnelis buvo jau netoli. Jau galima buvo matyti keletą tamsių ir vieną šviesią žmogystą ir girdėti pažįstamus balsus.

— Salve! Salve! — šaukė Jeronimas, pralenkdamas Varią.

— Nerėkit! Aš ir taip tikiu jūsų gerais man linkėjimais! Esu labai dėkingas Jums, ir pasitaikius pirmai progai atsilyginti, dievaž, pirma pats pasirūpinsiu savimi, o jūs gelbėti pasiūsiu savo maldas prie dangaus vartų! Na, ar visi sveiki?

Varia, klausydamasis, lengvai šypsojosi.

— Bet vis dėlto aš atėjau! — priminė.

— Aha, nori geresnės padėkos! — pasijuokė Jeronimas:—būk ramus. Kad kokios—tau į pagalbą pasiūsiu tą vėžį, kuris kitados vaikščiojo Pagirių keliais.

— Hm, gerai! Jau verčiau pasirinksiu maldas!

— Kaip gyvuoji, Ruti, kaip laikais?

— Pro čia, pro čia! — šaukė nuo kalnelio.

Vaikinas, pasiekęs atšlaitės statumą, užmetė ant jos savo mantą, paskui kaip katė užsiritino ant kranto, padėjo Variiai ir tik tada, vandenį nupurtęs, pasisveikino su visais.

— Pone viršininke, atvykau! — prabilo į pagyvenusį vyriškį. — Upė viską man prarijo, net ir pieštuko neturiu!

— Gerai, kad nors mes likome gyvi, o be to, kasa irgi sveika! — atsakė viršininkas, grupės darbų vedėjas.

— Bet vĳsos mano suknelĳs ten pasilikot — desperatiĳškai rodĳ su apystore rankute baltai ruĳzava poniutĳ, ĳkibusi ĳ virĳinininko petĳ.

— Ir mano frakas ten praĳuvo, — melancho- liĳškai- atsiduso Grocholskis.

— Gaila! — nusijuokĳ Jeronimas. — Pagrieĳ- ĳiau jums kĳ nors linksma, jei mano smiĳcius ne- bĳtu praĳuvs!

— Koks puikus reginys! — pratarĳ virĳinin- kas.

Visi pasiĳiurĳjo ĳ upĳ. Tikrav, reginys savo didingumu ir ĳiaurumu buvo be galo graĳus ir ĳspĳdingas.

Maĳas upokĳnis, vakar tingiai ir ramiai plau- kĳs uĳ keliĳ ųimtĳ ĳingsniĳ nuo kaimo, ųiandienĳ, per pusĳ paros, iĳaugo ĳ dideliausĳ jĳrĳ.

Didĳiulĳemis bangomis versdamasi srovĳ neĳs su savimi ųieno kupetas, lentas, ųolĳ, lapus, ųakas, viskĳ suvartaliojusi ĳ chaotiĳkĳ krĳvĳ.

Uĳĳsysis ir trenksmas aidĳjo, lyg iĳ sukilimo apimto miesto. Upĳ atrodĳ, lyg ĳsiutusi, girta," staugianti ir trokĳtanti kraujo ir ugnies minia!

— Prisiminĳ bobutĳ mergvakariĳ, — pastebĳjo Jeronimas, truputĳ baksteldamas Grocholskiĳ.

— Kĳ, Joneli, ar neplauksi gelbĳti savo ųir- dies damos sukneliĳ? — tyliai paklausĳ.

— To nesugebĳtum net ir tu padaryti.

— Tiesa? Gal ųinai kokias nors svarbias'kliĳ- tis?

— Žinau; negalėjimas!

Vaikino akys tik blykstelėjo poliruoto plieno mėlynumu.

— Negalėjimas! Jeronimas Baltapetris, jūsų žemiausias tarnas, nežino, kas tai per padaras, kuris vadinasi taip neskoningai!

— Mesk juokus, — įsikišo Varia, — nors ir kažin kaip norėtum, vis tiek negalėsi susirasti savo smičiaus!

— Tylėk! nevarstyk mano kruvinų žaizdų, nes kai supyksi, tai ir tave įmesiu ten, kur undinės taikina, sau viršinininkienės sukneles, tuomet galėsi juoktis. -

Draugai pasileido juokais, Varia susiraukė, lyg sumanęs čiaudėti, ir su užsispyrimu bambtelėjo:

— Bet toks geras smičius visai pražuvo!

— Še, eik ir ieškokis jo! — sušuko juokdarys, sugriebęs draugo kepurę ir numetęs ją į vandenį.

— Vaje, vaje, vaje! — aimanavo nuskriaustasis, — ji buvo man vienintelė, sveika. Pabar saulė man visai sukepina smegenis.

— Tiesą pasakius, nedaug jų ir turi! Aha, nesijuok, neaimanuok, nelakstyk, kaip višta paskui viščiukus! Šok, Varia, dar ją pavysi!

— Kad tau senelis prisisapnuotų!

Jeronimas valandėlę pažiūrėjęs į draugo nerangumą, pašoko nuo kranto, padarė „salto mortale“ ore, krito į vandenį, pasivijo kepurę, įsikando

ją į dantis ir, žaisdamas su šėlstančios upės bangomis, po kelių minučių vėl buvo ant kranto.

— Bravo! — sušuko gražioji poniutė: — tamsta plaukioji, kaip žuvis.

— Ar tai komplimentas, Grocholski? — pašnabždomis paklausė Jeronimas.

— Namų darbo, — atsakė kuris iš draugų, "nęs klausiamasis Grocholskis buvo užimtas: kažką pasakojo šypsodamasis poniutei.

— "Jam tai žaislas! Mūsų akyse kelis kartus perplaukė Nevą ties Kronštatu. Nuo to laiko mes jį pavadiname Delfinu.

— Ponai! — sušuko viršininkas, kuris, nesikišdamas į pasikalbėjimus, pro žiūroną akyliai sekė upe: — žiūrėkit, ten pamiškėje, tarp medžių, kažin kas plaukia.

— Kur, kame? — šaukė, apyžlibė poniutė, primerkusi akis, traukdama vyrą už rankovės, — kas plaukia? kur? parodyk, parodyk, mano branguti!

— Plaukia stogas, o ant stogo kažin kas tupi, ar žąsis, ar šuo! — maloniai aiškino Jeronimas.

— Kokia žąsis, koks šuo! — įterpė Varia.

— Margas! O gal ožka, nes truputį juoda ir truputį balta! Juk matai!

— Ten plaukia žmogus!

— Kad tu visur tematai tik ką nors ypatinga.

— Bet tai tikrai žmogus — moteris!

— Gal net jauna, graži ir į tave panaši!

— Ponai, tai potvynio auka, girdite, skęsta! — sušuko viršininkas, atitraukdamas žiūroną nuo akių.

Visi nutilo. Stogas artinosi, bangų mėtomas i visas puses, kartais vanduo nėt visiškai jį uždengdavo, o kartais visai iškeldavo į paviršių. Tuojau net ir viršininkienė pastebėjo žmogystą, įsikabinusią į stogo viršūnę, ir visų ausis pasiekė baimės pilnas pagalbos šauksmas.'

— Aha, gelbėk! Bet kaip? Jokio laivelio nėra! — šaukė Grocholskis, dairydamasis aplink.

Jeronimas tylėjo. Jo plieninės akys akyliai sekė nelaimingąją, — nesijuokė.

— Delfinai, — šnabždėjo Varia, — šok; gaila žmogaus!

Inžinierius tai išgirdo ir nepatenkintas pasižiūrėjo.

— Ką darai! — perspėjo Varią: — alyvą pili į ugnį! Tas karštuolis viskam pasirengęs!

— Žinau, pone viršininke! Nieko jam neatsitiks.

Jeronimas nusijuokė.

— Ne veltui tiek metų gyvenam, lyg broliai.

— Varia mano kailiu mainikauja lyg savu. Būk ramus, brolyti, man paskatinimo nereikia. Aš laikiu tiktai, kad bent kiek prisiartintų. Atnešiu tau dovanų — tą gražuolę!

— Dėl Dievo, tamsta paskęsi! — sušuko išsigandusi viršininkienė.

— Gink, Dieve, visai ne! Na, dabar kaip tik laiku! Op!'

Niekas nespėjo nė apsidairyti, kaip vaikas, numetęs švarką ir batus, plaukė jau įstrižai srovės.

¹ Likusieji ant kranto neramiai sekė kovą tarp šėlstančio gaivalo ir jaunojo žmogaus. Viršininkas, atidavęs žiūronus žmonai, šypojojosi, Grocholskis šaukė bravo. Varios akys, visuomet truputį mieguistos, blizgėjo neramumu ir pasididžiavimu. Priartino visai prie vandens. Laikydamasis už šakos, nepaisė, kad vanduo siekė jam iki kelių: buvo pasiruošęs pulti padėti draugui, nors visiškai nemokėjo plaukti, jį nors visą laiką juodu tarp savęs kivirčijosi.

Bet Delfinas pagalbos nereikalavo.

Šniokšdamas, purkšdamas, kumštimis gniauždamas bangas, plaukė nė kiek nenuvargęs ir nenusilpęs. Kartais, buvo matyti, pasikėlęs sekė besiantinantį stogą, kartais banga visiškai užliedavo jo šviesius plaukus. Bet atstumas tarp jo ir stogo nuolat mažėjo, o srovė, negailestingai sunaikinusi viską pakeliui, be jėgos nušliauždavo nuo drąsaus vaikinio lieknų ir stangrių raumenų!

— Bravo! — sušuko Grocholskis.

Šlapia, pilna žolių ir dumblo galva pasirodė ties stogu. Tvirta'ranka sugriebė vandens nešamą nelaimingąją. Vargšė moteris, ar ožka, desperatiškai laikėsi stogo. Gelbėtojas, uždusęs ir negalėdamas iš vandens užlietos gerklės išspausti balso,

patraukė ją iš visų jėgų. Lentgalis, į kurį ji rankomis buvo įkibusi, sutratėjo ir skilo. Nelaimingoji baimingai sušuko ir, nepaleisdama nuolaužos, susmuko į vandenį. Vanduo kliūstelėjo abudu užliedamas. Stogas, atsipalaidavęs nuo , skęstančios, truputį pakilo ir sparčiau nuplaukė pirmyn.

Po valandėlės tarp šėlstančių bangų pasirodė dvi galvos. Tai grįžo Delfinas, sunkiai alsuodamas, su savo našta.

Dabar srovė smarkiau jį blaškė. Grūmėsi patylomis. Žiūrovai, net kvapą sulaikę, neramiai sekė tas rungtynes. Bravo niekas jau nebešaukė.

Jeronimas sunkiai alsavo, irdamasis viena ranka. Vis dažniau bangos jį parblokšdavo. Tačiau, nepaisydamas nuovargio, tvirtai laikė savo grobį: moterį, apalpusią, pamėlynavusią, gal net negyvą.

— Ruti, Ruti! — susuko Varia.

Draugo balsas atgaivino nuvargusį. Sukaupė savo jėgų likučius ir smarkiau pasiyrė į priekį. Stipriausioji srovė pasiliko užpakaly. Dar šimtą žingsnių, dar penkiasdešimt. Varia įsibrido iki pečių į vandenį, metė Šaką.

— Bravo, Delfinai!

Šaukė Grocholskis, draugai, inžinierius, soprano cypė viršininkienė. Vargšas Delfinas, nuvargęs, be kvapo, šlapias, išbalęs, kaip drobė, gulėjo ant kranto, gukčiodamas, lyg smaugiamas žvėrelis, nepaleisdamas iš rankų savo menkučio grobio..

Varia atsiklaupė prie jo ir, kol kiti gaivino išgelbėtąją, trynė draugo veidą ir rankas, nuolat kartodamas:

— Ką? Ar aš nesakiau, kad tai jam nieko nereikia!

— Ar aš nesakiau?

— Och! — pagaliau atsiduso Jeronimas, sėsdamas ant žemės; — gaila, kad nėjau lažybų. Bučiau pelnęs gerą laimikį! Uf, tai pavargai!

— Aš sakiau, kad tai moteris! — prašnabždėjo Vjijla.

— Tik ar gyva? Rodos, panaši į tave? — klausė vaikiną keldamasis.

— Gyva, vargšė, gyva! — šaukė povo balsu viršininkienė.

— Parodykit man ją! Gal tai sirena?

— Taip, sirena! — juokais pasakė Grocholskis, atsitraukdamas nuo gulinčios ant žolės vargšės potvynio aukos.

Jeronimas smalsiai, pasižiūrėjo ir susiraukė. Prieš jį inžinierienės pledu pridengta gulėjo keletrių metų smulki, liesa, pamėlynavusi margaitė.

Liesas kūnelis buvo pridengtas storų "marškinų skarmalais ir raudonu išblukusiu sijonėliu iki kėlių. (Basos, pajuodavusios kojytės keliose vietose buvo sukruvintos. Mažutis, kumštis didumo, veidukas buvo visai uždengtas juodu, suveltų, žolės ir smėlio prikibusių plaukų pluoštu.

Nerviškai suspaustoje rankutėje vis dar tebe-
laikė stogo nuolaužą ir atrodė lyg negyva.

— Tas seno šluotražio žabas jau net nekvė-
puoja! — sušuko Jeronimas, klaupdamas prie jos.

— Ne, ne! — šaukė ponia viršininkienė.

— Širdis dar plaka, rankos šiltos.

— Nes dar nesušalo, — bambtelėjo studentas,
imdamas mergytės galvą ant kelių ir nubraukda-
mas nuo jos veido plaukus.

— Šaniarski! — kreipėsi į vieną iš žiopsančių
draugų: — tu, rodos, turi „buteliuką“ kuprinėje?

— Turiu porą lašų! — atsakė klausiamasis.

— O kas gi? Dūšių ir kūną gelbsti ir sušildo
visokių perturbacijų metu! Duok, brolyti, ją čia!

Studentas atnešė raižytą „buteliuką“. Jeroni-
mas vos pajėgė praverti spazmiškai suspaustus
vaiko dantis ir įpylė į gerklę truputį degtinės.

— Na, kad' negraži, tai mato visi, bet kad už-
sispyrusi, tai tik aš apie tai žinau. Vos pajėgiau
atplėšti ją nuo stogo, o ir mane ką tik nenutraukė
į dugną! Na, nerodyk dantų! Te, dar vieną gurkšni!

Tuo tarpu viršininkas, nė kiek nesidomėda-
mas, tik žvilgterėjo į Jeronimo grobį ir, paėmęs
Grocholskį su Varia, nuėjo prie, vandens.

Pradėjo matuoti vandens aukštį; pasirodė, jog
vanduo daugiau nebekilo. Ėmė kalbėtis apie darbus.

^ - Reikės mums apsigyventi už miško, gal te-
nai bus mažesnis pavojus,

— Aną dieną dirbau tenai, — pasakė Grochol-
skis.

— Manau, kad ten atsiras tinkamų patalpų ir
mums.

— Štai jau ir saulutė leidžiasi, — įterpė Varia.

— Galime eiti. Kas pražuvo, negražinsi! Įdo-
mu, ar Baltapetris atgaivino vaiką, ar ne?

Grįžo prie medžio, kur buvo kiti likę. Čia
mergytė jau sėdėjo ant žemės, susupta į studentiš-
ką milinę, išsigandusi, drebedama, nenuleisdama
nuo Jeronimo savo tamsių, ašaromis pasrūvusių
akių.

— Na, mat. gyva! — pasakė viršininkak, — tai
gerai. Galime eiti!

— Kur? — paklausė ponias ir, nelaukdama at-
sakymo, tarškėjo toliau.

— Žinai, tai nebylė! Ko paklausi, vis tyli!

— Nebylė? bet juk ji pagalbos šaukėsi. Tiek
to. Eime. Atsiras tėvai.

Varia paėmė vaiką už rankos.

Pažiūrėjusi laukinio žvėriuko žvilgsniu, nesi-
davė vedama.

— Oho, matai, lyg kokia pasakų karalaitė.
Imk tu ją, Ruti!

— Gerai. Gal susigalvos ir prakalbės.

— Pakilo eiti. Būrelio pryšakyje — voros vadas
— inžinierius — su žiūronu, toliau ponias, Grochol-
skio lydima, ir du studentai su manta. Tos procesi-
jos gale žingsniavo Varia su draugu.

Vaikas, paimtas ant ranku, pradėjo verkšlenti, bet Jeronimas to nepaisė ir, eidamas kartu su visais, savotiškai juokavo su Varia.

Po valandėlės vargšė nusiramino, pasižiūrėjo į Šypsančias vaikino akis, prisiglaudė prie jo ir užmerkė ašarų išsvargintas akis.

Taip ėjo mišku visą valandą. Jau buvo visai tamsu, kai pasiekė mirgančias kaimo šviesas. Pradėjo šauktis žmonių.

Po valandėlės kaimiečių minia juos apspito. Visi laikė sau už garbę priimti pas save atvykusius, graibstė jų mantą. Jeronimas nė nepastebėjo, kaip, drauge su Varia, atsirado erdvioje troboje, apsuptas kaimiečių šeimos, kuri visai stengėsi jiems patarnauti.

Vaikas ramiai miegojo. -*

- — Kas čia, pone? — paklausė šeimininkas, kada vaikiną guldė savo našta, susuptą į milinę, ant suolo.

— Lydeka, parduoti. Tuo tarpu tegul miega.

— Ponuli, juokus šneki. Juk tai -žmogus.

— Net ir moteris. Sugavau potvynio metu. Gal kas iš jūsų ją pažįsta?

Visų veidai palinko prie miegančios, bet niekas jos nepažino.

Jauni Žmonės su didžiausiu įnirtimu puolėsi visokių valgių naikinti. Buvo gerokai išalkę.

• Tarp kalbų, juoko ir Jeronimo anekdotų sukulto triukšmo, šaukštų ir bliūdų žvangėjimo niekas neišgirdo mergytės verksmo.

Ją prižadino tas triukšmas, išgąsdino tokios daugybės svetimų žmonių reginys. Ji verkė prisiglaudusi prie sienos, lyg jaunas vilkelis, vos neseniai jaukinti pagautas.

Jeronimas, staiga ją prisiminęs* pasižiūrėjo į „kampa“.

— Gal tu nori valgyti, vaikuti? — paklausė, glostydamas josios plaukelius.

— Labai, — prašnibždėjo, imdama savo rankutėmis jojo ranką.

— Na, tai eime prie stalo.

Norėjo atsikelti, bet nepajėgė nė ant kojų atsisistoti. Pargriuvo, pažiūrėjusi, lyg paukštelis mirdamas.

Tas žvilgis labai keistai pervėrė jo širdį.

Varia turėjo tokio pat amžiaus sesutę, kuri kartu su jais gyveno Petrapilyje.

Vaikinas našlaitis, be tėvo ir motinos, labai mylėjo mergytę, žaidė su ja, krėsdavo juokus, pirkdavo jai saldumynų.

Prieš metus tymais susirgusi mirė! Mirdama žiūrėjo į brolių ir draugų tokiu pat liūdesio pilnu žvilgiu, prašydama pagalbos.

Studentas pasilenkė, paėmė ją ant rankų, pabučiavo į skruostelius ir nunešė prie stalo.

— Mamyte, pieno, — paprašė šeimininkę.

Pavalgydino, laikydamas ją ant kelių. Gėrė ji noromis ir godžiai. Šilima sušildė veidelius. Tačiau visą laiką iš paniūrų dairėsi aplinkui ir tylėjo. Pradėjo truputį karščiuoti, vėliau, suvargusi, užmigo neramiu miegu. Nepaisydama visų prašymų, jokių būdu nepaleido Jeronimo rankos, nerviškai spausdama ją prie krūtinės. Šeimininkės raginama gulti, pradėjo verkti, šu savo globėju visai nenorėjo skirtis. Tada Jeronimas nusinešė ją drauge su savim į kambarį, kurį jie buvo gavę apsigyventi.

Čia jau valanda laiko Varia, skaičiuodamas, sėdėjo ir lemputės liepsnelėje ieškojo įkvėpimo. Pasižiūrėjo į atėjusius.

— Kas iš to bus? — paklausė murmedamas.

— Nieko, — atsakė Jeronimas: — vėl grįš mūsų Petrapilyje praleistieji laikai, kada Vandutė gyveno.

Sesers priminimas Varią nuramino. Valandėlę nutilęs, nusiėmė savo dūminius akinius, nuvalęs juos pasirėmė alkūnėm į stalą ir pradėjo kažin ką galvoti, gniauždamas kumštį. Ne apie skaitmenis galvojo, nes vėl apsidairė ir sumurmėjo:

— Paklok jai mano milinę, jei reikės.

— Viskas gerai. Jau neverkia. Pats žinai, kad turiu tokį kvailą būdą, kaip tik vaikas verkia, tai...

Nebaigė, nuspiovė ir virto į lovą, paskęsdamas kaimiškuose pataluose.

— Oi, tai pavargau! Nė vienas mano sąnarys neliko be darbo. Labanakt. Be to, jei kartais archangelas trimituotų Paskutiniajam Teismui, neužmiršk prikelti manęs, nes kartais galėsiu neišgirsti.

Varia linktelėjo galva. Visos jo mintys buvo paskendusios į matematiką. Net ir miegodamas kartojo formules.

O vaikas miegodamas dejavo nesuprantamais žodžiais, kartais lyg[^] gailiai skųsdamasis, kartais lyg reikšdamas laukinio žvėrelio užsispyrimą. Varia kelis kartus susiraukė, bet nepiktai. Greičiau baidė tuos garsus, lyg įkyrius prisiminimus, kurie kėlė mintyse jo mirusios mylimos sesutės vaizdą ir kliudė, mokyti, susikaupti.

Jeronimas knarkė nieko nepaisydamas! * Laimingas. Turėjo dvidešimt metų; ramią sąžinę ir milžiniškus gabumus. Jis nežinojo nemigos naktų, praleistų bekalant formules ir kitas sausojo mokslo gudrybes. Akademijos mokslas buvo jam lyg žaislas.

H.

Jeronimo žmona.

Potvyniui praėjus, po dviejų dienų, anksti rytą Grocholskis atėjo pas Jeronimą' ir jo draugą. Ūkininkų šeimyna visa buvo jau išėjusi į laukus.

Priemenėje ant slenksčio susirietusi, su patinusiū nuo ašarų veidu sėdėjo mergytė — rastinė!

Atkakliai žiūrėjo į mišką, visai nekreipdama dėmesio į atėjusį.

. Troboje buvo tik sena, amžinai kosėjanti senutė.

— Sveikos! Ar ponaičiai, kur čia gyvena, jau išėję? — paklausė.

— Vienas-išėjo: tas Šviesus, linksmas. O tas tamsus, su akiniais, yra seklyčioje!

Grocholskis įėjo į-kambarį. Ten jis rado Varią, džiūstantį, kaip visuomet, prie knygos.

y — Labą dieną! Ručio nėra?

— Nėra, —' atsakė niūrus balsas, kurį lydėjo žvairus ir toks pats niūrus žvilgis.

Bet Grocholskis, nė kiek nenusiminęs, atsisėdo ant pagalvių krūvos, užsirūkė papirosą ir pradėjo šturmuoti tą paniurėlį.

— Ar Jeronimas jau gavo naują smičių?

Išdžiūvęs Varios pirštas parodė į sieną, kur kabojo pilnas smuiko komplektas.

— Aha, labai gerai. Pasakyk jam, tegul šį vakarą ateina pas viršininką. Aš jam pritarsiu trimitu. Sudarysime koncertą.

— Labai tai reikalinga! — sumurmėjo Varia, neatsitraukdamas nuo knygos.

— Tu to nesupranti.

— Dėkui Dievui! '

— Et, pasidarei visiškai nepakenčiamas pedantas! Kas čia šiaip gero?

— Aš neturiu papročio klausyti.

— Vaikas dar čia? Tėvai, nesusirado?

— Tur būt ne, jeigu dar čia, — sekė logiškas atsakymas.

— Šaniarskis sakė, kad Rutis ją laiko, kaip žmoną.

— Nežinau kaip laikoma žmona, nes esu nevedęs.

Grocholskis pasileido juokais. Varios kalba pro nosį, ramumas ir flegmatiška veido išraiška atrodė labai komiška.

Grocholskio juokas Varią užgavo, nes pašaipą, pakęsdavo tik iš Jeronimo. Pasisuko nugara į lenkiūkštį, užsidengė ausis, nosį įkišo į knygą ir visiškai nutilo.

Grocholskis, kiek pabuvęs, pavartė popierius, pabandė smuiką, pasiėmė kokią knygą ir išėjo švilpaudamas.

Mažytė sėdėjo toje pačioje vietoje ir vis žiūrėjo į mišką.

— Kaip gyveni? O kur tavo vyras'? — linksmi paklausė studentas.

Nė kiek nesvyruodama ranka parodė sava akių kryptimi ir rimtai atsakė:

— Ten nuėjo.

— Kodėl gi tu nėjai drauge su juo?

— Neleido.

— Lauki jo?

— Laukiu.

— Palik jį ramybėje! Eik su manimi! Aš tau nieko nedrausiu. Pirksiu naują sukneį, raudonus batukus ir daug įvairių karolių. -Eime, aš būsiu tavo vyras.

Mergaitė piktai pasižiūrėjo, parodė liežuvį ir, lygiai kaip Varia, demonstratyviai atsisuko į jį nugarą.

Nuėjo pašėliškai juokdamasis.

Pietų metu Varia, eidamas su skaičiavimais pas viršininką, užkliudė vaiką ant slenksčio ir sumurmėjo:

— Eime su manim.

Atsisakė. Taip pat atsisakė eiti valgyt. Nekrustelėjo ir ūkininkams grįžus iš laukų.

Pavakare Jeronimas, linksmi dainuodamas ir juokaudamas, susitiko ją kelyje.

Išbėgo jo pasitikti, nes pastebėjo net tamsoje, ir pasisveikino nuoširdžiai šypsodamasi.

— Tai tu? — sušuko pradžiugęs: — maniau, kad tave jau kas nors pasiėmė.

— O kažin, ar aš eičiau.' — stačiokiškai atkirto.

— O jei tėvas ateitų?

— Tėvo nėra, nieko nėra. Niekas neateis.

— Kur gi buvai prieš potvynį?

— Nepasakysiu, nes mane vėl ten nuvesi, o aš nenoriu.'

— Oho! Taip rimtai. Ką veikei šiandieną?"

— Tavęs laukiau.

— Ar valgei ką nors?

— Ne.

— Ir aš ne. Bet verkei, kipšiuk! akys raudonos.

Galvute linktelėjusi, bėgo kartu su juo ir visą vakarą nė vieno žingsnio nuo jo neatsitraukė.

Prie žmonių nieko nekalbėjo, tik akyliai visus sekė. O po vakarienės, kada Jeronimas pradėjo rašyti rašto darbą, tyliai atsisėdo, norėdama, kad visi paliktų ją ramybėje.

Atbėgęs Grocholskis pertraukė tą - rimtą susikaupimą: Mat, jam labai rūpėjo koncertas. Paskui jį atkeliavo ir visi kiti. Jis keikė, kiek įmanydamas, tokias nevykusias atostogas, potvynį, vietą ir nuobodulį! -

— Tai kodėl gi nepasiėmėt iš Petrapilio beždžionės ir fotografijos aparato? — paklausė Jeronimas, pakeldamas galvą nuo skaitmenų puslapio.

— Tai kodėl gi to sulig laiku nepatarei?

— Neturėjau laiko apie tai galvoti. Mat, tada turėjau daug rūpesnio su seneliu ir mylimu Vaitiekėliu.

— Albertu, — įterpė Varia.

— Iškrėsi sau juokų skaičiuodamas, jei mane tik muštravosi! Kur taboka?

— Ant spintos.

— Kas gi buvo su seneliu ir Vaitiekėliu? — paklausė Grocholskis, užmiršdamas apie koncertą.

— Tai buvo komedijos. Viena gražią dieną atbėgo pas mane mano broliukas, išprašė Juozą iš kambario, mat jam nepatiko šliužo vienuoliška fizionomij, ir pradėjo pasakoti kokią ilgą ir komplikuotą erotinę istoriją. Mažai aš jos klausiau, bet mintį supratau. — Mat, senelis uždraudė Vaitiekui, mylėtis, išrinko jam kažin kokią sužadėtinę ten kur vėbrų krašte Mozyrijoje, ir liepė jam išsaugoti savo širdį.

Bet štai Vaitiekus staiga pamilo — uždraustas vaisius gardesnis, — bet bijojo senelio. Todėl atėjo prašyti mano vardo. Kodėl gi ne? Be galo mėgstu krėsti seneliui juokus. Tada garsinuosi su ta panele savaitę, dvi, tris. Nežinau, ką per tą laiką laimėjo Vaitiekus, o aš gavau apie dešimtį bučkių, kuo buvau visai patenkintas; firmos rolę vaidinti man patiko. Ko juokiesi, Varia?

— Nieko, — atsakė tasai.

— Tikras kvailumo, požymis, mano brangusis, juoktis iš nieko.

— Na, kas toliau? — klausė Grocholskis.

— Tiesa, toliau! Viena vakarą grįžtu iš paskaitų ir ruošiuos į kokią vakarušką ar rendez-vous su ta panele, tik štai man atnešė laišką nuo senelio. Aš labai gerai pažįstu tuos laiškus. Su jais siejasi visi mano gyvenimo sunkiausi momentai! Atplėšiau ir štai ką randu! Žodis į žodį, taškas į tašką smulkiausiai aprašyta tų trijų savaičių istorija. Kaip Vaitiekus atėjo, ką sakė, kur paskui'bu-

vau, ką dariau, net laikas ir vieta kiekvieno iš dešimties tų bučkių. Mano rolė, kaip firmos, ten buvo taip pesimistiškai atvaizduota, kad visiškai nustojau noro toliau ją vaidinti. Gale buvo pridėta Vaitiekaus gražuolės istorija. Tiesa, neįdomus, bet oficialus dokumentas. Tai tau ir komediją iškrėtė seneliui! Nusiunčiau tą laišką savo pusbroliui, o pats išdūmiau. Esu tikras, kad senelis jau žino, kur aš esu, ką darau ir kad aš jums šiuo momentu apie tai pasakoju... Ir jūs norėjot, kad aš atminčiau apie beždžionę!

— Matyti, kas nors, jojo nurodymu, tave seka.

— Kad jį kur galas, tegul tik aš jį pagausiu! O gal tai Varia?

Tasai, išgirdęs savo pavardę tariant, pakėlė galvą ir nesusivokdamas apsidairė.

— Ko nori? — paklausė.

— Nieko, balų lakštingalėli!

— Tur būt, senelis žino ir apie tavo žmoną, — "įterpė Šaniarskis.

— Žinoma. Neabejoju. Tai menkniekis. Jis manęs išsižadėjo krikšto valandą. Ir nuo to laiko be paliovos persekioja, lyg eidamas švenčiausią pareigą.

— Krikšto valandą? Kas tai? Norėjo palikti tave pagonim?

— Beveik taip. Turiu jums pasakyti, kad jam viskas tur būti, kaip įsakyta. Turėjo du sūnu ir tarė sau: vienas mano sūnėnas bus lietuvis, kitas

lenkas. Ir pradėjo nuo krikšto. Braukšt! pirmąjį Dievo garbei pavadino Vaitiekum. Vaitiekėlis niekaip negali jiems to dovanoti. Kada atėjo mano eilė, tėvas jau buvo miręs — senelis panoro pakrikštyti mane Algirdu. Ir tai beveik ko neįvyko. Būčiau pagonim iš įsakymo, bet motina užsispyrė, pasipriešino ir davė man šventojo vardą. Na, ir dėl to senelis išsižadėjo manęs! Manė, kad be jo rublių tapsiu laukiniu žmogumi, kaminkrėčiu ar bernu! Ola! Ir be šito vardo esu tvirtas lietuvis. Kietą tūriu galvą. Reikalui ištikus ir riešutus galėčiau su ja' triuškinti. Dabar gi seneliui papykinti ir sėdžiu su jumis, užuot buvęs kur nors Mozyrijoje akamonu.

Vaikino akys išdidžiai sužibo. Juokėsi.

— O Vaitiekėlis lankstosi, bijo, dreba, džiūsta iš baimės. Tfu! Tai man gyvenimas. Aš nemokėčiau kaprizų klausyti, gal—jei mylėčiau. Na, kaip, Žirniau*)! eisim čirpinti viršininkienei? tai einam* kol nevēlu! Tai visuomet gerai atsiliepia mano miego dirksniams, o jau vakarop, tai tikrai. galiu užmigti!

— Varia, nesirūpink labai, aš padarysiu ir tavo ir savo dalį. Eik gulti!

Tuo tarpu ji palietė maža rankutė; mergaitė laukė pasiruošusi į kelionę.

*) Žirnis — groch — Grocholskis. (Vert)'.

— Pasiliksi namie, 'mažiuk, — pratarė: — tu dar nesupranti nei muzikos nei viršininkienės grožybių.

Ji dar svyravo.

— Na, labanakt! Varia pasilieka, niekas tavęs nenuskriaus!

— O tu grįši? — paklausė jinai, kai Jeronimas prie jos lenkėsi.

— Grįšiu, grįšiu!

— Eime! — skubino Grocholskis: — viršininkienė mūsų nekantriai laukia.

— Tai blogas vyrui ženklas, — pastebėjo Jeronimas, čirpindamas viso kaimo džiaugsmui.

Taip praslinko kelios savaitės. Upė, pridariusi daugybę žalos, paklusniai sugrąžo į savo seną vagą. Jaunųjų inžinierių būrelis skubiai baigė darbus.

Jeronimas, per savo gerumą, dirbo ir už viršininką moksliską baudžiavą, bet viršininkui nusisukus į šalį labai reikšmingai mirkčiojo. Žinoma, tas mirkčiojimas nereiškė jokios pagarbos gražios poniutės vyro amžiui ir būviui.

Tik Varia nė kiek nesijaudino, jei kartais pagalvodavo apie Petrapilį.

Mergaitė dar buvo pas juos. Veltui buvo ieškoma ir apie ją skelbiama. Niekas neatėjo atsiimti radinio. Todėl draugai, kiek pasitarę, nusprendė ją pasiimti su savimi.

Vieną vakarą, kada Jeronimas ir Grocholskis mokėjo darbininkams atlyginimą už matavimo ir kasinėjimo darbus, vienas iš jų staiga pasakė:

— Ponas žadėjai dešimt rublių tam, kas suras tėvus tos mažytės, kuri nuolat sėdi prie jūsų buto slenksčio.

— Na, tai kas? — paklausė Jeronimas.

— Duokit, ponuli, pažadėtuosius dešimt rublių; aš žinau.

— Kieno jinai?

— Veržbuvkos smuklininko. Jis klausinėjo apie ją.

— Ar teisybę sakai? — paklausė studentas, imdamas pinigus. — Ar toli nuo čia?

— Šventą teisybę sakau! Jūs patys galėsit įsitikinti. Veržbuvka Už dešimties mylių nuo miesto. Ten yra didelė cerkvė. Smuklininkas — rudas, Vania Kruncovu vadinamas.

Jeronimas, metęs pinigus, išbėgo į gatvę. Nenorėjo prisipažinti, jog gailėjosi mergaitės; todėl pykčiu norėjo tą gailę užslėpti.

Namie rado ją, kaip visuomet, ant slenksčio sėdinčią, liūdną, jo laukiančią.

Užuot pasisveikinęs, riksmu save drąsindamas, užsipuolė:

— Ak! tu mažoji melage! Sakei, kad esi našlaitė, o čia tavęs tėvas ieško! Tu iš manęs padarei čigoną ar žmogėdrą! Pasakys dar, kad aš vaikus vagiu. Nebūtum moteris; vos tik dantys išdygo,

o jau meluoja ir apsimeti! Palauk, nuvešiu tave pas tėvus ir paprašysiu, kad tau kapą rykščių įkrėstų! Palauk, aš tave pamokysiu katekizmo!

Išgirdusi šauksmą, į prieangį išbėgo visa Šeimininko šeima, kuriai Jeronimas iš pykčio ir sielvarto viską išpasakojo.

Mergytė, nė žodžio netarusi, atsistojo; tik akutės suspindėjo atkaklumo ir įžūlumo liepsnele. Nesigynė ir neverkė.

— Šeimininke, ryt dienai prašau man duoti arklius, — pasakė studentas, — nuvešiu ją smuklininkui. Na, eime, mažyte.

Apsidairė, tačiau jos jau nebebuvo. Žalčio lankstumu išslydo iš jų tarpo ir išbėgo.

— Dar nueis ir nusiskandins! — žaibu blyksnelėjo jo galvoje mintis.

— Vilkai dar sudraskys, — pateisino.

— Mažyte! — šūktelėjo, išeidamas iš trobos: — eikš čia greičiau!

Niekas neatsakė. Bėglys atsisakė klausyti, paspruko, nakties tamsumoje pražuvo.

— Šviesos! — sušuko studentas: — eisime ieškoti.

Šeimininko sūnus išbėgo su juo šaukdami, lyg vilkus uidami. Išbėgiojo i visas puses. Pusė kaimo, triukšmo suviliota, sekė paskui juos. Jeronimo žibintuvas blikčiojo tai šen, tai ten. Jis pirmas pastebėjo mažutį padarą, kuris lyg sviedinys ritosi į mišką, ir keliais šuoliais jį pavijo.

— A, sugavau paukštelį! — sušuko uždusęs, mesdamas žibintuvą ir griebdamas ją už rankos.

Dantimis grieždama, pradėjo tąsytis. „Nori garbingai žūti“, pagalvojo vaikinai.

Suplėšė jam švarką, sudraskė veidą, įkando į petį; laukinio vaiko saujelėje liko visas pluoštas Jeronimo šviesių plaukų. Pagaliau įveikęs, nešėsi namo, pakeliui sušaukdamas savo talkininkus.

Dabar nesiglaudė prie jorkaip tada, kada nešė išgelbėjęs iš vandens, bet įsiremusi į krūtinę visaip stengėsi atsipalaiduoti nuo savo persekiotojo. Akutės žerėjo lyg laukinės katės.

Taip įėjo į seklyčią, kur juos pasitiko nustebęs Varia.

— Žiūrėk, ką pasidariau! — juokėsi Jeronimas, šluostydamas kraują nuo veido ir rodydamas į suplėšytus drabužius.

— Ksantipa! — rimtai pasakė Varia.

Belaisvė pasislėpė pačiame tamsiausiame kampelyje ir sunkiai alsavo.

— Tai gyvačiukė! Vos įveikiau! Na, dabar reikės visą naktį saugoti, nes ji tik laukia progos vėl išdumti! Hm, nieko sau, prisirišimas prie tėvų!

— Gerai dar, kad aš nieko iš upės neišgelbėjau, — tarė Varia. — Tau kraujas teka iš veido.

— Teka! Nagai, lyg katės! Tfu, kad ją kur galas, tiek pykčio tokiame mažame padarėly. Kur tiek ir telpa? Mažyte, gal nori valgyti?

Tyla. Pasižiūrėjo į ją. Sėdėjo susirietusi kampe, visiškai nekrutėdama.

— Prižiūrėk ją, Juozeli, kol aš pavalgysiu ir grisiu nuo viršininko.

— Hm! Tie vaikai, tai tikra Dievo rykštė! Neturėjo boba bėdos, nusipirko paršelį! Kokiems galam tau tas rūpestis? Atiduok policijai, ir viskas bus baigta! Tik bėdos išigysi per tą savo „karapūzų“ pamėgimą. Įdomu žinoti, kiek tu jų vedęs turėsi?

— Visą tuziną, brolyti! nei mažiau nei daugiau. Tai mano paskutinis žodis! Na, lik sveikas!

Vaikinas išbėgo iš trobos, niūniuodamas kažkokią linksmą dainelę.

Varia kažin ką murmėjo nepatenkintas. Ir jam buvo gaila skirtis su vaiku, priprato prie Jo, geriau jo visai nebūtų buvę, negu kad dabar. Todėl visą laiką bambėjo ant savo išėjusio draugo.

— Taip visuomet "su juo, o tai vis per karštumą! Dabar saugok tą vargšėlę. Tur būt, nesaldus jos namai, jei taip nuo jų ginasi!

Nusiėmęs akinius, prisiartino prie kampo.

— Na, neverk, vaikuti. Tas verkšlenimas nieko nepadės. Eikš čia. Ar tave muša namie?

Gailus kūkčiojimas 'buvo vienintelis atsakymas.

— Na, neverk. Juk mes tavęs negalime pasiimti. Reikės grįžti pas tėvą.

— Tėvo nėra! — bambtelėjo. — Aš nenoriu grįžti.

— Tai vis viena, bet už ką Rutį apdraskei? Juk jam skauda.

— Tegul skauda! Kam jis sakė, kad meluoju ir kam rėkė ant manęs? Aš jo nekenčiu!

— Ko? manęs? — paklausė linksmas balsas nuo slenksčio. — Ką tu jai kalbi, Varia?!

— Nieko, — atsakė tasai, atsikeldamas. — Nenorį grįžti namo.

- — Nieko sau.

— At, gaila vaiko. Telioka.

— Tylėtum nors! Juk ir man gaila jos, nors ir mane tas piktas padarėlis apdraskė ir sukandžiojo! Ką padarysi? Pabaigei darbą, ne? Sėsk, tuojau sukramtysim jį abudu! Po savaitės važiuojam į Petrapilį! Grocholskis su viršininkiene kažkur flirtuoja. Jojo dalis irgi mums tenka. Duok skriestuvą ir negalvok apie tą nenaudėlę!

Rytojaus dieną anksti rytą vežimėlis išgabeno bėglę. Varia, širdingai pabučiavęs, "išodino ją į vežimą. Jeronimas čia keikė, Čia švilpavo. Arkliai bėgo risčia. Vakarop privažiavo kaimą, vežikas, botkočiu rodydamas jį, tarė:

— Štai ir Veržbuvka! O ten smuklė! Tas storas, raudonais marškiniais tarp durų ir yra smuklininkas.

Vežimas sustojo. Smuklininkas, išsitraukęs iš dantų pypkę, nusiėmė kepurę ir prisiartino prie vežimo.

— Aha! tamsta man ją atgabenai! Vilkai dar jos nesudraskė! Na, bėk į trobą. Gausi nuo šeiminkės!

Vaikas virpėjo, lyg drugio krečiamas. Prisi-
glaudė prie studento.

— Tai ne jūsų? —' paklausė Jeronimas.

— Gink Dieve! Ne! Svetima! Dykaduonė! Jau ketveri-
metai, kaip ji man sėdi ant sprando.

— Kieno jinai?

— Ogi to pono, kuris čia gyveno!

— Kur tėvai? Mirę?

— Neva mirę.

— Kaip tai neva?

Jeronimas pajuto, kaip smulkūs mergytės pirš-
teliai trukčiojo ir spaudė jojo ranką.

— Ogi taip! Atvežė jį čia su jauna žmona ir ta
mažąja lopšely. Gyveno pas mane ir leido laiką
nuolat medžiodamas. Žmona iš pradžių verkė: vė-
liau čia pradėjo lankytis iš miesto antstolis. — Vy-
ras medžioklėje. Kartą grįžo vėlai; pažiūrėjo pro
langą; kažkas nepatiko, buvo jaunas ir piktas, o
šautuve turėjo du šoviniu. Vieną suvarė antstoliui
į galvą, kitą žmonai į krūtinę, abudu šūviai buvo
taiklūs. Kilo didžiausias triukšmas. Mes jį radome
beužtaisanti šautuvą sau; nedavė jam baigti, poli-
cija suėmė! Štai kaip buvo!

— Kas atsitiko su tuo vargšu?

Karstos vaiko luputės prisiglaudė prie vaikino rankos; dėkojo už tuos žodžius, gal pirmus gerus, kuriuos išgirdo apie savo tėvą.

— Dvejus metus trunkėsi po kalėjimus, o pas-
kui mirė.

Man liko vaikas, tikras velniūkštis. Piktas, už-
sispyręs, tingus! Įgriso man su ja visos tos scenos.
Niekas neatsiranda, kas ją atsiimtų. Menkas ma-
lonumas. Žmogžudžio dukterė! Tfu! Gal tamsta užei-
si užkasti?

— Dėkui... Aš ją išgelbėjau iš vandens. Apie
jus ar nėra vandenu?

— Nėra. Savaitei prieš potvynį jinai kažin kur
pabėgo. Matyti, bastėsi po apylinkes. Na, padėkok
ponui ir marš namo. Girdi?

— Ar ji jums reikalinga? — paklausė vaikinai.

— Aš ją išpirkau iš mirties nagų, tegu ji lieka
man. Tai mano kraujas.

Mergytės veidelis, apsiašarojęs, pažvelgė į jį;
tačiau jis į ją nežiūrėjo.

— Tai tamsta jos giminaitis?! Na, aš visuomet
sakiau šeimininkei, kad susiras savi ir užmokės
mums už išlaikymą.

—• Kiek jūs norite?

— Šimtą rublių. Verta; rūbai plyšta pašėliš-
kai greit, batukų nespėji taisyti, o kiek indų su-
daužė per tuos ketverius metus tai nė nesuskaitysi!

— Gal turit jos dokumentus?

— Turiu dėžutę. Likusioji manta išėikvota laidojant moterį.

— Gerai, gerai! Duokit dėžutę!

Smuklininkas nubėgo į trobą, tuo tarpu Jeronimas, padėjęs rankas mergytei ant pečių, paklausė:

— Kodėl tu man apie tai nieko nepasakojai?

— Bijojau. Maniau, kad juoksies iš tėtės, kaip jie, o į motiną spiaudė. Oh! Bet aš nenoriu, kad iš tėtės juoktųsi, ne! O paskui pasakei, kad meluoju, matai, tai tu melavai!

— Aš, vaikuti, aš! Dabar tikėsiu tavo žodžiu; važiuosime drauge.

— Drauge! — nusišypsojo pro ašaras, apkabinusi rankutėmis jojo kaklą ir slėpdama savo veidelį Šviesiuose savo globėjo plaukuose. Prisiqlaudė prie jo. Josios širdis plakė ir blaškėsi, lyg pašėlus!

— Štai, ponuli, dėžutė, — pertraukė smuklininkas.

Vaikinas peržiūrėjo dokumentus. Policijai jų užteko. Užmokėjo šimtą rublių. Buvo tai atostogų dviejų mėnesių sunkaus darbo vaisiai.

Smuklininkas laimino ir dėkojo. Čia pat atsirado ir Šeimininkė su savo dviem dukrom.

Mergytė, išdidžiai atsirėmusi į studentą, žiūrėjo į juos su didžiausia panieka. Iš savo ketverių metų patyrimo gerai žinojo, kiek yra verti tie jų saldūs šypsniai ir linkėjimai.

— Tai ką gi, panele, grįžti pas savuosius? — kreipėsi į ją šeimininkė, savo šiurkščiu delnu liesdama josios veidelį.

Mergytė gana nemandagiai pasirodė norinti išvengti to glostymo.

— Važiuosiu drauge su juo! — atsakė trumpai.

— Laimingos tau kelionės! Gal nori ko nors užkąsti kelionei?

— Jei norėsiu, tai jis man nupirks!

Vežimas sujudo atgal. Vežikas atsigrėžęs lengvai šyptelėjo.

— Ir už ką tamsta jam sumokėjai šimtą rublių? — paklausė.

— Kodėl?

— Ketverius metus ją badu marino; tik skarmalais vilkėjo, visą laiką vaikščiojo basa, ką sudaužė anie vaikai, už tai ji turėjo atsakyti. O kiek jinai jiems dirbo! Ar netiesa, mažyte?

— Taip, visą laiką mane mušė.

— Užtat dabar tavęs niekas nepalies. Būk rami. Žinau tavo nagučių skonį ir ateičiai jų saugosiuos. Liūdnai pažiūrėjo į įdrėskimų pėdsakus ir nusiminusi nuleido galvelę.

Postovy pavalgydino ją, paguldė, o pats visą kelią snaudė, nebijojo, kad mėgins pabėgti.

Jį prikėlė didelis jaunų balsų klegesys. Parvyko į savo kaimą. Draugai apsupo vežimą.

— Kas čia? Atgal parvežei radinį?! — šaukė linksmi šypsodamasis Varia.

— Kur yra Veržbuvka? — klausinėjo Grochol-
skis.

— Smulkaus mastelio žemėlapy.

— O smuklininkas? o tėvai?

i — Vanduo juos nusinešė.

— Kaip tai, visus?

— Ir viską! net ir patentą smuklei laikyti.

— Et, klieđi!

— Et, tik gaišini!

— Ak, tu, šmiki!

— O tu tuščias puodas!

Vežimas nuvažiavo toliau, apsuptas klegančių ir
linksmi šūkaujančių draugų. Varia, įsikabinęs *i*
vežimą, laikydamasis už vežiko pečių, važiavo
drauge.

— Vaikas mūsų?

— Dar ir kaip! Te, skaityk!

— Varia, paėmęs dokumentus, primerkė akis.

— Kad jį kur tenai — užmiršau akinius!

Sustojo prie namo, išlipo, o po valandėlės susi-
rinko ir kiti draugai.

Varia, apžarginęs stiklus ant nosies, pradėjo
balsu skaityti:

... 18 ... mt. gegužės m. 14 d. Panevėžio Rymo
Katalikų parapijos bažnyčioje buvo pakrikštytas kū-
dikis — mergaitė iš tėvų Kazimiero ir Marijos
Oboiskių, vardu Bronislava - Kazimiera - Marija.

— Gelbėkit! — sušuko Varia, pertraukdamas
skaitymą: — tai ji, ta mažytė!

— jį — patvirtino Jeronimas.

— Valio Delfinas! — šaukė Grocholskis.

— Matai! Tai todėl, kad negalvoju apie viršininkienę. Moterys nepaprastai užmuša žmogaus gyvenimą ir judrumą. Tai įrodo tavo asmuo! Na, užteks, neskaityk, Varia, kas buvo jos krikštatėviai. Mes ją pakrikštysime savaip, iš naujo. Alo, Šaniarski, atnešk savo „buteliuką"! Bet kas bus krikšto tėvas?

— Aš! — atsiliepė Varia.

— Gerai! Kuo vardu?

— Bet juk ji turi vardą! — protestavo Grocholskis.

— Kvaily! Juk šaukdamas neminėsi visos vardų litanijos.

— Marija, *— patarinėjo Grocholskis.

— Tai viršininkienė! Tavo damos vardas! Nenoriu, kad mūsų mažytė būtų į ją panaši.

— Kazimiera! — prašnabždėjo Varia.

— Palauk, ką tai reiškia? Kazi, tai reiškia teršia, mir—taika*). Pfui! Tai jinau mums čia ardys ir terš taiką, ne, negalima!

•— Bronislava — per prastai! — susiraukęs bambtelėjo Grocholskis.

— Žiūrint kam! Pabaldoms, — su šiais žodžiais linktelėjo į lenkiuką, — mažai žadaš vardas, bet teišėtiems savininkams yra didelės vertės! Na, ką mažyte, gerai?

*) **Gudiškai. Vert.** *

— Tėtė mane Brone vadino, — prašnabždėjo.

— Labai gerai! Būsi tada Bronislava*) ir, žiūrėk man, būk ištikima savo vardui. Tu dar to nesupranti, bet tavo krikšto tėvas supranta, ir tegul jis tau, laikui atėjus, tai išaiškina. Girdi, Varia! Pasiškai iš katekizmo apie krikšto tėvo pareigas ir prievoles. Supranti? Kur tas Šaniarskis dingo su vyriu? Gert noriu, kaip gaisrininkų švirkšlė. Ko ieškai, Varia?

— Ieškau laiško.

— Kokio laiško?

— Tau, nuo senelio. Vakar atėjo...

*• — Ką! — Jeronimas net atsisėdo, išpūsdamas akis. — Pragarų gelmės! Kas per naujiena? Ką, ar aš jums nesakiau, kad jis žino, kur aš esu?

— Ir ką veiki šiuo metu! Gal peršasi į krikšto tėvus! Greičiausia pakrikštys ją lietuviškai, Birute! — nusijuokė Grocholskis.

— Kur tas laiškas, čiupute?— šaukė nekantraudamas Jeronimas.

— Aha, kur? Ar aš žinau, kur jis dingo! Tu visuomet man tik bėdos pridarei besikarščiudamas. Kažkur įkiša, slėpdamas, nes su pinigais.

Su pinigais? Tikra svieta pabaiga!

— Štai, yra, imk!

• Vaikinas visai pamiršo apie troškulį ir juokus.. Plėšdamas voką net laišką truputį įplėšė ir pradėjo> skaityti, kiekvieną žodį komentuodamas.

*) Broni=gina; slava (slawa)=garbė. Vert.

„Jei prisimeni, kad turi senelį" — oho, kaip gi neatsiminsi — „kuriam visą gyvenimą darei vien rūpesnius ir nemalonumus" — kad tik jis didesniu neturėtų — „tai reikalauju, kad, gavęs šį laišką, tučtuojau, atvyktum pas mane". Įdomu, kokiems galam reikalingas tas rūpestis ir nemalonumas. — „Žinodamas, kad gyveni skurde ir naudojies visuomenės aukomis" — ką! iš proto išsikraustė senis! — „siunčiu tau kelionei Šimtą rublių. Kartu reikalauju smulčiausios išlaidų apyskaitos, gražinant man likučius" — Tfu, po velniais! aš, Jeronimas, turiu važiuoti už svetimus pinigus ir dar kažin kokią apyskaitą daryti. Tikrai, matyti, senelio smegenys pasileido!

— Na, skaityk toliau!

„Gyvenu, kaip visuomet, Tepence, Mozyrijos apskrity ir laukiu tavęs. Tavo senelis Polikarpas Baltapetris".

- r - Studentas sugniaužė laišką į gniužulą, metė jį į lubas, o pinigus ant stalo. Paėmęs plunksną atsėdo ir pradėjo ką rašyti.

— Vynas yra! — šaukė Šaniarskis įeidamas.

— Gerkit patys! Man po kiekvieno senelio laiško taip kocktu, lyg kas būtų tulžimi pavaišinęs. Tai man ūpą sugadina mažiausia tris paras. Na, betgi ir atrašysiu aš jam nors kartą!

Plunksna braškėjo lyg neteptas ratas. Draugai, susėdę ant stalo ir lovų, pradėjo patys klausinėti mergaitę apie viską. Dabar pasakojo noromis ir są-

moningai apie savo ketverių-metu verguę; apie tėvus ir jų mirtį — tylėjo.

Staiga Jeronimas atsikėlė.

— Jau? — paklausė jį.

— Aha! — atsakė.

— Na, tai paskaityk.

„Gerbiamas seneli! Jeigu ir naudojuos visuomenės aukomis, bet tavęs prie tos visuomenės niekad nepriskaičiau! Šimtą rublių grąžinu be apyskaitos, kad geriau juos suvartotum! Jei turėsiu laiko ir noro, tai atvažiuosiu pas tave savo lėšomis, neskirdamas tam tikro laiko. Pasilieku tave atmenas sūnėnas“.

Sulankstė laišką, įdėjo į vidų pinigus ir sušniokstė:

— Net lengviau pasidarė! Na, duokit čia stikliuką. Už Bronės sveikata, už laimingą grįžimą ir sėkmingą mokslą! Duokit Ir mano žmonai lašeli!

— Laimingo sugyvenimo! — iškilmingai pridūrė Grocholskis.

— Neminėk man to, nes tokiu atveju visuomet prisimenu viršininką.

— Vadinas, nevažiuoji į Mozyriją? — nukreipdamas kalbą paklausė viršininkienės adoratorius.

— Pirmiausia, paverskit mane į antį, nes ten nusidanginti galima tik sparnais ir pelekais, kitaip ne. Tai balų ir pelkių kraštas!

— Juk, rodos, garlaiviai plaukioja Pripete.

— Tegul jie plaukioja sau i sveikata. Gal kada sumanysiu padaryti eksploracine*) iskilu, tai tada... Tuo tarpu gerkime ir ruoskimės dumti i Petrapili. Seneli tikrai apopleksija trenks, kada gaus mano laiską!

— Nemanau, kad taip butu, — iterpė Varia: — jis kito atsakymo ne nesitiki! Jis tyčia taip parasė, kad gautu atgal savo simta rubliu. Aš ji siek tiek zinau.

— Ar dažnai gauni panašius laiskus? — paklausė Šaniarskis.

— Per visą savo gyvenimą gavau penkis. Ir visuomet tuo laiku, kada mane kokia nors nelaimė ištikdavo. Oi, tas senelis! Pirmą laišką gavau tada, kai laidojau motiną. Ir, žinot, ką jis tame laiške rašė? Kad aš jos mirties priežastis! Aš, kuris ją taip mylėjau ir gerbiau, lyg Šventą! Buvau tada keturiolikos metų, pasilikau vienas! Palaidojau motiną ir prie jos kapo pasižadėjau pats savimi rūpintis ir greičiau badu stipti, negu eiti prašytrsenelio paramos! Po dviejų metų gavau antrą laišką. Sužinojo, kad prieš baigiamuosius egzaminus sirgau ir norėjau likti antrus metus. Patarė, kad mesčiau tokį didelį pasitikėjimą savo jėgomis ir prašyčiau jo paramos, kurią jis man gal ir suteiktų. Visas laiškas buvo vien įžeidimas. Dantis sukandęs ir vos bepastovėdamas ant kojų ėjau egzaminų laikyti. Išlai-

*) Tyrinėjimo. Vert

kiau juos jau karščiuodamas. Tur būt, motina meldėsi už mane tenai ir man išprašė atestatą. Namo draugai mane pargabeno be sąmonės, ir jei ne Varia, tai būčiau nugabenęs Šventam Petruį savo naujai iškeptą atestatą kaip mirimo pažymėjimą. Trečią kartą buvo tai Petrapily. Tada tarėmės su Varia, kokį kelią pasirinkti, kurių žinių moksle pasisemti, kaip geriau kraštui patarnauti; ateina laiškas: „Būk gydytoju, noriu turėti savo mediką! Tai aš tau patariu įpėdininkystės dėliai; jei man patarnausi, tai aš' tau ką nors gal ir užrašysiu". To pakako. Pasirinkau visai priešingą kryptį, sumaniau tapti inžinierium. Senelis gerai pataikė, nes turiu jums prisipažinti, kad aš labai bijau numirėlių ir ligonių! Ketvirtą kartą rašė Vaitiekaus reikalui, o čia štai penktą!

Šiuos žodžius tardamas, spyrė nieku nekaltą popiergalį.

— Ir niekad neatrašei?

— Priešingai, visuomet, bet Varia, taupydamas pašto ženklus,, visuomet mano atsakymus konfiskuodavo. Tačiau šiandieninis nueis!

— Bet iš tikrųjų, ko jis iš tavęs nori?

— Bala jį žino! Nori įkyrėti man; gal tai jam malonu, kaip man vyno stikliukas, o 'Grocholskiui viršininkienės buč...

Nebaigęs pradėto žodžio, pašoko lyg spyruoklis.

Duryse stovėjo viršininkas.

— Ponai, į darbą! Rytoj išvažiuojam! Skubinkit. Baltapetris eis su manim; kiti tegul baigia darbus!

— Mane, Tekel, Phares! — sumurmėjo Jeronimas išeidamas. Likusieji, sužadinti vilties išvažiuoti, greit išsiskirstė.

Bronė, savo papratimu, atsisėdo ant slenksčio, niūniuodama vaikišku balseliu dainelę, kurią vakar niūniavo Jeronimas. Jautėsi labai laiminga.

III.

Troškus vizitas.

Jeronimas Baltapetris gimė našlaitis. Jo tėvas žuvo medžioklėje, meškos sudraskytas; motina ašaromis aplaistė savo sūnelį, vienintelį prisiminimą trumpų laimės valandų, vienintelį ryšį tarp jos ir vyro šeimos.

Nesaldus buvo vargšės našlės gyvenimas. Po sūnaus krikšto santykiai su uošviu paaštrėjo, prasiėjo tarp jų tyli kova. Ponas Polikarpas Baltapetris, magnatas, milijonierius, rytų satrapo būdo, visiškai nežinojo ir nepakentė pasipriešinimo.

Aklai klausė jo sūnūs, kaip-ugnies bijojo valdiniai, žodžiu, namai drebėjo nuo vieno žvilgio. Buvo tai šaltas, tylintis, visiškai savyje užsidaręs despotas.

Jo lūpos prabildavo tik trumpai įsakydamos, aštriai pabardamos, arba griežtai ir žiauriai sprendamos. Linksmo jo niekas nematė. Bet jis irgi nie-

kad neparodė pykčio, niekad nieko neprašė, niekad niekam nesiaiškino.

Vyrui mirus, Jeronimo motina gyveno aštuone-rius metus nuolat slegiančios audros pavojuje, šalčiu ir nykumu dvelkiančioje atmosferoje. Ją linkmino' tik vaiko gyvumas, lengvino josios santykius su uošviu, atimdavo ilgas valandas. Už Tepenco ribų galėtų jam duoti tik juodos duonos kąsnį; josios kraitis buvo nedidelis.

Auklėjimo ir mokymo klausimas galutinai nutraukė santykius. Prasitarus apie reikalą leisti sūnėną į mokyklą, ponas Polikarpas tik suraukė savo žilus keruotus antakius ir trumpai atkirto:

— Nereikia! Pasiliks čia!

Motina rytojaus dieną, pasiėmusi vaiką, net neatsisveikinusi, išvažiavo. Ponas Polikarpas neprotestavo. Berniukas augo. Mokslus ryte rijo. Kartu su motinos krauju įčiulpė geležinį patvarumą, pasitikėjimą savimi ir... nepalankumą seneliui. Netekdamas savo vienintelės globėjos, jau buvo beveik suaugęs. Ji jau nebijojo dėl jo, ir tik, mirdama, karštai jį prašė:

— Ruti, atmink mane ir būk teisus!

Paskum, palaiminusi Jeronimą našlaičio daliai, amžinai užmigo, laikydama savo rankas ant Šviesių berniuko plaukų.

„Būk teisus“, — niekad jau neišėjo iš galvos. Metai slinko. Iš gimnazisto berniuko išaugo jaunulis — žmogus, kuris savo energijos dėka suge-

bėjo lankyti akademiją, mokyti kitus, padėti draugams gyventi iš dviejų rankų ir galvos, be kieno nors paspirties. Kartais, labai alkanas, norėjo eiti prašyti pašalpos iš studentams aukojamų pinigų, bet iš pusiaukelės sugriždavo. Manė, kad tuo atimsiąs skatiką, skirtą ligoniams, silpniesiems, negabesniesiems, ir... kentėjo toliau.

Motinos „Būk-teisus“ visuomet nuslopindavo jo alkį, sužadindavo su koku pašėlusiu gaivalingumu jojo energiją.

Trečiais metais gavo stipendiją. Tą stipendiją ponas Polikarpas ir vadino visuomenės aukų naudojimu.

Greta šio darbštaus, energijos pilno, ^darbininko augo pusbrolis, kuris taip pat gyveno kažkokiais reikalais sostinėje ir saujomis švaistė senelio rublius į šlykščiausius purvus.

Kartais Jeronimas, bėgdamas į pamokas, sutikdavo savo pusbrolių važiuojantį karioje. Visuomet sveikindavo jį linksmai, be jokio pykčio ir pavydo, bet jo nelankė. O senelis to tik ir laukė, kad išvadintų Jeronimą Vaitiekaus naudotoju - parazitu.

— Įdomu, kuo gi Vaitiekus atsilygina už tuos tūkstančius tam šykštuoliui? — kartais pasakydavo Variiai.

— Lanksčiu sprandu, — atsakydavo tasai, tuo pareikšdamas didžiausią panieką lanksčiam sprandui ir šunuodegavimui.

Tuodu neperskiriamieji, kuriuos draugai senai vadino Kastoru ir Polluksu, gyveno kartu, pas kokią tolimą Varios giminaitę, kuri versdavosi iš mobiliuotų kambarių studentams, netoli akademijos.

Gyveno dviejuose kambarėliuose, didelės spintos didumo. Valgė pas tą giminaitę, gyvendami pavyzdingoje santaikoje su josios baltu katinu ir pilku pudeliu, kurį Jeronimas net atsidėjęs ėmė mokyti. Seną paną vadino „Ponia Dulskiene“, nuolat jai krėtė juokus. Taip praversdavo vakarus ir šventadienius.

Jau metai laiko, kaip prie pudelio ir kačiuko kompanijos prisidėjo Bronė, pradžioje „Ponios Dulskienės“ sutikta gana nepalankiai. neva dėl vietos stokos ir t. t. Jeronimas ją visiškai apkvaišino apvertęs tūkstančiais reikalų ir prašymų, kuriuos, tiesą pasakius, pats ir atliko. Ir po savaitės viskas įėjo į normalias vėžes.'

Draugai lankė paskaitas, grįždavo pietauti, vėliau Varia sėsdavo prie knygų, o Jeronimas bėgdavo kitų mokyti, arba braižydavo techninius braižinius negabesniems. Vakare, jei niekas nesutrukdydavo, abudu susieidavo senos panos kambarėlyje. .

Tada Bronė, sėdėdama ant savo globėjo kelių, atsakinėdavo pamokas: abėcėlės ir kreivu brūkšnelių, kurie su laiku turėjo virsti raidėmis. Pas-kui ateidavo pudelio eilė, bergždi bandymai ko nors išmokyti katiną — ir bendra linksma arbatėlė.

Mergaitė paaugd, 'pagražėjo, liovėsi buvus niūri ir laukinės išvaizdos; dabar buvo tai atviras žmogutis, favoritė senos panos, Varios ir net pudelio. Jeronimas ją rengė, lepino, rūpinosi jos sveikata ir patogumais, paaukodavo jai savo draugu rengiamus pasilinksminimus ir pramogas. Jinai stabdė jį nuo girtavimo, traukė prie namų. Už tai jam atsilygino dideliausiu pasitikėjimu, paklusnumu; buvo tai lyg vaškas jojo rankose; ką jis norėjo, tą galėjo iš jos padaryti.

Metai prabėgo, artinosi vasaros atostogos. Kokiū būdu Jeronimas, nepaisydamas sunkių egzaminų, į kuriuos be savęs ruošė dar, mažiausia, dvylika savo draugų, — sugebėjo paruošti konkursui pompos projektą, to negalėtų nė pats paaiškinti.

Vieną gražią dieną Varia pietų grįžo vienas, visas nušvitęs, nors atrodė lyg gyvas nabašninkas.

— Išlaikėm, tetule! — pasakė sėsdamasis prie stalo

— Dėkui Dievui! o kur ponas Jeronimas?

— Nuėjo sužinoti konkurso rezultatų.

— Aha, vadinasi, pasivėlinsi, pietūs atšalsi Bronė, nunešk jo dalį į virtuvę! Valgyk, vaikeli, nes jau savaitė laiko, kaip dovanai man mokat pinigų, valgio nepaliesdami!

— Kad žinotum, tetulyt, kaip sunku!

Varia atsiduso, pabraukdamas ranka per kaktą, kurioje Sunkus darbas jau išrėžė keletą gilių raukšlių. Darbo prisiminimas jam net apetitą atėmė.

— Negalvok apie tai, Juozeli* negalvok! Jau tik vieni metai liko, — džiugino jį, — pavalgyk! Per atostogas pasilsėsi. Daugiau jėgų prisirinksi.

— Vėl mus ima į praktikos darbus! Nežinau, ką apie tai mano Rutis!

— Pone! — sučirškėjo Bronė, tempdama Varią už rankovės: — ar jis tuojau pareis?

— Tuojau, vaikuti, tuojau! — Sakė, parneš tau knygutę.

— Jai ne knyga galvoje! — įterpė „Ponia Dulskienė“. — Ji nori valgyti, bet Jeronimas ją taip išlepino, kad be jo prie stalo nesės!

Mergytė tyliai išklausė tos pastabos. Atsisėdo ant kėdės kraščiuko, paėmė duonos riekelę ir pradėjo kažin ką minkyti.

Po valandėlės pakėlė savo tamsią galvelę; iš po pakirptų plaukučių*gyvai pažiūrėjo į duris; puolė atidaryti.

Ant laiptų skambėjo skardus dainos balsas:

— Ei, atostogos, tu, mielas sveteli!..

Pagriebė vaiką ant rankų, pakėlė aukštyn, pabučiavo į šypsančias akis, o kitus pasveikino šauksmu:

— Tegyvuoja pompos! Laimėjau!

— 'Ką? gawai premiją? — nudžiugęs sušuko Varia.

— Penkis šimtus rublių pripmpavau. Dabar negalėsiu ramiai miegoti, gali vagys užpulti. Ar „poniutė“ kartais neturi revolverio?

— Aš? revolverio! Jėzus Marija!

Varios tetulė net atbula atsitraukė, išsigandusi paties vardo, skambėjimo.

— Tamsta neturi? tai nuostabu! Gal tamstytė užmiršai apie jį? Tur būt, tikriausiai jį rastum savo tualetu stalely!

— Ką čia niekus šnekat! Geriau, prašau valgyti. Pietūs visai atšalo, o vaikas jau' senai nori valgyti.

— Tuojau pradėsiu jus naikinti! Bronyte, eik čia, kam taip kankini nieku nenusikaltusią duoną?

Atėmė iš jos tą duonos gniužulėlį.

Buvo tai gana panaši į originalą pudelio galvą.

— Kas čia? — paklausė Šypsodamasis.

— Tai Medoras! — atsakė, rodydama savo baltus dantukus.

— Labai gerai, bet apie tai vėliau. Dabar persižegnok ir valgyk. Esi visai išblyškęs ir sublogus.

Bet jis pats irgi buvo išblyškęs ir išvargęs. Egzaminai ir konkursas iščiulpė visus syvus.

— Ką gi dabar veiksi, Ruti? — paklausė Varia.

— Turiu daug reikalų! Savaitę miegosiu, savaitę valgysiu, tai dvi, savaitę ruošiu Bronę į gimnaziją, tai trys.

— Tai į praktikos darbus nevažiuojam?

— Kokiems galam? Turiu pinigų, kaip šieno, pakaks mums visiems.

— Grocholskis labai prašo.

— Pakankamai aš jam padirbėjau. Kas per daug, tai nesveika! Bronyte, kaip su dailyraščiu?

— Parašiau!

— O skaičiavimai?

— Išmokau!

— Na, pažiūrėsim! Septynius kart aštuoni?

— Penkiasdešimt šeši!

— Tikrai? o gal keturiasdešimt devyni.

— Ne, jei taip, tai tu nemoki!

— Dėkui už pamokymą. Te knygutę, kurią tau pažadėjau. Po atostogų eisi i mokyklą. Ar žinai kam?

— Žinau. Tam, kad tapčiau ponia ir svetimos duonos neprašyčiau!

Tai sakė susijaudinusi, giliai žiūrėdama į jį savo išmintingomis akutėmis. Žodžių prasmę puikiai suprato.

— Na, gudruolė iš tavęs. Gniužulėlius, jei tau patinka, gali daryti. Duok koją, Medor!

— Ruti!'

Skambutis prieškambarį pertraukė Varios marmėjimą. Jeronimas puolė atidaryti. Prie durų stovėjo lieknas, jaunas žmogus. Panašūs buvo vienas į kitą, tik atvykusiojo veido išraiška buvo -šiurkštesnė labiau susidėvėjusi, ištvirkavimo išraižyta; atrodė dešimčia metų senesnis už Jeronimą.

— Kaip gyvuoji, Vaitiekėli?! — sušuko Jeronimas, sveikindamas svečią.

— Tūkstantį kartų aš tau sakiau, kad Albertas! Kokiems galam tu mane persekioji su tuo juokingu vardu!

— Fui! Taip negražiai atsiliepia apie šventąjį kankinį, savo patroną!

— Aš pats esu kankinys!

— Vaje! Kas tai? gal reumatą pagavai beato-stogaudamas? Ar latvius prisimeni po vakarykščios vakarienės?

— Tu visuomet tik pajuoki! Tai ką gi, ar čia ant laiptų duodi man audienciją?

— Ale, kur tiktai tau patinka, nors ant stogo. Esu viso pasaulio pilietis! Gal išeisim pasivaikščioti?

— Geriau užeisiu pas tave, jei pas tave ten nėra to Varios.

— Alo, Varia! Palauk manęs, kol sugrįšiu, tuo tarpu paklašinėk Bronytę! — sukomandavo Jeronimas, uždarydamas vienas ir atidarydamas kitas duris, į jų būstinę.

Vaitiekus krito į lovą, net ir apsiausto nenusivilkdamas, ir tylėjo. Jeronimas, niūniuodamas, užsidegė žvakę ir atsistojo prieš jį.

— Gal nori pramigti? — paklausė

— Pražuvau! — desperatiškai atsakė klausiamasis.

— Tai truputį blogiau. Pasipasakok savo rūpesčius, užuot dejavęs, lyg kokioje melodramoje!

— Senis įsakė atvažiuoti į vestuves!

— Kas čia baisaus? Nagi, vesi! Būsité du, o> vėliau trys...

Vaitiekus, staiga pašokęs, pasidėjo rankas ant Jeronimo pečių ir sušuko:

— AŠ negaliu vesti, supranti?

— Kodėl?

— Nes aš esu jau vedęs!

— Ui, — tik ištarė Jeronimas, lyg netikėtai patekęs į šaltą vandenį, — ui, tai blogai! Tai net labai; blogai! O senis ar žino apie tai?

— Ar aš žinau? Bet, tur būt, žino! Kvietimas; atsiųstas tyčiom!

— Važiuosi?

— Geriau jau kulipką į kaktą!

Abudu nutilo. Jeronimas perėjo per kambarį.

— Žinai ką? — staiga atsiliepė: — geriausia bus, jei į Tepenčą pasiysi savo žmoną! Nes moteris yra geriausias pasaulio diplomatas.

— Tegul tave bala su tokiais patarimais! AŠ atėjau pas tave pagalbos, o tu juokies!

— Mano pagalbos? Gal nori, kad ir tavo žmoną prūmčiau pas save, kaip aną tuomet? Servus, tuo daugiau manęs nesuviliosi!

— Noriu prašyti tavo malonės! Važiuok pas senelį.

— Gerai, o kas paskui?

— Užtarsi mane!

— Aš, pas senelį? Ar tu iš proto išėjai? Jis mane šunimis užpiudys!

— Ne. Dabar jis man jau pražuvo! Jis mane prakeiks! Dabar tavo žvaigždė pakils. Jis tave myli!

— Pataikei! Aš net turėjau progos tą jojo meile pažinti.

— Tai niekis! Važiuok. Išaiškink jam, kad mylėjau...

— Ak, koks ten tavo mylėjimas!

— Tikrai, mylėjau, teisybę' sakau, pasielgiau neapgalvojęs; pasakyk, kad prašau dovanot man ir leist vesti.

— Kaip tik laiku! Bet pasakyk, su kuo gi pagaliau susivedei?

— Su panele B., rūmu patarėjo dukterimi.

— Oho! — net sušniokštė pro dantis Jeronimas. Tačiau nebuvo tai pasitenkinimo garsas.

— Padaryk man tai, brolyti! Iki grabo lentos neužmiršiu ir, kiek galėsiu, atsidėkosiu tau.

Jeronimas valandėlę susimąstė. Mintyse, kiek įmanydamas, keikė savo pusbrolių, nors balsu atv sakė:

— Tai nieko nepadės, tačiau jeigu tu taip nori, galėsiu pamėginti. Juo labiau, kad aš ir taip nežinojau, kas daryti su atostogomis. Dabar jas galėsiu suvartoti diplomatinei misijai! Kokiems galam reikalingas tau visas rūpestis! Tfu! Pats nežinojai kas daryti su savimi. Laimė pati tau į glėbį slinko. Nieko tau nestigo. Ech! gerai būtų, kad senis įkrėstų tau kokią šimtinę lazdu, tada žinotum, ko tau trūksta!

— Koks tu gudrus! — bambtelėjo frantas, nudžiugęs pusbrolio sutikimu. — Ir tu nebūsi gudrenis, kada įsimylėsi!

— Bet senelio nesibijosiu ir nepaisysiu, ką jis pasakys, tikrai! — išdidžiai atšovė Jeronimas. Vaitiekus nutilo ir, pasiėmęs kepurę, ruošėsi keliauti.

• — Kaip čia pas tave tamsu ir ankšta! — pratarė jau visai laisvai ir linksmai.

— Tikras kurmio lizdas, — nusijuokė Jeronimas.

. — Eime pasivaikščioti į miestą!

— Dėkui.. Dar turiu darbo aukščiau galvos.

— Bet juk egzaminus išlaikei labai gerai. Laisvas esi!

— Beveik!

— Kada važiuosi?

— Kai truputį pasilsėsiu.

Spustelėjo vienas antram rankas. Vaitiekus išėjo.

— Klausyk, — pašaukė jį Jeronimas: — jei senelio šunes suplėšys mano rūbus, tai turėsi įtaisyti man naujus!

— Viską, ką tik norėsi! Na, lik sveikas.

— Labanakt, Vaitiekėli!

— Albertai! — priminė Varia, išeidamas iš senos panos kambarėlio.

Jeronimas valandėlę susirūpinęs galvojo, pasikui tik pečiais patraukė.

— Taip visiškai nueiti niekais! — sumurmėjo, — tai reikia būti tiktai kvailam, ir dar kartą kvailam!

— Tokie visuomet susiras sau vietą šiame pasauly, — ramino ii Varia.

Jeronimas, kritęs į lovą, po penkių minučių, jau miegojo. Šis jo pasikalbėjimas su pusbroliu ir privedė prie to, kad po savaitės mes jį matome plaukiant garlaiviu, Pripete.

Vasara užliejo plokščius upės krantus monotonišku žalumu, kiek akis įstengė matyti. -Apylinkės atrodė liūdnos, tuščios, darė slegiamą įspūdį. Aplinkui niūksojo lygumos. Tik retkarčiais tos žalumynų jūros monotoniškumą suardydavo pilkas, nešvarus kaimas ar mišku apaugęs tamsus kalnelis. Kartais iš už nendrių pasirodydvo žvejo ar ūkininko luotelis, ar pakildavo ančių būrys. Mašinos dūmai klostė pievose juodas dėmes, garlaivio švilpynė aidėjo tylumoje, bėgo per vandenį, kol pradingdavo kažkur tolumoje.

Be Jeronimo, garlaivy buvo tik vienas keleivis, pusiau kaimietis, pusiau miestietis, kuris, sėdėdamas garlaivio pryšakyje, palengva čiulpė pypkutę ir meiguistai žvalgėsi aplinkui. Studentas sėdėjo atsi-rėmęs į suolelį, tylėdamas.

Vėlų vakarą garlaivis paliko jį svetimoje, beveik negyvenamoje, sodyboje. Pakrantės ūkininkai paaiškino jam, kad iki Tepenco nesą nė mylios kelio, bet jis nesiskubino. Smuklės vaišingumas atro-

dė jam meilesnis ir tikresnis už senelio labai abejotinę širdingumą. Nakvoti pasiliko pakrantės sodyboje. Jo sankeleivis, pusiau kaimietis, pusiau miestietis, vėl buvo kartu su juo; palengva čiulpdamas pypkutę, tingiai žvalgėsi po smuklę. Kitą rytą mūsų studentėlis paprastu kaimo vežimėliu nuvažiavo į Tepeną.

Kelias tiesės tvenkinio pylimais, čia prisiartinamas, čia nutoldamas nuo upės. Apylinkės regionius dengė pakelėmis priaugę alksniai ir šiaip krūmokšniai. Aplinkui tylą, nė gyvos dvasios. Visa tai slėgte slėgė krūtine.

Nežiūrint į įgimtą drąsumą, Jeronimą vis labiau ėmė pagunda grįžti atgal; be to, ir vežikas visiškai nuslopino jo drąsos likučius, pasakodamas apie „baisųjį poną“. — Taip apylinkė vadino senelį, poną Polikarpą.

— Šerdytyj Pan!*) — nuolat kartojo vežikas, ragindamas savo kuiną.

— Ar matei jį kada nors? — klausinėjo Jeronimas.

" —• Dėkui Dievui, ne! bet mano giminaitis jį matė vieną kartą. Baisia išsigando.

Matyt, nieko sau, malonus!—pagalvojo studentas. Saulutė visai išsiriti iš už vandenu, ir tuo pat laiku prasiskyrė alksnių ir krūmų vartai, ir pasirodė važiuojantiems platus, ir gražus, saulės rėmuose įtaisytas paveikslas — apylinkė. Kairėje, lengvai

*) **Piktas ponas (gudiškai). Vert.**

siūbavo šviesiai plieninis Pripetės paviršius; dešinėje eglynas; tiesiai ant aukštojo kalnelio, kaip iš vandens, dygo puikus dvaras, šimtamečių medžių apgaubtas.

Saulutė ritinosi per bangas, medžių viršūnes, auksino koplytėlės kryžių, klostėsi laukuose, glamonėjo riedantį vežimėlį ir kartu nustebusias Jeronimo akis. Jau artėjo raudonų plytų sienos, šimtametės smalsios liepos, čerpiniai stogai, bokšteliai, tvoros, lyg tam, kad pasveikintų, lyg apgintų, o koplytėlės kryžius vis ryškėjo.

— Prrr! Stok, bėruti! — išjudino besižvalgant! Jeronimą vežiko balsas.

— Kas ten? Tai Tepencas? Na, tai važiuok į dvarą.

— Ne, ponuli,~aš jau grįšiu! Paprasti vežimai neleidžiami į dvarą, o, be to, šunes dar man arklį sudraskys. Toliau teks ponuliui pėsčiam eiti. Ir, nelaukdamas atsakymo, iškėlė studentišką kuprinę, išlaipino jį, pasuko arklį, sudrožė botagu ir nardėjo.

Jeronimas juokdamasis nužygiavo prie vartų.

— Tikras slibino urvas! — kalbėjosi su saviimi, — senelis, matyti, kaimynų tarpe yra labai populiarus, net malonu darosi matant, kaip jį visi myli! Aa, kaip gyvuoja, mano draugužiai? Sveikučiai, sveikučiai!

Tas paklausimas buvo nukreiptas į gaują šunų, visokių rūšių ir spalvų, kurie, lyg kokių plėšikų būrys, pasitiko jį prie vartų.

Studentas, nejausdamas pavojaus, nes buvo už tvoros, žemai nusilenkė.

— Labai man malonu matyti jūsų gerbiamus veidus, labai malonu! Žinau, žinau, jūsų geriausias noras yra arčiau susipažinti su mano rūbais, bet tas paprotys yra pagoniškas ir visiškai netinkamas mūsų klimatui! Taip, taip! net visai nepadoru! Nešaukit taip visi kartu, nes nieko negaliu suprasti iš jūsų šnektos. Tegul kiekvienas paeiliui iš jūsų pasišneka su manimi! Atsakysiu į visus klausimus, galiu net dokumentus parodyti.

Tačiau šunes nė nemanė tenkintis pasikalbėjimu. Triukšmas, užuot sumažėjęs, didėjo — tuo tarpu niekas nė nesirodė į pagalbą svečiui. Nieko nepadėjo nei dešros uolekčio pažadai, nei protestai, nei prašymai taikintis. Gauja, apspitusi vartus, rodydama iltis, narsiai gynė įėjimą į dvarą.

— Nenorit dešros? Esat mulkiai ir asilai! Likit sveiki! — sušuko įpykęs studentas ir, parodęs jiems špygą, atsitraukė nuo vartų.

Lojimas, valandėlę jį lydėjęs, pamažu nutilo.

• Ėjo išilgai sienos, kartais pasižiūrėdamas į sodybą. Visur buvo tuščia. Tik apie klėtis ir daržuose buvo girdėti ūžesys. Sodybos alėjose, pro kurias ėjo, tik paukšteliai giedojo ir bitės zvimbė, viskas atrodė lyg užburta.

Apėjo pusę tvoros, praėjo sodną ir apsukęs aplink parką pasiekė net upę. Nepereinami krūmokšniai dengė vidaus reginį. Staiga, prie pat vandens,

užstojo jam kelią verkiančių beržų lcasos, ir užbėgo už akių šeimos kapas, šviesdamas savo baltomis sienomis, o truputį toliau — senoji koplytėlė, kryžiumi vainikuota. Vaikinas sustojo. Gyvai atsiminė kūdikystės dienas: ir motiną ir tėvą, kuri pažinojo tik iš šalto užrašo ant akmens, ir pasivaikščiojimus po parką.

Paskutinį kartą sirgdama, motina gailėjosi negalinti pamatyti Tepenco kapo ir skundėsi, kad negaus atsigulti tame kape greta savo vyro. Tas skundas ir po kelerių metų atsiliepė sūnaus — našlaičio — širdy.

Į Atsigulti tolimuose, bet jai branguose, kapuose kliudė senis Polikarpas, kaip visuomet, taip ir dabar, norint įvykdyti tą paskutinį jos norą.

Jeronimo kraujas užvirė, visi skausmai ir skriaudos vėl atgijo atminime, tuojau persekiojamojo išdidumas griežtai patarė: „Kokiems galam eiti pas tą senį, kam peržengti slenkstį to namo, kuris ne mylimas ir artimas, o neapkenčiamas buvo?“

—• Užėsiu į kapą, pasimelsiu už tėvą ir grįšiu! — sumurmėjo, peršokdamas tvorą.

Kapas buvo atidarytas; patamsėję užimtų vietų žibėjo užrašai; tuščių — juodavo angos, laukdamos gyventojų.

Greta kapo čiurleno šaltinis, siaura juostele nutekėdamas į upelį; daugiau niekas neardė ramumo.

Jeronimas, atsiklaupęs ant akmenų, pradėjo melstis.

Staiga lauke pasigirdo dviejų žmonių žingsniai ir tylus pašnekesys. Žodžių neišskyrė* nes .kliudė šaltinėlio šneka. Bet iš vietos nesijudino.

Po valandėlės kalba nutrūko, žingsniai ėjo artyn, bet jau vieno. Tamsus šešėlis atsistojo prie kapo durų.

Studentas pakėlė ak\g.

Ateivis — didžiulio ūgio žmogus,, buvo apsirengęs naminio milo apsiaustu ir apsiavęs ilgais batais. Trumpai-pakirpti, balti lyg sniegas plaukai dengė jo galvą. Veidas buvo nudegęs, liesas, akmens kietumo išraiška. Tają išraišką dar labiau didino didžiuliai, beveik tarp savęs besijungia antakiai, iš po kurių žvelgė pilkos, truputį prisimerkusios, bet gilios akys aštriu ir grėžiančiu žvilgiu; ūsai dideli, žili, totorių papratimu susmukę žemyn.

Senis, peržengęs" slenkstį, akimirką pažiūrėjo į Jeronimą, į užrašą karšto, prie kurio jisai klūpojo, o paskui perbėgo akimis kitus karstus.

Pagaliau pasirėmė lazda sidabrinio kirvuko pavidalo ir, lyg laukdamas vaikinio maldos galo, pasiliko stovėti,- tuo pastodamas jam kelią. Jeronimas sukalbėjo visus, kiek prisiminė, poterius ir matydamas, kad kantrumu nieko nepeš, atsistojo, pamaldžiai persižegnodamas.

Tuo pat metu sukrotėjo ir senis.

— Kodėl "lipat per sieną, mano jaunas pone?
— be jokios išangos paklausė.

— Nes niekas vartų neatidarė, — atsakė studentas.

— Kuo jūs vardu ir ko čia norit?

— O kas jums rūpi? — stačiokiškai paklausė Jeronimas. Senio akys blykstelėjo žaibais.

— Ir labai rūpi, nes čia aš esu ponas.

— Aa, tai atsiprašau], Mano vardas Baltapetris Jeronimas, o prie šio karsto pasimelsti turiu pilną teisę! Todėl čia ir esu.

— Tai gal rasi reikalingu, pasimeldęs už tėvą, pasisveikinti su seneliu?"

— Su mielu noru. Tikiuos, seneli, atleisi man už stačiokišką atsakymą. Nežinojau, su kuo kalbu.

— Tikrai! Matyti, manęs pažinti visiškai nesi-skubinai. Ar šį tavo atvykimą turiu laikyti mano kvietimo įvykdymu?

Taip; anksčiau negalėjau atvykti. Dabar atvykau. Jei reikalingas, kuo galiu patarnauti seneliui?

— Patarnavimų niekad neprašau. Tuomet turėjau reikalą į tave, dabar per vėlu!

— Tatai labai man nemalonu, buvau, užimtas.

— Žinau, — globojimu to vaiko, žmogžudžio ir paleistuvės dukterimi. Tai daug žadančio augalo sėkla.

Jeronimas, užraudo, sukando lūpas, vos nustelbdamas aistringą pyktį. Senis atidžiai sekė jojo veidą.

— Ta filantropija netoli tave nuves. Mergaitė, kada paaugs, atsimokės tau akmeniu už duoną, ir...
— tęsė toliau, tyčiom norėdamas įpykinti sūnėną.

— Gali būti, bet tai mano paties reikalas, kuris kitu visai neliečia.

— Ak, taip, žinau, kad čia atvykai su reikalu, bet ne savo. Tai yra antra nereikalinga filantropija. Gal užeisi į namus?

— Jei senėjis sakai, kad pasivėlinau, tai gal geriausia man tuoj išvažiuoti.

— Eisi su manimi, pienburni! O išvažiuosi tada, kada aš tave išleisiu!—atšovė senis, perverdamas jį savo žvilgsniu.

Tačiau ir įsakymas ir žvilgis, lyg sviedinys nuo šarvo, atšoko nuo pasitikinčio savimi vaikino! Nusišypsojo.

— Nei eisiu verčiamas, nei lauksiu leidimo išvažiuoti. Esu laisvas paukštis ir sau viešpats, o tie, kurie turėjo teisę mane valdyti, seniai jau mirę. Tuo tarpu-einu su Jumis.

Polikarpas Baltapetris stabtelėjo lyg stabo ištiktas. Sunki ranka krito ant Jeronimo peties.

— O aš tau sakau, kad manęs akiai klausysi ir vykdysi tai, ką aš tau įsakysiu! Aš būsiu tavo valdžia, supranti?!

• — To dar maža. Nors pamėginti galima, bet neverta, bus fiasco!

Senis praleido pro ausis tą pasigyrimą ir sunkiai ėjo į namus.

- Kiek metų turi? — paklausė po valandėlės.
- Dvidešimt.
- Ar buvai šaukiamas karinės prievolės atlikti?
- Rudenį šauks, tačiau tarnaut eisiu, jei manęs **Beatleis**, tik mokslus baigęs.
- Ką gi imtų, jeigu tokie stiprūs kaip tu netarnautų? Būsi kareivis, pone inžinieriau, to neišvengsi!
- Šeši mėnesiai nedidelė bėda!
- Šautuvui nešioti tai pakankamai. O paskui porą metų valdiškos tarnybos už stipendiją.
- Senelis visa tai taip gerai žinai, **lyg** pats būtum to paragavęs.
- Aš viską žinau. Galiu tau ant pirštų suskaičiuoti visas bėdas", kurios tavęs laukia.
- Tai man ne naujiena. Vargas ir bėdos tik užgrūdina žmogų.
- Įvairiai būna. Menka bėda, susipynusi su lengvesne dalia, jaunatvės ir vilties gaivinama, tik naujų jėgų duoda darbams. Bet yra kitos, kurios tik demoralizuoja. Dabar tokios ateis ir pas tave:
- Vėl nutilo. Senio balsas šalčiu ir nemalonumu gniaužė studento sielą. Prisiminė savo vaikystės dienas ir slegiamą Tepenco atmosferą, kurią tiek metų drauge.su motina jautė ant savo galvos. Mintimis dėkojo Dievui, kad tai laikinas vizitas, ir kiek įmanydamas pro dantis keikė ištvirkusi Vaitiekių ir visas diplomatines misijas.

Plačiais marmuro laiptais įėjo į rūmus. Praėjo pro išdidžius, gobelenais išmuštus, salonus, ažuolu" išklotą valgomąjį, ištisą virtinę kambarių. Visur buvo tuščia ir tylu, šaltis krėtė, nors lauke spindėjo liepos mėnesio saulutė. Nuo sienų, sustingusiais žvilgiais žiūrėjo į jaunuolį senatvės portretai, kai kada po kojomis braškėjo mahonio medžiu klotos grindys. Buvo tai baisus namas.

Tylūs ir klusnūs tarnai atidarinėjo jiems duris, lenkėsi iki žemės. Taipėjo pro tą niūrą, dulkėmis' apaugusį, negyvą ir šaltą puošnumą. -

Savo kabinete, vieninteliame gyvenamajam kambary, ponas Polikarpas sustojo, gestu rodydamas sūnėnui kėdę. Patsai irgi atsisėdo.

— Ad rem. Tavo gerbiamas brolėnas prašė tave užtarti jį prieš mane? Ką pasakysi?

— Tą patį, ką sakiau Vaitiekui, — kad padarė didžiausią kvailystę ir kad niekaip negalima atitaisyti įvykusį faktą.

— Teisingai! Kas gi tu esi man, kad išdrįstum duoti patarimą arba kištis į mano reikalus. Vaitiekus tau sakė, kad dabar atėjo tavo eilė gauti mano malones.

— Gal manei, kad taip tikrai yra?

— Jei senelis — jau tikrai nežinau kokių būdu, gal per stebuklą — žinai mūsų pasikalbėjimą, tai negali manęs tuo įtarti, be to, aš jau pakankamai įrodžiau, kad jūsų malonės man visiškai nerūpi. ~

— Tiesa, tiesa, nachališkumo ir stačiokiškumo tau netrūksta. Esi tikras savo motinos sūnus.

— Dėkui, seneli, už tokį palyginimą. Man tai aukščiausias pagyrimas.

— Nelabai renkies!

Vėl parauda vaikiną, bet vis dar susilaikė.

— Grįžtant prie Vaitiekaus, — tęsė po trum, pos pertraukos Jeronimas, pašydamas savo vos dygstančius ūsus, — šis Jojo pasielgimas galima buvo numatyti. Senelis, tur būt, to tikėjaisi?

— Bent manęs jis nė kiek nenustebino. Gal daugiau stebiuos iš to, kad nori susiartinti su manimi. Jojo žmona turi milijoninį turtą, esu jam nereikalingas.

—• Bet juk jis *ne apie turtus galvoja! Jam skaudu yra santykiškai nutraukti, senelio malonės ir širdies netekti.

— Taaip! Bet man nei skauda, nei gaila, nei tikiu tuo, ką sakai. Jūs visas pasaulis susideda vien iš tuščių frazių, tačiau čia, Tepence, jų niekas nevartoja, ir niekas nereikalauja. Vaitiekų aš jau išbraukiau iš savo sąskaitų knygos ir atminimo, įsitikinau, kad neturiu nė vieno sūnėno.

— Jūsų valia. Atleiskit Vaitiekui...

— Niekad neatleidžiu! — aštriai pertraukė senis, Jeronimas nutilo. Klausimas buvo galutinai išsemtas.

Ponas Polikarpas pakilęs paskambino.

— Pusryčius čionai! — trumpai įsakė.

Studentas buvo labai patenkintas tokiu nukrypimu nuo reikalo. Tuo labiau, kad kalba nuolat nutrūkdavo. Pirmą kartą, gyvenime pritrūko jis žodžių ir drąsos; senelis nenoromis jam imponavo.

Kad padrašintų save, atsikėlė ir priėjo prie Ian-go pasižiūrėti į sodybą; net nedrįso papiroso užsi-rūkyti.

— Senelis gyveni lyg atsiskyrėlis, — tęsė po valandėlės.

— Atsiskyrėlio gyvenimas visuomet jungiasi su senatve, — atsakė iš lėto klausiamasis. — Žmonės gyvenimo nepapildo, jie įnešė į jį tik chaosą ir netvarką.

— Yra įvairių. Galima pasirinkti. Juk ne visi yra lengvabūdziai jaunuoliai, be jokio patyrimo ir gyvenimo supratimo!

Vėl tylą.

— Gal manai pas mane p'raleisti atostogas? — staiga paklausė senis, pasižiūrėjęs į sūnėną.

— Gink, Dieve! kaip drįščiau! Jūs nemėgstat žmonių; o tada turėtumėt žiūrėti į mane ir kalbėti. Atvykau, nes mane prieš metus kvietėt, be to, maniau, kad man dera prašyti už broleną.

—• Sau nieko neprašai?

— Ne, tai yra... gal būt, prašyčiau...

Senis žvaliai pasižiūrėjo į jį; susidomėjo.

— Jeigu prašytum, tai sakyk! Neklausei manęs niekad, gal aš tavęs paklausysiu!

— Norėčiau čia, į šeimos kapą, atgabenti moti-

- nos karstą. Jei senelis leistum, būčiau labai dėkingas!

—• Ne, neleisiu! Tavo motina visai išsižadėjo šių namų ir šeimos; pasipriešindama mano valiai nustojo teisės būti tarp mano pirmatačių ir vaikų.

— Bet aš ją garbinu ir dėkoju jai už tą pasipriešinimą ir jos stiprią valią. Ji padarė mane žmogumi ir mirė lyg šventoji. Daugiau nieko nesakykit man apie ją, man pakanka Jūsų atsakymo, daugiau nieko neprašysiu Jūsų.

— Niekad? — pabrėždamas paklausė senis.

— Niekad! Kaip ji, taip ir aš, neturime šeimos ir namų, ir apie savo teises niekad nepriminsiu. Prakeikėt mus abudu, lyg kokius nusikaltėlius; už ką? ar už tai, kad ji mane pati, be svetimos pagalbos, augino ir mokė? Visi senelio šnipai, kad ir labiausiai norėdami, neras nieko, kas suterštų ar darytų gėdos mano vardui. Ir už tai Jūs mane persekiojate. Jei, seneli, mane parsikvieteit tik tam, kad įžeistum ir pašieptum tai, kas man brangu, tai galiu išeiti. Man nereikia nei aukso nei malonių!

— Negausi nei aukso nei malonių, — palengva atsakė: — ir gali būti tikras, kad ne iš didelio širdingumo tave sekiau ir toliau seksiu per savo šnipus. Tu esi man reikalingas, lyg rikis ant šachmatų lentos, ir ką norėsiu, tą padarysiu su tavimi.

— Su manimi! cha! cha! — pašiepiamai nusi-, juoke vaikinai. — Ar tai seneliui iki šiol sekėsi?

— Iš kur gi tu, pienburni, gali žinoti, ar man sekėsi, ar ne? Esi lyg vaškas mano rankose, tai tikrai tau sakau!

— Hm, tai įdomu, tai man visai naujiena! Senelis, matyt, nedaug reikalauji!

— Klysti, labai daug!

Tuo metu tarnai atnešė pusryčius. Ponas Polikarpas linktelėjimu paprašė vaikiną prie stalo. Pats beveik nieko nevalgė, tik stebėjo savo svetį ir tylėjo.

Vaikinas pavalgęs linktelėjo ir grįžo į savo observavimo vietą, prie lango.

Šeimininkas tuo tarpu trumpai nurodinėja tarnui.

— Gal domies mano turtais? — išėjus tarnui paklausė: — gal eisim pasivaikščioti?

— Neįvertinu žemės ūkio turtų, nes apie tai neturiu nė mažiausio supratimo, bet pasivaikščioti sutinku su mielu noru.

Nuėjo sodybos alėjomis į laukus ir pievas, grįžo pro klojimus ir kitus ūkio trobesius.

— Ar supranti nors šiek tiek apie mašinas? — paklausė ponas Polikarpas, sustodamas prie klojimo durų.

— Kaip gi, tai mano specialybė! Neseniai gavau, gerokai pinigų už pompos projektą.

— Na, tai sutaisyk man kuliąją mašiną.

— Su mielu noru. O kur gi tas ligonis?

Buvo tai lyg prieštvaninis padaras, sukaltas iš **Taštu:** barškėjo, neklausė, nuolat gedo.

— Sandaros skrynia! — sušuko vaikinai, apžiūrinėdamas ratus, velenėlius, sujungimus ir visus plyšius. — Juk ji, tur būt, pranašų laikus atsimena! Kodėl gi, seneli, neperki naujos konstrukcijos mašinos, lengvesnės ir mažesnės? O šitą geriau būtų atiduoti kurui arba į archeologinį muziejų!

— Tai nemokėsi pataisyti?

— Atvirkščiai, bet tai atims man kelias savaites ir, be to, visas darbas bus labai neproduktingas.

— Na, tai pabūsi čia porą savaitių. O produktingumas tai mano reikalas.

Kiek nori už darbą?

— Nieko, apie tai neverta ir kalbėti. Aš nesu joks amatininkas.

— Juk paėmei pinigus už aną pompą. Duosiu tai, ką pažadėjau mechanikui: šimtą rublių ir du-stalių į pagalbą. Be to, visą išlaikymą.

Vaikinai šypsodamasis priėmė tas sąlygas. Pasilikęs Tepence rūpestingai pradėjo remontuoti tą archeologinę retenybę.

Visa jo prigimtis dar dvelkė vaikiškumu. Tas darbas jį džiugino. Dainavo, švilpavo, įsakinėjo: meistras, kartais pats dirbo. Darbu apsivertęs jis galėjo išvengti bendravimo su seneliu, kurį sutikėdavo retkarčiais, o kalbėtis beveik niekad neteko.

Senis kai kada užeidavo į daržinę, kur pasirėmęs į sieną af į lazda savo giliomis akimis atidžiai

sekė sūnėną. Apie ką tuomet galvojo? Tur būt, apie savo turtus.

Kartais, vakare, arklininkas paduodavo vaikiniui puikų arabų veislės žirgą pasijodinėti; kartais žvejai pasikviesdavo jį žuvauti; kartais girininkas; ateidavo kviesti į medžioklę.

Visus juos siuntė ponas **Polikarpas**, pats niekad nesiūlė, o vaikinai, nors ir mėgo visa tai, taip pat neprašė. Po dviejų savaitių laisvės, patogaus gyvenimo, pilno pramogų, pasiilgo draugo, studentiško gyvenimo.

Prisiūdinėjo, prisišaudė daugybę gyvūnų, išlandžiojo visus apylinkės miškus ir laukus, bet tyluma, ir vienuma jau įgriso, Pripetė atrodė klanas, apylinkės — dykumos, o senis — archaiškas slibinas.. Skubino, kiek galėdamas, meistrus.

Staiga, vieną vakarą, jam atnešė telegramą nuo Varlos. Parašą paskaitęs išbalo. Tik didelė nelaimė galėjo priversti tą flegmatiką pasinaudoti viešųjų tarpininkavimu.

„Vaikas serga, tuojau atvažiuok, nes aš jau vilties netekau“ — perskaitė.

Nubėgo į rūmus ir sviedinio smarkumu puolė į senelio kabinetą.

— Šiandieną turiu išvažiuoti! — sušuko uždusęs.

— Taip? baigė darbą? — šaltai paklausė senis.

— Et, toks darbas tai menkniekis! Turiu būtinai grįžti! Senelis man atleisi, nes aš negaliu ilgiau likti!

— Kas man rūpi, kad tu negali ilgiau likti. Kai baigsi tvarkyti mašiną, galėsi važiuoti, kur tik norėsi. Anksčiau ne!

— Mašina galės palaukti, aš sugrįšiu ir tada galėsiu baigti ją tvarkyti.

Senis atsistojo ir nutvėrė-jį už rankos.

—Klausyk ir rinkis! Jei liksi, viskas, ką turiu, bus tavo, jei išvažiuosi, visai išsižadu tavęs; nors badu stiptum, neduosiu tau nė duonos kąsnio, pražūsi! Na, rinkis; paskutinį kartą tiesiu tau savo ranką!

— Dėkui, seneli. Jūsų tartai verguvė. Be to, juk turi porą sūnėnų. Juk negali skriausti Vaitiekaus, o aš nenoriu neteisėtumo!

— Vadinas, nesutinki!

— Tokiomis sąlygomis nesutinku.

— Tai prasmek! — sušuko senis, atstumdamas jį nuo savęs. — Eik šalin iš mano akių ir kad daugiau man nedrįstum nė priminti, kad esi mano sūnėnas!

Jeronimas išbalo lyg numirėlis.

— Tos garbės Jums nepadarysiu! Greičiau į pragarą, eisiu prašyti pagalbos, negu pas Jus! Paspinkit savo turtais ir išdidumu.

Trenkęs duris išėjo. Ponas Polikarpas, valandėlę paklauses žingsnių atbalsio, atsisėdo prie rašo-

mojo stalo, pasiėmė didelę apyskaitų knygą ir paskambino;

Tuojau pasirodė tarnas*

— Bazilių! — trumpai įsakė.

Jojo veidas visai nurimo. Jame nebebuvo nė pėdsako pykčio ar išįeidimo. Palenkęs galvą kažką rašė, nekreipdamas dėmesio, kad durys vėl atsidarė.

Baigęs rašyti pakėlė akis.

Duryse lyg stabas, stovėjo pašauktasis: sausas, nekruatas, tylis. Jeronimas būtų jį pažinęs. Buvo tai tas pats pusiau miestietis, pusiau kaimietis, kuris drauge su juo plaukė garlaiviu.

— Išvažiavo? — lakoniškai paklausė ponas.

— Nuėjo, — taip pat atsakė tarnas.

— Gali ir tu grįžti. Viskas gerai. Pinigų turi?

— Turi!

— O čia štai tau. Saugok jį stropiai ir nesigailėk pašto ženklų. O vaikas sunkiai serga?

— Tymai, vakar apie tai sužinojau.

— Telegrafu, tai gerai.' Tai man patinka! Anas į užsienį išvažiavo?

' — Į Paryžių. Steponas drauge su juo.

— Ech, jau ten nieko nepadės nė Steponas. Viskas baigta! Tu, Baziliau, saugok man šitą, nieko neslėpk!

— Blogo nieko nerasiu, gal- tik sumelavęs.

•— Bet dabar tik pradžia." Kaip tik sugriš f Petrapili, tuojau atsiųsk man savo adresą. Turėsi labai sunkų uždavinį.

— Klausau, pone!

Žmogus žemai nusilenkė, susiėmė pinigų ir atbulas išėjo pro duris.

, Tepence vėl įsiviešpatavo niūri tyla. Nebuvo girdėti niekur nei dainų nei juoko. Kuliamoji, pusiau baigta, riogsojo lyg kokio milžino gyvūno griaučiai, o puikusias arabų veislės žirgas veltui kapstė žemės kanopomis, veltui laukė raitelio. Jeronimas buvo jau toli. Kiek galėdamas skubino į mažą žvejų miestelį Žemaičiuose, netoli Baltijos jūros, kur vasarojo Varia su Brone ir „ponia Dulskiene". Tik po savaitės kelio, pavakare, pasiekė tikslą neišsimiegojęs, alkanas, baisiausiai suvargęs.

Prie durų staiga susidūrė su draugu taip smarkiai, jog net abudu susvyravo.

— Vaikas gyvas? — šūktelėjo Baltapetris. Varia, prieš atsakydamas, pačiupinėjo savo nosį, kuri nuo susidūrimo labiausiai nukentėjo.

— Tai vis per tavo karštumą! — sumurmėjo. Jeronimas, nemandagiai pastūmęs jį į šalį, nubėgo toliau. Pirmame kambary „ponia Dulskiene" skalandayo kokius vaistus. Pamačiusi Jeronimą, net rankas sudėjo maldai.

• — Labą dieną, tetulyte! — Kaip Bronė? Anksčiau, nei sena pana atsipeikėjo iš nusistebėjimo,

gretimame kambarėly pasigirdo skardus vaiko balselis: ! *

— Pone, pone, aš čia! Eik čia, nes man neleidia keltis!

Jeronimas puolė į kambarį. Vaikas iš patalo tiesė į jį rankutes, pusiau atsikėlė ir laimingas visu kūnu prisispaudė prie jo.

Iš jos liko tik šešėlis; verkė iš džiaugsmo, čiupinėjo rankutėmis jo drabužius ir plaukus, lyg norėdama įsitikinti, kad tai jis.

— Tai ką gi, Bronyt, kur gi susigriebei tą bėdą? — paklausė, glostydamas jos plaukelius. Žiūrėjo į ją visa širdimi šypsodamasis ir ramus.

— Visoje apylinkėje siautė tymai, — atsakė sena pana, paduodama jai vaistus.

— Kodėl nepranešei man tuojau? — paklausė Jeronimas Varią, kuris kaip tik tuo metu įėjo į kambarį, vis dar trindamas savo nosį.

— Ruošiaus tau parašyti, — atsakė flegmatiškai.

— Bet kas?

— Bet pamiršau, nes vaikas buvo neklusnus, piktas, ožiuotas. Mudu su teta prisikamavome su ja tiek, kiek neprisikamuotum prie dešimties ligonių.

— Žinai, — staiga atsiliepė Bronė, o jos akutės net sublizgėjo: — ponia norėjo mane net išlupti.

— Tai kodėl gi neišlupo? — juokėsi Jeronimas.

— Jis neleido! — rimtai atsakė, rodydama į Varią: — už tai aš jį myliu ir vėliau jo klausiau. Niekas neturi teisės manęs mušti, niekas!

— Tiesa? Net ir man negalima?

Nustebusi pažiūrėjo jam į akis, valandėlę pagalvojo.

— Ne, tėtė manęs nemušė, tai ir tu to nedarysi. O jei kada nors išluptum, tai... — valandėlę svyravo, paraudo, paskui, veidelį paslėpusi prie jo krūtinės, nutilo.

— Tai kas? — juokdamasis klausinėjo ją. — Tur būt, apdraskytum mane?

— Ne, bet pabėgčiau!

— Žinau; esi labai linkusi pabėgti! Tik saugokis, kad tave nepagaučiau, nes tada bus blogai!

— Kam čia pasakoji tokius niekus ir gąsdini vaiką, — sumurmėjo Varia. — Dar karštis pakils. Ir taip vos ją beišgelbėjome. Tu turi keistą palinkimą vis erzinti.

— O tu bumbėti. Geriau pasakyk, kad man duotu ką nors užkasti ir kur nors atsigulti, nes beveik visai jėgų nebeturiu. Ar tau neskauda galvutės, vaikuti? — paklausė, paliesdamas jos karščiuojantį veidelį.

— Et, kaprizai! — įterpė sena tetulė. — Tamsyta ją per daug išlepinai, grimasų išmokei! Ar tai girdėta, kad tokia „ožka“ drįstų išizeisti dėl kiekvieno žodžio, klausytų tik tų, kurie jai patinka, savavališkai elgtųsi ir ginčytųsi su vyresniaisiais. Juo-

zas jau antrą savaitę nė vienos nakties nemiegojo, nes ji nori, kad jai ką nors pasakotų; aš turiu pakęsti tos išdykėlės visas grimasas, turiu elgtis, lyg su kokia pasakų karalaite"; o tamsta taip laikytum ją ant rankų iki ryto! Tai jau per daug!

— Netiesa; tetulė, jau per daug skundiesi, — užsistojo Varia. — Ligoniuvi visuomet reikia pataikauti. Tegul tik pasveiks. Žinai, Ruti, man vis atrodė, kad tai Vandutė. Atmeni?

Jeronimas vaiką pabučiavo, paguldė, užklojo ir išėjo jos ašarotų akučių palydėtas.

Nors ir labai buvo pavargęs, naktį dar ilgai kalbėjosi su draugu. Varia, pakabinęs savo ilgą nosį ant stiklo alaus, klausė, galvojo ir tylėjo.

— Na, kaip tau patinka senelis? — paklausė Jeronimas, baigdamas pasakojimą. — Nieko sau! Tiesa?

Varia, ištuštinęs stiklą, persikreipė ir galva palingavo.

— Man jis labai patinka, — atsakė.

— Kodėl, barškale?

— Ogi iš visa ko. Man jis atrodo dideliu mokslininku; jis daro bandymus in anima vili!

— Tai ką gi, aš jam esu šuo ar triušis?

— Jūros kiaulikės irgi imamos tokiems bandymams.

— Na, tai kas iš to?

— Ogi nieko. Pamatysim, kai baigs darbą.

— Et, kvailas esi, Varia! Iš savo pusės, aš -džiaugiuos, kad pagaliau įuo atsikračiau!

— Tai tik užsikabinimas, o ne atsikratymas,— patetiškai pareiškė Varia.

— Ar tik kartais tau jūra neišplovė smegenų likučių iš pakaušio, kad lyg Pythia dviprasmiškai kalbi. Geriau einam gulti!

— Pažiūrėkime, kaip vaikas miega,— pridėjo Varia.

— Vaikas truputį karščiavo ir kliedėjo. Patylomis įėjo į kambarį, girdėjo jį kalbant sapne:

— Kad turėčiau juodus karoliukus, tai padaryčiau akis; iš duonos neišeina. Kad būtų daug duonos, tai išeitų visus žmogus arba arklys — toks didelis!

— Apie savo figūrėles galvoja, — prašnabždėjo Jeronimas.

—Tiesa! Prieš susirgdama darė tavo statulėlę, dovanai. Vis prašė karoliukų akims.' Kai pasveiks, reikės pradėti paišybos mokyti.

Po valandėlės vaikas nustojo kliedėjęs; alsavimas susivienodino; draugai patylomis išėjo. Galėjo būti ramūs. Sunku pasakyti, kuris iš jų labiau džiaugėsi jos pasveikimu.

IV.

Tuštuma.

Vasara praėjo. Ir vėl ankštame Petrapilio butely susirinko visa mūsų darbininku šeima. Kas dieną iš ryto du jauni vyrai vaikščiojo užsnigtomis gatvėmis, lydėdami mažą mergaitę su knygų ryšulėliu rankose. Palydėdavo iki gimnazijos, o vakare parsivesdavo namo. Visi trys sušalę, išalkę ir nuvargę labai skubino į namus. Vakaraus mažiau būdavo juokų ir šposų, nes Jeronimas grįždavo vėlai iš privatinių pamokų, paruošdavo su Brone jos rytojaus dienos pamokas, padėdavo Variiai, o, be to, ir pats daugiau dirbo.

Taip sėdėdavo prie lempos visi trys, įsigilinę į mokslus. Vaikas sulyso, išbalė, surimtėjo, mokslus ryte rijo. Sėdėdama prie stalo, retkarčiais pakeldavo akutes, lyg prašydama draugo pagalbos, kurio širdingas šypsnyvis visuomet duodavo jai naujų jėgų. Tada jis pasilenkdavo ir kantriai aiškino jai klausimus, pašnabždomis, kad nekliudytų kosinčiam Variiai.

O Varia kosėjo be paliovos. Tai prasidėjo pirmiems rudens šalčiams atėjus ir nesidavė pašalinti net tetulės žolėmis. Kitaip gydytis, nors kelias savaites pailsėti, vargšui neleido menki gabumai ir pinigų stoka.

Naktimis sėdėjo prie knygų, trusė, džiūvo ir kosėjo. Po kiekvieno smarkesnio priepuolio Jeronimo kaktą užslinkdavo debesys. Pažįstamas stu-

dentas medikas sakė jam, kad vienintelis išgelbėjimas buvo tik klimato pakeitimas ir poilsis, o jis, nors ir kažin kaip trūsė, negalėjo viso to draugui parūpinti.

- Vis dažniau, linksmybės vietoje, jojo veidą dengė liūdesys, vis mažiau juokėsi, vis mažiau šposavo su „ponia Dulskiene“ ar žaidė su Brone. Varios jau niekad neerzino.

Nepermaldaujama gamta priminė savo teises į linksmą, be rūpesčio ir drąsiai našlaičio sielą; vis didino aplink jį juodus debesis, vis didesnius vargus krovė jam ant pečių.

Juokams ir poilsiui laiko nebuvo, turėjo dirbti už du, o jei kartais, kad ir nuvargusiam, atsirasdavo noras pajuokauti ar paplepėti, tai jis buvo tuojau nustelbiamas Varios kosėjimo, aštraus, trumpo, baisaus. Vaikinas nutildavo galvą nuleidęs.

Bronė buvo jam vienintelė paguoda. Diena iš dienos prisirišdavo prie jos vis labiau; pažino, kiek brangi jam buvo po tų nerimų, kada tarės josios neteksiąs; dabar ją saugojo ir globojo lyg savo akį.

Retas laisvas nuo darbo valandas ir šventes praleisdavo namie su jąja, klausinėdamas apie mokyklos rūpesčius, peržiūrinedamas jos piešinius ir padėdamas lipdyti figūreles.

Draugai juokėsi iš jo, Varia bumbėjo, tetulė tik trukčiojo pečiais, o vaikas dėkojo meilumu, iš anksto džiaugėsi tomis valandomis, ir tai jį tenkino.

Vieną dieną, išeidamas iš instituto, Varia prasi-
lenkė su Jeronimu. Draugu minia juos perskyrė, ir
Varia turėjo vienas eiti namo.

Atsiminė, kad Jeronimas dar turėjo pamokų
mieste ir žadėjo vėlai grįžti, todėl vienas nuėjo gim-
nazijos link Bronės pasitikti.

Prie gimnazijos durų buvo tuščia. Visos mer-
gaitės buvo jau išsivaikščiojusios namo net dvi sa-
vaites. Mat, buvo tai šeštadienis prieš pat Kalėdas.
Varia užėjo pas pažįstamą sargą, kur Bronė kartais
palaukdavo savo globėjų atvykstant.

— Jau nuėjo, — pasakė sargas.

— Viena?

— Nemačiau. Buvau truputį išėjęs, sugrižęs
jau neradau jos. Tai buvo pusvalandis atgal.

Varia truputį susirūpino, bet greit nusiramino,
pagalvojęs, kad gal Rutis susitiko ją pirmas ir nusi-
vedė pirkti dažų. Mat, jau mėnuo laiko, kaip sva-
jojo apie tapybą.

Pietų parėjo pasivėlinęs. Namie buvo tik teta.
Sėdėjo snausdama ir jų laukė.

— O kur Bronė!? — paklausė Varia.

— Dar neparėjo.

— Bet gimnazijoje jos nėra!

— Atsiras. Nesirūpink. Valgyk ramiai. Jau
ir taip sunkoka visus jus sumedžioti pietų! Varia
nutilo, bet kas valandėlę vis nerimavo. Pabaigęs
pietauti, užuot ilsėjęsis, žiūrėjo pro langus ir kažin
ką panosėje bumbėjo. Taip praėjo pora valandų.

— Ar tai ponas Jeronimas šiandieną nepareis?
— paklausė susirūpinusi teta.

— Greit pareis. Nuėjo į pamokas.

Varia savo kambary išsižiebė lempą, bet skaityti negalėjo; klausėsi!

Pagaliau už durų pasigirdo žingsniai. Parėjo Jeronimas, bet vienas.

— Kur Bronė? — sušuko Varia.

— Kaip tai, kur? Ar tai nebuvai nuėjęs jos sutikti?

— Buvau, bet man pasakė, kad tu ją nusivedei.

— Aš? Juk aš tau sakiau, kad šiandieną pareisiu namo tik vakare. Visą laiką buvau antrame miesto gale!

— Nieko nesuprantu! Kai užėjau pas sargą, mergaitės jau nebuvo, o iki šiol dar negrįžo.

Jeronimas išbalo lyg drobė.

Tur būt, nuėjo viena, ir kur nors paklydo!

— Vaje, dar kur nors arkliai ją sumindžios! Eime ieškoti.

Išėjo ir, nepaisydami didelio speigo, kantriai ieškojo iki vėlybos nakties. Veltui laukė teta, susirūpinusi netvarkingumo priežastimi.

Pagaliau sugrįžo visai išvargę be jėgų ir žado— ir be mergaitės. Varia papasakojo apie įvykį tetai, Jeronimas, kritęs į lovą, verkė.

Rytojaus dieną visas institutas žinojo Baltapetrio „žmoną" pražuvus; žinojo ir policija, vežikai, jos draugės, ir mokytojai, žinojo ištisa jaunuomenės falanga.

Draugai nevalgė, nemiegojo, net namie nenakvojo, ieškojo nesigailėdami nei pinigų, nei prašymų, nei pastangų. Bet veltui. Veltui Rutis pats išlandžiojo visus miesto urvus, veltui policijos agentai ieškojo, veltui draugai kiekvienas skyrium tyrinėjo.

Mergaitė pražuvo it lašas jūroje, be žinios, be pėdsakų. Pasiliko tik jos mantos pundelis, keletas žaislų, lipdinių iš duonos, piešinėlių ir baisi tuštuma abiem draugam, kurie, porą savaitių be vaisių ieškoję, visiškai nustojo vilties ją rasti ir grįžo tylėdami vėlai vakare namo.

Valgio nelietė ir, kad išvengtų tetos smalsumo ir klausimų, nuėjo į savo kambarėlį.

Rytoj baigėsi švenčių atostogos. Įsižiebė žiburį ėmė mokytis. Bet nė vienas negalvojo apie mokslą. Jie galvojo apie tamsiąją galvutę, kuri tiek laiko linksmi bendravo kartu su jais, prie stalo pasilenkusi. Galvojo apie jos skardųjį balselį, kuris pasaldindavo jų sausas formules, apie išmintingas akutes ir josios menkutę išvaizdą.

Ant stalo gulėjo jos sąsiuviniai ir keletas knygų; atrodė, »Iyg tuoj, už valandėlės, pareis, prisiglaus prie Jeronimo, šnekučiuodama arba pasakodama savo pasakas, arba atsisėdusi prie Varios paprašys papasakoti įdomią ar baisią pasaką.

Po ilgokos tylos abudu vienukart pakėlę galvas pasižiūrėjo viens antram į akis ir nubraukė porą įkyrių ašarų. Neteko savo vienintelio džiaugsmo gyvenime.

Tą pat naktį Varią, visiškai išvargusį, pirmą kart ištiko kraūjaplūdis, ir rytojaus dieną gulėjo visai bejėgis, išbalęs, metais senesnis. I paskaitas Jeronimas išėjo vienas.

Vis juodesnis darėsi vargšo dangus. Iš visų pu-
- sių puolė jį gyvenimas, realus, žiaurus, baisus lyg pragaro gelmių praraja; ardė jo sielos ramybę, pasitikėjimą jaunatve ir savo jėgomis. Be pertraukos krito ant jo vargai ir rūpesčiai, nepasisekimai ir ligos. Nelaimės ir vargai,-matyti, sumanė jį visai sutriuškinti.

Grūmėsi su savo pikta dalia, kiek galėdamas, "blaškė piktas šmėklas, kurios net sapne jį persekiojo, dirbo, vargo, trūsė, kiek galėdamas.

Bet vieno tų rūpesčių joks darbas nepajėgė nuslopinti', jam nebuvo jokios pagalbos: tas rūpestis buvo Varia. įsisenėjusi plaučių liga, iki šiol jaunatvės nustelbiama, kuri slėpėsi gal jau nuo labai seniai, pagaliau įveikė organizmą ir nugriovė jį lyg kirminas, kuris nugriauna šimtametes pušis.

Nuo to pirmo kraūjaplūdžio Varia jau neatgavo anksčiau turėtų jėgų, nors po kelių dienų ir vėl pradėjo lankyti paskaitas ir vakarais dirbti/

Tačiau buvo tai bergždžias darbas. Buvo tai studijos be ateities. Jis pats atrodė, lyg mirtis būtų jį paženklinusi savo eilės numeriu, netrukus šaukiamu. Kas žino, gal tai ir pats matė, nors savo papratimu nuolat tylėjo, susirietęs dirbo, čia drebėdamas, nuo šalčio, čia sunkiai asluodamas nuo vidaus karščio. Gal jo artiregės akys matė giliau, ne-

gu kiti žmonės, kada nemigo kankinamas gulėjo ir klaikiai žiūrėjo prieš save.

Niekados nesiskundė nei skausmais, nei silpnumu, nei nuovargiu, nei savo prarasta jaunyste. Buvo ramus, tylus, giedras kaip paprastai.

Kas žino, gal vylėsi.

Jeronimas, galvodamas apie draugą, springo ašaromis, negalėjo ramiai žiūrėti į jo įdubusias akis, klausytis jo sunkaus alsavimo. Bėgdavo į miestą, atsivedavo gydytoją, atsinešdavo kokių tik galėdamas gardumynų. Daktarai atsakydavo: „Oras“, kitaip — Petrapilio pavasaris pasiims jį su savimi, jis nepergyvens Ladogos vėjų; duodavo kokius vaistus, kurie nieko nepalengvindavo, ir išeidavo pasiimdami paskutinius studento skatikus. Po šitokių vizitų Varia nepatenkintas murmėjo:

— Palik mane ramybėje. Kada išlaikysim egzaminus, tada ir atsilsėsime. Man praeis. Tai menkniekis! Koks tu nekantrus, Ruti; norėtum akimirkoje atsikratyti liga. Reikia turėti kantrybės ir laukti.

— Ko laukti? — desperatiškai sušuk©: — mirties?

— Visa ko reikia laukti,—ramiai atsakė Varia, pamažu smailindamas pieštuką. — Viskam savo eilė. O jei mirtis, tai kas?

Jeronimas tik lūpas sukando, kad nesudejuotų.

— Jei mirtis, tai galas! — sušnabždėjo vos suvaldydamas ašaras.

— Jei galas, tai kas? — flegmatiškai tęsė Varia, lyg čia būtų kalbama apie paprasčiausią reikalą. — Galas — tai gera byla. Nuo vaikystės dienų jis mus vilioja; baigti mus skubina; o mes patys ar buvome kada nors nustoję svajoti apie galą, apie mokslo pabaigą? Kiekvienoje gimnazijos klasėje, kiekviename kurse vis dūsaujame, kad tik greičiau ateitų galas. Ar ne tiesa?

— Visai ne! — atšovė Jeronimas. — Man visai nėra noro su tavimi skirtis. Tu esi be jausmų ir dirksnių, tau vis viena ar gyventi, ar mirti, likti su manimi, ar palikti mane vieną pasauly! Tu, lyg tyčia, visai nevalgai to, ko aš tave prašau, o taip pat nesiliauji paskaitų lankęs. Tikiu, kad tu labai norėtum pabaigti!

Varia nutilo, klausydamas tų priekaištų. Buvo tai jo įprastas būdas; savo ramia išvaizda slėpė neribotą užsispyrimą. Jį įtikinti ar įprašyti negalėjai jokių būdu, jokiom priemonėm.

Jeronimas dieną ir naktį galvojo apie tą išganingąjį klimatą, kuris turėjo sugrąžinti jojo draugui gyvybę. Galvojo, krintosi, vargo, keikė savo dalią.

Žmonės pasiilgę laukė pavasario; jis'su mielu noru jį perstumtų į vasarą ar visai išbrauktų, nes pavasaris jam nežadėjo laimės ir saulėto atgijimo, bet nešė pražūtį ir mirtį.

Baisiausiai taupydamas skatiką prie skatiko, beveik nieko nevalgydamas, nemiegodamas ir beveik su skarmalais vaikščiodamas, susitaupė šešiasdešimt rublių. Daugiau nepajėgė.

O pavasaris, artinosi, taip greitai, kaip niekad, ir Varia diena iš dienos ėjo menkyn ir nyko visai.

Senoji teta vis dažniau verkė, naktimis kažką siuvinėjo. Susitikę su Jeronimu abudu tik atsidavė. Ir jiniai nebuvo turtinga. Gyveno iš studentų, o tai Petrapily pasakydavo viską. Tačiau ir jiniai galvojo apie tą išvažiavimą ir lygiai kaip Baltapetris taupė sunkiai uždirbtus skatikus.

Per abudu turėjo jau šimtą rublių.

Vieną kovo mėnesio vakarą Jeronimas rado namie aštuoniasdešimties rublių pašto piniginę perlaidą.

— Kas tai? Iš kur čia? — klausinėjo Varios.

— Iš pašto, — atsakė niurna.

— Kas čia galėtų man tuos pinigus siųsti?

— Kai paimsi, pamatysi.

Vaikinas išbėgo tekinas. Pašte prie silpnos šviesos paskaitė:

„Esi latras ir tinginys. Pridarei man tik rūpesčio su mašina; meisteris paėmė iš manęs 20 rublių; už jos sustatymą, todėl atskaitęs nuo prigulinčios tau, pagal susitarimą, sumos, likusius pinigus siunčiu. Kitą kartą už tokį sutarties nepildymą neteksi visos sumos, tai bus bausmė už netvarkingumą ir nesąžiningumą. Tavo senelis, Polikarpas Baltapetris“.

Jeronimas lyg sviedinys įlėkė pas draugą.

— Juozai, ryt važiuoji! — sušuko.

— Aš? Kur?

— I Krymą! Gydytis! Gavau pinigų!

— Kokie pinigai? — Koks Krymas? — klausinėjo Varia, išpūtęs akis.

— Krymas yra tik vienas! O pinigai — štai!

— Et, niekus šneki. Kam man tas Krymas. Nenoriu. '

— Juozai!

Varia, rankomis užkimšęs ausis, įkibo į knygą. Visa jo išvaizda rodė didelį užsispyrimą.

Tačiau Jeronimas jau nekreipė į tai dėmesio. Knygą sviedė į kampa, sugriebė draugą už galvos ir pradėjo prašyti:

— Broliuk! Pasigailėk nors manęs, jei savęs nesigaili. Leisk man pasidžiaugti, būti ramiam dėl tavęs, turėti nors tave vieną! Juk aš esu visai našlaitis; nei artimos sielos, nei namų, nei giminių. Tu esi man ir brolis ir šeima. Tiek metų gyvenome kaip broliai, kuo gi aš tau prasikaltau, kad pats savo noru marini save, o mane vieną palieki? Mes taip gerai gyvenome drauge. Juk ir toliau mes taip pat gerai galime gyventi, Juozeli! mano brangus, mylimas! Padaryk man tą malonumą, važiuok! Duos Dievas, pasitaisysi, tada pavysi tuos prakeiktus kursus! Juozuk, nesipriešink man! Visose nelaimėse aš noriu nors tave matyti sveiką!

Varios galva iš pradžių smarkiai purtėsi ir kratėsi draugo glėbiu, net akiniai nukrito. Vėliau truputį nurimo, tik savo veidą slėpė, kad Jeronimas negalėtų pažvelgti jam į akis, pagaliau susiraukė ir pradėjo murmėti.

Jeronimas atsiduso. Varia, jei pradėdavo kalbėti, liaudavosi priešinęsis, ir tada jau galima buvo pasiekti jo sielą.

— Akinius sutrypsi, — murmėjo. — Jau trečią porą šiemet — ir vis tai per tavo karštumą.

— Ima juos bala! — važiuosi Juozai? — klausinėjo vaikiną prašydamas.

— Kam čia to reikia! Tu visuomet kokią nors kvailybę išgalvoji. Iš kur gavai pinigų?

— Senis atsiuntė. Vasarą jam kuliąmąją mašiną taisiau.

— Nemeluoji?

— O ką manai, ar nemokėsiu sutvarkyti mašinos? Kad tu matytum, kaip ji kvailai atrodė!

— Et, niekus šneki. Greičiausiai krauju ir prakaitu tuos pinigus susitaupėi.

— Net nė piršto nesusižeidžiau uždirbdamas juos. Važiuoji, Juozuk?

— Vienas nenoriu.

— Tai kaip?

— Su tavimi kartu. Kitaip ne, ne!

— Na, gerai važiuosiu ir aš kartu. Dėkui tau, brolyti! Sugriebęs Varią į glėbi, suspaudė iš visų jėgų.

— Nepasmuk manęs, — niurnėjo Varia, išsukinėdamas, kad draugas nepamatytų jo ašarų, kurios veržte veržėsi jam į akis. — Geriau pakelk mano akinius. Aš tau sakau, kad sutrypsi juos! Trečia pora!

Jeronimas nubėgo su linksma naujiena pas tetą.

Rytojaus dieną išvažiavo į pietus. Sena tetulė palaimino abudu, liepė dažnai rašyti ir verkdamas sekė juos, kol traukinys visiškai išnyko iš akių.

- Namo grįžo su suspausta širdimi.

Tik darbas išblaškėdavo jos liūdnas mintis. Pirmieji Varios ir Jeronimo laišakai sužibo nauja viltimi. Mėnesis laiko laišakai ėjo reguliariai. Ligonis, kiek pasitaisė; Jeronimas susirado kokį darbą ir iš to išgyvendavo. Jie rašė apie žydinčius sodus, apie žydriąją jūrą, apie turtingus kraštus, žadėjo tuoj po atostogų sugrįžti. Senelė kiek pralinksmėjo. Vėliau staiga nuo pusiau vasaros žinios nutrūko.

Savaitė, dvi, mėnuo — nė žodžio. Rašė laišką — jokio atsakymo. Pasiuntė telegramą — bevausių.

Studentija jau pradėjo rinktis į sostinę. Vargšei' kas dieną vis rodė, kad ir jie sugrįš kartu su kitais. Kas dieną žiūrinėjo, tikėjosi išgirsianti ant laiptų pažįstamus žingsnius, džiugino ir ramino save mintimi, kad laišakai gal užsimetę, arba draugai nieką nerašydami apie savo sugrįžimą nori jai padaryti; siurprizą.

Cha, cha! Siurprizą! Taip, siurprizas buvo mėlynas vokas, kurį vieną vakarą telegramų nešiotojas įteikė jai, siurprizas buvo trumpa žinutė: „Varia mirė!“

Būk teisus.

Iš šalto rudens ūkanyno traukinys išlydo į Petrapilio stotį. Paskutiniojo vagono trečios klasės suole sėdėjo Jeronimas Baltapetris, niūriai žiūrėdamas į neaiškius miesto kontūrus.

Sunku buvo bepažinti linksmąjį vaikina. Išdžiūvo, kaip skiedra, pajuodavo, paseno. Liko tik kau-lai ir oda; linksmos ir šviesios akys vos buvo matyti kaukolės duobėse; kaktoje raukšlės išsirėžė, o iš lū-pų švietė liūdesys ir rimtis.

Išvažiavo jaunuolis, grįžo subrendęs žmogus; brandos pažymėjimą suteikė jam ta sunkioji nelai-mių ir vargų mokykla, kurios retas kas išvengia.

Tolimos Krymo pakrantės kapuose palaidojo savo vienintelį bičiulį, brolių, tiek metų vargų, nelai-mių ir džiaugsmų draugą. Dabar grįžo nuo to kapo prislėgtas viso sunkumo tos žemės, kuri juodu jau amžinai perskyrė.

O čia, už tų ūkanų, buvo miestas, kur jį vieną laukė žiauri gyvenimo kova.

Pats nenusivokė, koku būdu pasiekė Petrapilį ir ko čia grįžo. Važiavo tik konduktorių dėka. Jau kelios dienos kaip nieko nevalgė. Kišenėje turėjo iš viso dvylika skatikų: butui, kurui, šviesai, valgiui ir mokslui.

Kartais, suspaudęs rankomis galvą, troško mir-ti, kartais, prisiminęs Varią, verkė, arba niūriai su-siraukęs galvojo, kad neverta būti geram ir sąži-

ningai dirbti šiame pasauly. O daugiausia sėdėjo nejudėdamas ir beprasmiškai žiūrėjo į aplinkumą. Alkis visiškai nusilpnino jo jėgas.

Paskutinis išėjo iš traukinio į stotį. Ėjo, lyg žmogus be tikslo ir darbo, čia šen, čia ten praeivių-stumdomas.

Prie stoties durų susidūrė su einančiu į peroną elegantišku ponaičiu, Pasižiūrėjo viens į antrą ir paspaudė viens antram rankas.

— Jeronimai! sveikas! Bet tu baisiai atrodai. Kas tai, pagiriom?

— Grįžtu iš Krymo, — atsakė įeidamas su bro-lėnu į salę.

— Iš Krymo? Ką ten veikei?

— Varią palaidojau.

— Kokią varlę? A, tą komedijantą! Na, menkas nuostolis! Ką dabar veiksi?

— Dar nežinau.

— Važiuok su manim! Išmesiu, kur norėsi, o gal pas mane sustosi? Pusę rūmų tau pavesiu.

— Dėkui. Išmesk mane Sodo gatvėj.

Prie stoties rūmų laukė Vaitiekaus rogutės. Įsėdo abudu ir nuvažiavo. Jeronimas, apsilkęs plonučiu apsiaustu, tylėdamas kaleno dantimis, o bro-lėnas susisupo į kailinius ir, kiek įmanydamas, keikė orą.

— Na, kas pas tave girdėti? — po valandėlės paklausė.

— Baigė mokslą?

— Nelaikiau praeitų metų egzaminų, nustojau stipendijos ir vienerių metų ir štai vėl grįžtu.

— Su savo gabumais tą laiką tu labai greit atgausi.

Jeronimas ironiškai nusišypsojo. Ką čia padės, nors ir genijaus gabumai.

— O aš, mano mielas, išplaukiau į paviršių, tęsė toliau Vaitiekus, užsirūkydamas brangų cigarą. — Aš pats juokiuos iš savęs, kad tada, kaip atmeni, taip bijojau senio! Net man lengviau, kad atsipalaidavau nuo jo! Esu laisvas ir turtingas. Tiesa, Petrapily truputį nuobodu. Čigonės man nusibodo; bet užtat vasarą važiuosim į Ostende, tada pasitaisysiu, pasilinksminsiu; nuvažiuosiu į Monte Carlo, aplankysiu Paryžių. Ak, Paryžius, tai miestas! Tikras rojus, mano brangusis!

— O tavo žmona čia?

— Čia. Bet medaus mėnesiai jau seniai praslinko, reikia dabar linksmintis. Mudu abu nemėgstame ramaus gyvenimo.

Jeronimas nutilo.

— Senio nematei? — pradėjo Vaitiekus.

— Ne.

— Blogai darai. Užuoť vargą vargęs, prisimeilintum prie senio, d vėliau, prisisotinęs jo malonių, paūžęs jo supelėjusiais pinigais, spruktum taip, kaip aš. Gerokai aš prašvilpiau jo pinigų! Niekaip nesuprantu tavo pamėgimo vargti. Pasinaudotum gyvenimu ir nelaužytum sau galvos dėl kelių dešimčių rublių. Būk nuolaidesnis, atsižadėk savo išdidu-

mo, prisimeilink prie senio, pasakyk jam porą meilių žodelių. Jam to pakaks; jis tave myli.

— Bet aš jo nekenčiu ir nesu įpratęs bučiuoti ranką, kuri mane kankina! Aš ir pats pajėgsiu sau padėti.

— Tai tikra *i d e e f i x e* tas savarankiškas darbas. Pamatysi, kad, begaudydamas tą šmėklą, pasigausi džiova. Bet, a p r o p o s, esu alkanas; ar žina, kad aš dar be pusryčių, o dabar beveik jau pusiaudienis. Tai baisu. Štai jau ir Sodo gatvė. Lipsi? Na, lik sveikas. Jei būsiu tau reikalingas, nesivaržyk. Gyvenu Didžiojoje Jūrų gatvėje. Ligi pasimatymo! Paspaudė vienas antram delnus, ir Jeronimas iššoko.

Sodno gatvėje gyveno Grocholskis; paklausė apie jį. Don Jiianas ir frantas prieš pusmetį vedė ir išvažiavo į Varšuvą. Jau sunkiau ėjo toliau pas kitus, arčiau pažįstamus, du draugus. Bet ir ten nieko nerado.

Vienas iš jų gavo tarnybą pietuose, kitas taip pat išvažiavo iš Petrapilio ir dingo.

Po kiekvienos tokios žinutės vis labiau temo vaikino sieloje. Praleisti metai iškasė jam bedugnę. Draugai išsiskirstė. Pasijuto, esąs visai be pamato po kojom.

Alkis, nuovargis ir šaltis atėmė jam" paskutinę viltį. Be tikslo klaidžiojo po gatves, nerasdamas jokios išėities. Klajūno paukščio ar persekiojamo žvėries instinkto vedamas atėjo į pažįstama gatvę,

prie senojo buto. Pradėjo kopti laiptais, kuriais laipiojo tiek metų kartu su Varia.

Ak seniau lakstė jais švilpaudamas, šokinėjo per keturius laiptus. Seniau jau iš tolo jautrios vaiko ausytės pažino jo eiseną. Bėgo jo sutikti linksmi šūkaudama. Už durų jo laukė artimos širdys ir meilūs sveikinimai. Šiandieną sunkiai lipo, su nusvirusia galva, prakaito lašais ant kaktos, vos kvapą beatgaudamas. O ten už durų svetimas balsas dainavo kupletus iš naujausios operetės. Kiek pagalvojęs paskambino.

Kažkas, kėdę pastūmėjęs, ėjo durų atidaryti, kartu nenustodamas dainavęs. Balsas buvo moteriškas ir gražus, o ir ta, kuri pasirodė duryse, buvo graži dvidešimties metų mergina, su pakirptais plaukais, akiniais ant nosies ir plunksna už ausies.

Smagi, liekna, graži brunetė, su šelmišku šypsniu, drąsiu žvilgiu ir išmintingu veidu. Studentė — galima buvo tai išskaityti iš jos veido.

— Servus! — pasveikino atvykusį.

— Ar čia jau nebegyvena panelė Užembytė?
— paklausė Jeronimas nusilenkdamas.

— Cia aš gyvenu, gerbiamasis.

— Labai atsiprašau. Šiandieną grįžtu iš kelionės. Išvykdamas čia palikau panelę Užembytę.

— Kad jūs, ponai, nesugebat net sekti savo meilužių adresų. Sarmata jų ieškoti po visą miestą!

Jeronimas dėl sugretinimo „ponios Dulskienės“ su meiluže silpnai nusišypsojo.

* — Jūs, matyt, vien tik apie meilę ir galvojat,— atsakė. — Panelė Užembytė, jei gyva, turi beveik šimtą metų.

— Ak, taip. Būtų labai patenkinta mano pasakymu apie ją, bet, deja, čia jos nėra!

— Taip, deja! Atsiprašau. Sudiev.

Linktelėjo jam galva ir uždarė duris.

Jeronimas jautėsi vis silpniau; akyse temo, kakta šaltas prakaitas išpylė. Pamažu, svyruodamas, leidosi žemyn.

Ant kiekvieno laipto sustodavo pasilsėti, per prievartą įveikdamas silpnumą trynė akis, stengėsi kuo giliau alsuoti, bet... viskas veltui. Kojos linko, nepergalimas silpnumas apėmė visus sąnarius; galvoje kraujas ūžė.

Dar truputį nusileidęs susvyravo ir sukniubo ant laiptų, lyg medinis, be jausmo ir nuovokos. Tamsa ir šaltis jį apgaubė. Nustojo sąmonės.

Kada atsipeikėjo, buvo jau vakaras. Apsidairė, prastrynę akis ir atsisėdo. Buvo savo sename kambaryje, trūko tiktai čia seniau buvusių baldų, o Varios vietoje kampe sėdėjo koks žmogus ir valgė iš dubenio. Kambary buvo pusiaujo karštis, ir skaniai kvėpėjo kopūstais. Jis pats gulėjo ant suolo, kampe prie sienos.

— Kas čia? —• sušuko visiškai prasiblaivęs.

— Sargas, Bazilius, esu! — atsakė žmogus iš kampo, prieidamas prie Jeronimo su bliūdu vienoje ir šaukštu kitoje rankoje.

Buvo tai vyras jau pagyvenęs, liesas, su viena akim, pažiūrėti, sumanus ir geras.

Jeronimui atrodė lyg kur jau būtų jį matęs.

— Kaip aš čia atsiradau? — nustebeęs paklausė.

— Nuo laiptų. Ten tamsta gulėjai, tai pakėliau, kad kas nors nesumindžiotų.

— Ar jūs čia gyvenate?

— Taip, laikinai, kol mano kamarėlį apačioje atremontuos.

— Tai gal leisite man čia pernakti, nes esu labai nusilpęs. Už trupinėlį miego su mielu noru atiduočiau trupinį savo gyvenimo.

— Bet aš tamstos net neišleisčiau. Šiandieną baisiai šalta, o be to, jau vidurnaktis. Pasilikti čia galite nors ir visai, jei tik dokumentai tvarkoje. Man čia, tokiam dideliame kambary, vienam net baisu, o su jumis bus net geriau. Gal esat išalkę?

— Ne, dėkui.

— Na, pavalgykit atsargai. Štai, prašau! Šią naktį turiu budėti, todėl tuojau išeisiu. Miegokit ramiai. Tamsta, tur būt, kažin kur baisiai nusivarei, o jaunas, dėl to ir silpna. Valgykit, ponuli, padarykit man tą malonę...

Pastatęs valgį ir mažą lemputę prie vaikino, apsivilko dvejais kailiniais ir, palinkėjęs savo svečiui labos nakties, išėjo.

Niekas mandagiau ir kukliau nepasiūlytų pagalbos. Jeronimas ilgai galvojo. Valgis jį sustiprino. Apsidairė po kambarį, pažiūrėjo į langelį ir atsigulė. Tuo metu jautėsi esąs Dievo globoje. Kas

galėtų įtikinti, kad nepražus nuo šalčio, bado ir nuovargio, kada gulėjo apalęs ant laiptų? Dievas buvo su juo. Miegojo ilgai. Atsikėlęs jautėsi stiprus ir linksmas. Apsirengęs nusileido žemyn* ieškodamas savo globėjo. Norėjo jam padėkoti. Vienaakis, matyti, jį sekė, nes vos tik pasirodė kieme, tuoj atkiūtino prie jo.

— O kur tamsta eini?

v- Ieškojau jūs, kad padėkočiau. Jūs išgelbėjot man gyvybę! — pasakė paduodamas jam ranką.

— Tai dėkui Dievui! Bet jūs dar niekur neikit, nes esat per silpnas, o lauke šalta. Aš viską atliksiu, kas reikia.

— Oi, man daug ko reikia. Daug, ko jūs nepajėgsite padaryti.

— Na, vis viena, pasakykit. Gal pamokų?

— Ir pamokų.

— Čia pat už kampo gyvena vienas valdininkas, kuris ieško savo berniukams studento — korepetitoriaus. Aš tamstą nuvesiu pas jį. Po valandos abudu grįžo su teigiamais rezultatais. Vaikinas gavo net keliasdešimt rublių rankpinigių; atgavo viltį, o naujas globėjas jį vis ramino, guodė ir jam patarė.

— Šeimininkas duos kambarį, iš kalno nereikalaudamas nuomos; tuo tarpu tamsta pagyvensi su manimi, — kalbėjo Bazilius, visiškai susipažinęs su studento rūpesniais.

— Reikia tiktai, kad priimtų į institutą^

Bet tenai Jeronimą gerai pažinojo — priėmė; profesoriai jį užtarė.

Po savaitės ir vėl sename dviejų draugų kambarėly degė lempa, apšviesdama šviesiaplaukę vaikiną galvą, palenktą prie technikinio brėžinio. Viskas buvo kaip ir seniau, tiktai kad dabar buvo ir turėjo likti jis vienas. Tiedu, kurie su juo kadaise nejuokavo aulėse, nedainavo.

Nors dirbo, nors sužibo viltis, bet vis dėlto linksmumas negrižo. Jau juokas nekildavo mintyse, o linksmas žodis lūpose. Nutilo, surimtėjo, nieškojo kolegų draugystės, nesirinko sau draugo, nejuokavo aulėse, nedainavo.

Dirbo be atvangos ir poilsio. Tik retkarčiais pakeldavo savo liūdnas akis į tuščias vietas prieš save ir atsidusdavo. Skausmas suspausdavo gerklę, gailus pasiilgimas draugo užtvindavo jo sielą. Gyveno su nabašninkais. Ir ko gi turėtų būti linksmas?

Pagaliau surado ir „ponią Dulskiene“ — ant grabo lentos. Vienas nulydėjo savo globėją į kapus. Buvo tai sekmadienis.

Kapuose praleido porą valandų, liūdnai galvodamas. Kiek jau jis spėjo palaidoti artimų žmonių, jausmų ir svajonių, o buvo vos 22 metų.

Mylimas darbas. Jis nustelbdavo liūdesį, vargą ir piktas mintis, kurios, vargą lydėdamos, apnyksta žmogų. Darbas davė jam jėgos ir vilties, ruošė į sunkią gyvenimo kovą.

Dirbo ištisas dienas ir net kartais naktis. Ryte: rijo mokslą, skubino, ruošėsi prie baigiamųjų egzaminų. Kad tik tuos metus ištesėjus!

Toliau, jo vaizduotė matė plačius horizontus; puiki vieta, turtai, garbė, gerovė. Net galvoje sukosi.

Po mėnesio sargas persikėlė į savo kamarėlę, šeimininkas sutiko palaukti nuomos, studentas tapo pilnu savininku kambarėlio, svyruojančio stalo, medinės kėdės ir narų su šiaudais, patalinės vietoje. Buvo tai Baziliaus palikimas. Jis pats labai dažnai užeidavo pas vaikiną, neprašomas patarnaudavo. Kartais atsisėsdavo kampe, traukdavo pypkutę ir žiūrėdavo į jaunuolį. Tas žvilgis būdavo gana keistas, beveik tėviškas, nuoširdumo pilnas.

Išskyrus jį ir kelis draugus, nieks į kambarėlį nesilankė ir netrukdė Jeronimui mokytis. Užtat pas kaimynę, už sienos, kas dieną buvo triukšmas. Iki vėlybos nakties ten gėrė, užė muzika ir šokiai. Studentai būriais lankėsi pas gražią kolegę, taip linksmai gyvenančią.

Kolegos dažnai kalbino užėiti ir Jeronimą, bet tas atsikalbinėjo. Lengvabūdiška meilė jam netiko. Tokių moterų ir santykių nemėgo.

Dažnai susitikdavo savo kaimynę gatvėje arba ant laiptų; bet nesikalbėjo, — tik linktelėdavo.

Kartais iš už sienos pasiekdavo jį nuotrupos kalbų, juokų, dviprasmių posakių. Raukėsi. Labai jam nemalonu buvo, kad senutės ir Bronės kamba-

rėlis turėjo tokią butininkę. Bet kantriai kentėjo tą triukšmą, nenorėdamas buto keisti.

Vieną vakarą triukšmas buvo didesnis nei visuomet. Studentas pyko ir nekantravo. Kai nuri-
mo, pradėjo mokytis, norėdamas atgauti sugaišintą, laiką.

Staiga kažkas pabeldė į duris.

— Ko norit? — nenoromis paklausė.

— Kad atidarytumėt, — pasigirdo nekantrus, kaimynės balsas.

Atidarė, Ji pažiūrėjo į vidų.

— Sargo nėra? Juk čia jis gyvena?

— Gia, tamstyte, gyvenu aš. Kuo galiu patar-
nauti?

— Išmesk man tamsta aną girtuoklį už durų! —
pasakė, pasitraukdama į savo kambarį.

— Kokį girtuoklį?

— Ogi aną, ant sofos. Atėjo čia neprašytas, o dabar nenori išeiti. Pasileidėliai.

— Tai kam gi jį tamsta įsileidai? — sumurmėjo.

— Palik mane tamsta ramybėje su savo pamokymais!

Jeronimas priėjo prie sofos. Ant josios be ceremonijų išvirtęs miegojo jaunas medikas, iškaitęs, lyg virtas vėžys. Studentas pasiėmė jį ant pečių. Kitos išėities nebuvo.

— Oho, koks stiprus! O kur gi tamsta jį neši?

— \ tinkamiausią vietą, į griovį.

— Į Olšicas griovyje! Tableau! Sužinojęs, kad: jį taip iškoneveikei, — užmuš tamstą!

— Tai man mažiausiai rūpi, — atšovė bambėdamas.

— Oho, tamsta nepažįsti Olšico.

— Maža bėda. Užsidaryk tamsta duris, šalta. Kambarys buvo pilnas tabako dūmų ir pončo garų. Mergina buvo iškaitusi, jos akys žibėjo lyg žarijos. Smalsiai jį sekė.

— Kad tik nesuvažinėtų jo kas nors, — pasakė.

— Galit būt rami.

Mergina nusijuokė ir grįžo į savo kambarėlį. Jeronimas paguldė miegantį prie namo sienos ir vėl sugrįžo mokyti. Mergina net nepadėjo ir daugiau neatsiliepė.

Rytojaus dieną, grįždamas iš paskaitų, Jeronimas vartuose susitiko kelis medikus su pasišiaušiomis kepurėmis ir nachališkumu akyse. Jiems vadovavo vakarykštis girtuoklis.

—Kuo tamsta vardu? — arogantiškai paklausė, medikas.

— O kas tamstai rūpi? — šiurkščiai atšovė Jeronimas.

— Tai man labai rūpi, nes tamsta mane vakar įžeidei! Noriu gauti atskaitą!

— Tikrai! Kuo gi aš tamstą įžeidžiau?

— Kokia teise tamsta mane vakar išnešei į gatvę?

— Teise — tamstos bejėgiškumo ir mano jėgos!

— Kuo remdamasis užpuoli svetimą butą ir -kišies į mano paties reikalus? Aš tave išmokysiu

suvedžioti man merginamui, intrigante! Nori, kad apkulčiau?

— Noriu, kad tamsta skaitytumeis su žodžiais ir išsireiškimais ir nerėkautum taip, nes aš nesu kurčias! Ta ponija liepė man tamstą išnešti iš kambario — buvai girtas!

— Na, tai kas, kad buvau girtas? Galiu gerti, kur tik man patinka, tuo labiau pas savo meilužę! Be to, kas tamstai rūpi?

— Niekas! — Tamstai gerti nieks nedraudžia, bet taip pat niekas neuždraus išmesti girtuoklį, jei šis buto šeimininkei įgriso.

Olšicas norėjo ką pasakyti, bet tuo metu iš priėngio gilumos kažkas išbėgo ir kirto jam antausį. Nutrūko jam balsas.

— Te! — pasigirdo studentės balsas. — Kad čia man triukšmo nekeltum! Aš tau parodysiu teisę, tu girtuokli! Aš tave išmokysiu mano vardą linkniuoti tarp visu šitų šiukšlių! O' jūs ko čia susirinkot visa banda? Ištisa gauja prieš vieną, laurai! Lauk iš čia, kad nė kojos jūsų neliktų!

Olšicas atsipeikėjo, nusišypsojo pro dantis.

— Cha, cha, medikai iš mados išėjo! Patiko šviesiaplaukis jauniklis, giltinės giminės geresnė negu mes! Sveikinu laimikio, niveliuojamoji reika! Cha, cha, pakelio žirniai, kas tik nenorėjo, tas nenaudojo ir neskynė!

Dabar jau Jeronimas neteko kantrybės. Sugriebęs mediką už apikaklės, apsuko lyg rugių pėdą ir išmetė pro vartus į gatvę.

Nukentėjusio draugai puolė gelbėti. Prasidėjo tikras mūšis — kumštynės. Tamsiame prieangy užvirė lyg puode, ir nežinia, ar Jeronimas paspruktų gyvas iš aštuonių triukšmadarių rankų, jei ne sargas, kuris, matydamas, kur krypsta reikalai, o nenorėdamas šauktis policijos, paleido į besipešančius iš švirkšlės srovę šalto, lyg ledas, vandens.

Po valandėlės kovos lauke liko: Jeronimas, studentė ir sargas, kuris, keikdamas triukšmadarius, tvarkė laistomasias žarnas. Kiti paspruko.

Vaikinas susiraukęs, piktas, pralenkęs merginą, nubėgo aukštyn laiptais. Bet jinai sulaukė jį prie durų.

— Atsiprašau ir dėkoju, — ištarė atsimainiusiu balsu, paduodama jam ranką.

iRužavaš lempos Šviesos spindulys pro duris apšvietė jos veidą. Dėl savotiškos šviesos ar dėl susijaudinimo jinai pasirodė jam labai graži ir, kas blogiausia, baisiausiai viliojanti. Jos lūpos ir akys pavojingai erzino, kerėjo. Jeronimas pirmą kartą savo gyvenime sumišo nuo moters žvilgio.

Nemalonus avantiūros prisiminimas sapno greitumu pranyko to visai naujo jausmo įtakoje. Koks keistas neramumas apėmė jo sielą.

Paėmęs jos ištiestą ranką lengvai paspaudė.

— Nėra ko manęs atsiprašinėti ir dėkoti, — pasakė po valandėlės susivaldęs, visai šaltai. — Tas ponas savęs negerbia, todėl ir kitų negerbs. Ne-laikau jį vertą daugiau atsiminti.

—Latras, — prakošė mergina pro dantis. —
įdomu, ką tamsta pagalvojai apie mane, Olšico žo-
džius girdėdamas?

Vaikinas valandėlę galvojo.

— Man buvo gaila tamstos. Reikia atidžiau
rinktis žmones. Nereikia leisti tokiems save pur-
vinti.

Mergina keistai nusišypsojo ir, staiga pakeitu-
si toną, paklausė, atidžiai į jį žiūrėdama:

— Tamstos vardas, rodos, Jeronimas?

— Taip, Jeronimas Baltapetris.

— O turėtu būti Jeronimas Savonarola. Mo-
terys visko išsižadėtų dėl tamstos, o vyrai iš pavy-
do iškeptų tamstą gyvą. '

— Malonios perspektyvos! — nusijuokė. — Tu-
rėti minią moterų — prabanga, o laužą — ne kokia
gyvenimo pabaiga. Tos garbės nepavydžiu savo
garsiam vienvardžiui.

— Bet tamstai visi pavydės!

— Dėkui, yra čia ko pavydėti! — karčiai pra-
šnabždėjo.

— V e d e r e m o ! — nusišypsojo savaip paslap-
tingai, nueidama į savo kambarį.

Rytojaus dieną institute Jeronimą draugai su-
tiko juokaudami ir šimtus anekdotų jam pritari-
kindami.

— Aštriai pasielgei su medicina!

— Oho, nenorėčiau konkuruoti su tavim! Ra-
mus vandenėlis iš tavęs!

— Dabar esi pakeltas i gražiosios Afros ritierius!

— Kas tai per Afra? — sušuko nustebęs.

— Nagi tavo kaimynė!

— Net nežinau, kuo ji šaukiasi! Afra! Visai senelio skonis! Tikrai pagoniškai!

— Ką tu čia šneki apie senelio skonį, kada čia kalbama apie tavo? Niekam nepadėjo nė egzortos prieš ją. Ką ji nužiūrės, tas iš jos nępaspruks.

Vaikinas užsidengė ausis.

— Gelbėkit! Imkit ją sau, tik palikite mane ramybėje!

— Nieko nepadės! Airą pažįsti — ramybės nebėra.

— Na, na, tylėkit, užteks! Yra čia apie ką tiek daug šnekėti! Jei aš tiek apie jus šnekėčiau, tai visai liežuvio netekčiau. Geriau eime į paskaitas!

Bet draugai neapsiriko: studento ramybė prazuvo. Kažkur staiga dingo ir visai nesirodė. Pas kaimynę buvo tylu, niekas nesilankė. Jeronimo mokslą pertraukdavo tiktai tyli dainelė arba švelnūs pianino garsai.

Tačiau mokyti negalėjo. Kiekvienas šnabždesys už durų jį jaudino. Godžiai klausėsi dainos garsu. Naktimis jį kankino koks neaiškus ilgesys ir nerimas. Pasidarė išsiblaškęs, labai nekantrus, neatidus., Kartais be priežasties ir reikalo pyko, kartais pagaudavo jį linksmumo siaubas.

Vieną kartą, grįždamas iš paskaitų, išgirdo už sienos vėl senovišką triukšmą. Valandėlę paklausęs,

sukeikė ir išbėgo iš namų. Kodėl? negalėtų paaiškinti.

Visą savaitę negrižo į savo kambarį. Trankėsi po miestą, nakvojo pas draugus, pagaliau, įkalbėjęs sau, kad turi nuraminti Bazilių, grįžo.

Patylomis įėjęs į kambarį ir išžiėbęs lempą, atsisėdo dirbti, nerviškai rūkydamas papirosą po papiroso.

Po valandėlės pabeldė į duris.

Tylėjo ir nesijudino.

— Atidaryk tamsta! — sušuko nekantriai mergina.

Neskubėdamas atidarė duris ir tylėdamas linktelėjo galva.

— Galų gale, savaitę latravęs, malonėjai tamsta sugrižti! Ultradorinis gyvenimas! Ką gi pasakytų tamstos šventasis patronas?

— Geriau nekalbėsime apie dorybes šitoje aplinkumoje, — bambtelėjo. — Kuo galiu tamstai patarnauti?

— Niekuo! Aš noriu čia skaityti. Tamsta gali manimi nesirūpinti. Užtruksiu, kiek man patiks.

Tik stalias skyrė juos. Atsisėdo, bet Jeronimas jau negalėjo sukcentruoti viso savo dėmesio matematikoj. Mergina sėdėjo Bronės vietoje, pasilenkusi, pirštus suleidusi į tamsius ir puikius plaukus; buvo be akinių.

Žydrios akys klaidžiojo po knygą, o koralų spalvos lūpos tik kai kada sukrutėdavo.

Kur tik Jeronimas pažvelgė, ar akis užmerkė, jos viliojantis veidas nuolat rodėsi jam akyse, kvaišino protą, naikino paskutinius valios likučius. Sieloje audra siautė.

Pirmą kartą gyvenime įėjo į ją moteris, nešdama su savimi, kaip visuomet, viską naikinantį ir trošku dvelkimą, lyg Afrikos samumo.

Argi turėjo savo širdį, iki šiol nepaliestą, mesti jai po kojų ir tapti josios tūkstantuoju meilužiu?

Užsidengė rankomis akis ir galvojo, sunkiai kovodamas su savimi.

Staiga, popierio gniužulėlis, taikliai mestas, pataikė jam į kaktą, ir pasigirdo pašėliškas merginos juokas.

— Kas tamstą taip juokina? — paklausė suraukdamas antakius.

— Tamstos įkvėpimo pilna išvaizda. Galvoje, tur būt, Minerva gimsta!

Nusišypsojo. Kitokia deivė žengė į jį, nieko bendro neturinti su protu.

— Jei tamsta nesimokai, tai prašau linksminti mane.

— Koku būdu?

— Nagi kalba. Ką tamsta veikei per tą savaitę?

— Tą patį, ką visuomet.

— Bet seniau tamsta labiau žiūrėjai namų.

— Čigoniškumu užsikrėčiau nuo kitų.

— Sveikinu. Tamstos vietoje norėčiau būti ieškoma, negu kaip pati ieškoti.

— Ieškodami klausome savo skonio ir renkame geriausią.

Mergina pažiūrėjo jam į akis, lyg norėdama iširti, ar nėra kokio nors dviprasmiškumo jo posakyje, bet studento veidas buvo rimtas ir liūdnas. Nusišypsojo ir, savo papratimu, peršokdama prie kitos temos, paklausė:

— Ar tamsta mėgsti dainas?

— Kai kada ir kai kokias.

— Mano? Dabar?..

— Nelabai. Jos mane visai išblaškys.

— Ola, štai kaip, Savonarola, kartais esi irgi išsiblaškęs! Na, tai tyčia dainuosiu dabar.

Dainavo. Buvo tai Čigoniška baladė, apdainuojanti didelę ir karštą meilę; svaigi ir aistringa. Merginos balsas tarpais lyg audra siautė, tarpais lūžo, virpėjo lyg perdaug įtempta styga. Studentas klausėsi.

Atsiminimus apie draugą, Bronę, motiną, sunku gyvenimą, darbą, aukštesnius jausmus, viską slopino tos naujos galios. Kipro deivė jį viliojo, amžinai nauja, o taip paprasta jaunystės pasaka.

Drebančiomis rankomis užsūrė papirosą ir pradėjo vaikščioti po kambarį sunervintas, bet liūdnas.

Staiga, takto vidury, daina nutrūko. Studentė nerviškai pakilo ir išbėgo trenkdama triukšmingai duris. Jeronimas po valandėlės pabeldė į jos duris.

— Negalima, — atsakė kaprizingai.

, — Tamsta palikai knygą.

— Tegul sau būna.

— Dėkui už dainą.

— Apsieisiu be padėkos. Sau dainavau.

Buvo tai vaikinų pirma nemigo naktis.

Suvargęs, nusilpęs, net karščiuodamas išėjo į paskaitas. Bet ir čia negalėjo nusiraminti, susikaupti, atidžiai klausyti, nei apsiginti nuo draugų pašaipos, jis, kuris visiems ir visuomet surasdavo atsakymą; privatinės pamokas atliko paviršutiniškai. Norėjo grįžti namo, bet bijojo, kad grįžęs nesusivaidys ir eis pas ją, kaip kiti. Dėl drąsos, pasikvietė su saviimi vieną savo kolegą, jau vedusį. Eidami kalbėjo apie garines mašinas.

Staiga pusiaukelėjų gražios rogutės privažiavo prie pat šaligatvio, ir skardus balselis pašaukė Jeronimą.

Sustojo. Rogutėse sėdėjo studentė, įkaitusi nuo šalčio, šypsodama pusiau pašiepiamai.

— Ola, Petrai! — kreipėsi į senesnį, — perlisk šiam vakarui man savo draugą!

— Ar esi tikra, kad jis norės su tavimi bendrauti?

— Ne tavo reikalas. Važiuok pas žmoną. Leisk mums laisviems pagyventi. Tavo laikai jau praėjo.

— Oi, Afra! Kada nors įkliūsi į bėdą! Užtiksi savąjį, tai bus tau... ' .

— Gal jau užtikau! Duok man jį čia.

Jeronimas žengė žingsnį atbulas.

— Sėsk tamsta! — sušuko nekantriai. — Važiuosime pasivažinėti!

— Toli? — paklausė, — nes vakare turiu labai daug darbo.

— Eikš tamsta arčiau, taip kad anas negirdėtu, tai pasakysiu tą paslaptį!

Prisiartino. Mergina pasilenkė prie jo.

— Važiuok! — prašnabždėjo, paliesdama lūpomis jo smilkinį.

Šoko į rogutes nesvyruodamas.

Draugas nusijuokė.

— Romulas dabar neturėtų jokio rūpesčio su Sabinėmis! — šūktelėjo jiems.

Bet tie tylėjo. Kur važiavo? — Jeronimas nesirūpino. Jau nekovojo su jausmais, leidosi viliojamas. Kažkas jam šnabždėjo, kad jis, kaip ir kiti, turi teisę mylėti; gali mylėti, kaip ir visi žmonės.

Greitas važiavimas ir šaltis jį truputį prablavinino. Kada sustojo, apsidairė. Buvo prie puikaus žiemos restorano, kurių Petrapily nestigo.

— „Ant pusiaujo“, — tarė nusišypojęs.—Tamsa mėgsti palmes?

— Mėgstu kaitrą, — atsakė.

Siekė į kišenių, norėdamas apmokėti vežiką. Afra sustabdė jį greitu ir piktu žvilgiu.

— Aš tamstai nepriklausau, ir todėl nėra reikalo tamstai mokėti už manė. Šiandieną aš vaišinu! Rogutės mūs lauks. Eime!

įėjo parankėmis. Šimtai žmonių linksminosi salėse. Vienur pietavo, kitur šoko, ten vėl žaidė kortomis. Čigonų trupės choras dainavo; kur toliau grojo orkestras. Visur kamšatis, tvanku, įvairių kalbų

garsai, karininkų pentinų žvangėjimas, moterų juokas, stiklų skambesys, šampano kamščių šaudymas.

Mūsų pora ėjo toliau, niekieno minioje nepastebima.

— Ar tamsta matai Olšicą ten prie žaliojo staliuko? — tyliai paklausė, rodydama į keturius žaidėjus kampe.

— Matau, — trumpai atsakė.

— Niekad tamsta su juo nesusitikai?

— Neprisimenu. Ar čia liksime?

— Ne, eisime toliau. Šiandieną aš noriu tylos ir ramybės.

Nusileido į apačią. Čia buvo mažiau šviesos ir triukšmo. Buvo tai žiemos sodas.

Jeronimas pažinojo tą vietą. Pusiaujo paparčių ir palmių grupės, tarp vandens augalų fontanas, šen ir ten išmėtyti stalai ir kėdės.

Drungna šiltnamių atmosfera jungėsi su muzikos aidais. Lempos tarp žalumynų mirgėjo, lyg žvaigždės. Užesys tik aidais atsiliepdavo. Fontanas monotoniškai čiurleno. Keletas žmonių slankiojo pakampėmis, lyg dvasios, arba šnekučiavosi fantastikoje prieblandoje.

Ir jie susėdo tolimesniam kampe. Studentės parėdymu tarnas atgabeno karštą punšą ir papirosų, pats kukliai pasitraukdamas į šalį. Mergina nusivilko apsiaustą ir nusiėmė kailinę kepuraitę. Padavė jam taurelę.

— Čia jauku ir gera. Išgerk tamsta į mano sveikatą.

Merginos. įsakymą įvykdė visai nesvyruodamas. Punšas atvarė kraują į veidus ir sužadino ugnį akyse.

Studentė savo taurelę tik truputį palietė lūpomis.

— Tamsta mėgsti išgerti?

— Nelabai.

— O linksmintis? ,

— Užmiršau apie tai.

— Tai ką gi tamsta darai su savo gyvenimu? •

— Dirbu*.

— Tiktai! Tamsta giminių neturi?

— Ne.

— Tai ką gi, galų gale, tamsta mėgsti? Nieko?

— Ne! Tik tai, ką mėgstu, yra per toli ir per aukštai, o sau pataikauti negaliu. Esu neturtingas ir našlaitis. Kas mane džiugino — netekau. Dabar, bijau prisirišti prie ko nors, kad nereikėtų kentėti.

— Net mylėti tamsta nenori?

— Mylėti pagal norą negalima. Meilė ateina ir pasiima mus sau nepaisydama, kad ir kažin kaip mes kovotumėm su ja.

— Ar tamsta tai šneki iš teorijos, ar iš praktikos? paklausė dusliai.

— Iš praktikos, — atsakė stengdamasis nusišypsoti.

— Tai kam kovoti prieš tai? — prašnabždėjo mergina.

— Kad nenustotum ir nekentėtum, — atsakė. -

— Tai tamsta dar nežinai, kas' yra meilė, Jei dar gali filosofuoti.

Atrėmė galvą į sėdynės ramstį ir svajingai žiūrėjo į palmes. Josios veidas kaitaliojosi tūkstančiais ispūdžių. Nenugalima jėga traukė jį žiūrėti į ją, gėrėtis ir visiškai apsvaigti. Staiga jų žvilgiai susitiko, vienas antrame sutirpo, žaibais suspindėjo.- Pamažu, meiliai prisilenkė prie jo. Josios tamsi galvelė pasiekė jo petį. Akys paskendo rūkuose.

— Ar tamsta mane myli? — prašnabždėjo priartindama savo lūpas prie jojo lūpų. *

— Pašėliškai... — sumikčiojo bučiuodamas, kartu imdamas ją į glėbį ir aistringai spausdamas prie krūtinės.

Veltui sargas Bazilius beldėsi į studento kambarį, veltui laukė gyventojų, veltui klausinėjo, ar kas nors jo nematė. Vakaras praėjo, artinosi pusianaktis. Nerūpėjo Jeronimui nei pietūs, nei mokslas, nei miegas.

Bazilius atsisėdo tarp vartų ir kantriai laukė studento, smarkiai trypdamas kojomis ir mušdamas rankas nuo šalčio. Matyti, į Jeronimą turėjo svarbų reikalą. Varpeliui suskambėjus, gyvai šoko įleisti. Norėjo jau bartis, bet pirm kaltininko ėjo mergina, kuri vienaakį pasveikino linksmu šypsniu.

— Ko gi taip vėlai laukiate?

— Tų, kurie šituo laiku-grįžta, — atšovė. — Labą vakarą ponui!

— Kaip gyveni, Baziliau?

— Prašau vieną minutę užeiti pas mane. Turiu svarbų reikalą.

— Ar labai svarbų? Gal rytoj jį atliksime. Noriu miego, seni.

— Hm, miego! — bumbėjo sargas, uždarydamas vartus. — Tamstos laukia pietūs!

Studentė nubėgo į viršų. Vaikinas ilgesio žvilgiu žiūrėjo į laiptus, bet Bazilius pastojo jam kelią.

— Esu sotus!

— Tamstos laukia laiškas su juodu antspaudu.

— Tegul sau laukia! Jei kas mirė, tai vis viena, ar šiandieną ar rytoj, neprikelsiu jo. Leisk mane!

— Neleisiu. Ponas suvalgys pietus, perskaitysi laišką, miegoti laiko užteks. Nereikėjo taip vėlai grįžti.

— Kad tu kur prasmegtum su savo laišku ir pietumis! — sušuko nekantraudamas studentas.

— Paskaityk ir pavalgyk, ponaiti.

Vaikinas murmėdamas įėjo į sargo kamarėlę. Norėjo kuo greičiausiai atlikti reikalą, bet sargas, lyg tyčia, čiupinėjosi, tūpčiojo, pamažu ruošė valgi, kalbėjo. Jeronimas iš piktumo ūselius kramtė.

Po pietų, kurių beveik nelietė, Bazilius įteikė" laišką. Tikrai buvo su juodu antspaudu. Adresuotas buvo gerai žinoma senelio Polikarpo ranka.

Jeronimas pašoko, lyg gyvatės įgeltas.

Vokas, kaip matai, išlakstė į skutelius. Laiškas buvo kaip visuomet trumpas, bet aštrus.

— „Kadise, būdamas pas mane, man rodės,, gerbei savo motinos atminimą. Atsiliepei apie ją su pagarba, o užkabintas — karštai gynei. Tai primenu tau, nes esu tikras, kad būdamas užimtas flirtu su avantiūriste, užmiršai apie motiną ir gal jau tau visai nesvarbu ir neįdomu apie josios karsto perkėlimą į šeimos rūšį, ko tada mane prašei. Jeigu paleistuvavimas dar neužtrynė (dėl ko abejoju) tavyje to paskutiniojo atsiminimo, tai parašyk man, ar nori, kad pagal jos paskutinį norą būtų paguldyta greta mano sūnaus Tepence. Bet manau, kad dabar jau nieko negerbi, nieko neatmeni, niekuo nesirūpini, o stengiesi savo ištvirkusias užgaidas patenkinti. Todėl tavo atsakymo visai nesitikiu“.

Jeronimas keikdamas įsidėjo laišką į kišenių ir išėjo. Nuėjo aukštyn, bet jau nebėgo. Ėjo pamažu. Pirmame posūky sustojo, prisiglaudė prie rėmų lango, išeinančio į kiemą, ir niūriai žiūrėjo į rausvą šiaurės pašvaistės atspindį.

Kas su juo atsitiko? Prieš valandėlę šėlo iki užsimiršdamas, visos jo sielos stygos skambino jam meilės himną, širdis šokinėjo iš džiaugsmo; staiga visos himno gaidos suiro, iškilmės tonų vietoje pasigirdo klaiikus disonansas. Girdėjo jau ne merginos balsą, ne aistringus žodžius — iš sielos gelmių išsiveržė į viršų, viską nuslopino, o jį palietė lyg perkūno trenksmas du žodžiai: „būk teisus, būk teisus!“

Girdėjo juos, lyg tai būtų aidas gyvų žodžių, ką tik mirštančios lūpomis ištartų; girdėjo juos ir

drebėjo, lyg nusmerktasis, prisiminęs savo aukosmirties šauksmą: „Būk teišus, būk teišus“!..

O jis pamiršo. Motina paliko jam tą savo pomirtinį apžadą, — neišlaikė. Paliko našlaičiui vienintelį turką, o jis jį pametė — josios palikimą suteršė!

Išbalo lyg sieną, kuria rėmėsi. Žemai, labai žemai nusviro jo galva, bet buvo jaunas, aistros pagautas — kažkas jame maištą kėlė ir šnabždėjo: bet juk aš myliu, argi man negalima mylėti? Tačiau, prisiminimas įkyriai kartojo:

— Būk teišus! Rytojaus dieną jau negalėsi atvirai pažiūrėti, jau būsi vagis! Kas niekina ir teršia, tas nemyli!

Nevertinimas, negerbimas! Vaikinas visu kūnu suvirpėjo.

Taip, toks santykis buvo-nevertinimas ir teršimas; sielos, sąžinės ir jausmų teršimas. O paskui kas...

Motinos siela verks dėl savo sūnaus ir net sapne pas jį neateis, nepavadins jo sūnumi, nes negerbė, ir nevertino jos atminimo, užmiršo jos paskutinį prašymą.

Vaikinas susvyravo lyg girtas. Iš krūtinės prasisveržė dejavimas. Buvo lyg apkvaišęs. Rankomis, suėmęs pašėliškai plakančius smilkinius, pravirko.

Sielos gelmių balsas jau negrasino, neprikaišiojo, tiktai švelniai ir vis saldžiau ir saldžiau prašė:

— Būk teišus, vaikuti, būk teišus!

Grižo atgal į prieangį, pasibeldė į sargo duris.

— Baz-iliau, atidaryk vartus. Turiu išeiti.

— Dėl Dievo! Kas tamstai? Gal silpna? Dievaž, neleisiu! Toks šaltis, naktis. Tikrai galima galą gauti!

— Nenoriu eiti pas save, — dusliai sumurmėjo.

— Tai eik tamsta pas mane. Linksma ar nu-liūdes, visuomet esi man malonus svečias. • Štai — lova. Gulkis ir pasilsėk. Rūpestis išnyks, ponuli; bus viskas gerai, nes esi teisus.

Jeronimas paguodos neklausė ir negirdėjo. Atsisėdęs ant suolo, net neatsiguldamas, prarymojo iki rytojaus ryto.

Buvo tai sunkiausiaji jo gyvenimo naktis.

Rytojaus rytą, užuot ėjęs į institutą, nuėjo aukštyn ir pasibeldė į studentės duris.

— Eik, neuždaryta, — atsakė,

įėjo nerviškai drebėdamas.

Pamačiusi jį net atsitraukė, lygiai kaip naktį sargas.

— Žmogau, į ką tu panašus! Ar ne iš grabo atsikėlei! Kur buvai visą naktį?

Per prievartą nusišypsojo; priėjo arčiau, paėmė jos ranką ir pabučiavo. Mergina skubiai ją atitraukė.

— Ar iš proto išsikraustei? — tarė nusišypsojusi. — Mano rankos dar niekas nebučiavo.

— Nes gal dar niekas jos neprašė, ką aš dabar darau.

— Ką?!

— Noriu vesti tamstą, jei sutiksi. Myliu tave. Mergina nustebusi permetė jį akimis nuo koju iki galvos.

— Myli! Vesti! Ką tai reiškia? Tu girtas?

— Ne, tamsta, esu blaivus ir su aiškia sąmone. I tavo rankas atiduodu savo širdį ir garbę. Noriu tave mylėti, tau dirbti, greta tavęs eiti visą gyvenimą, drąsiai prieš žmones ir Dievą. Noriu tave gauti, ne kaip vagis. Noriu gerbti ir tave ir save.

Visa tai sakė painiodamasis ir mikčiodamas, bet akyse spindėjo tiesa, o išblyškusiame veide siautė vidaus kovos ir pergalės atspindys. Žiūrėjo į jį dar nesusivokdama. Tokius žodžius pirmą kartą girdėjo. Staiga pasileido juokais:

— Cha, cha, cha! Nieko sau! Nori vesti mane! Kaip tai? Manai, kad aš dėl tavęs visai atsižadėsiu savo laisvės, nepriklausomybės, pasilinksminimu, jaunystės? Tau vaikus auginsiu ir valgį virsiu, o už tą visą malonumą dar gausiu klausyti vaikų klyksmo? Ar tau galvoje negerai! Ar tu nežinai mano dėsnio: geresnis yra blogiausias meilužis negu geriausias vyras! Cha, cha, cha!

— Tamstos meilužis būti nenoriu, nes tuo parodyčiau, kad save aukščiau statau už tamstą. Niekad nenusileisiu iki Olšico!

— O aš nenoriu tavęs vyru turėti! Išmesk sau iš galvos visus tuos niekus! Tai jau per mano jėgas! .

Pažiūrėjo į ją piktai. Pikti žodžiai sukosi aplink liežuvio galą, bet susivaldė, linktelėjo ir išėjo.

Afra neįvertino moralės dėsnių reikšmės, pati **ju** neturėjo visai, o jis ją pamilo pirmąją meilę! Prislėgta nuotaika išėjo į kursus.

Kuriam laikui praslinkus pažintis beveik visai nutrūko. Susitikusi neatsakinėjo į jo sveikinimus; elgėsi lyg būtų svetimi.

Kartą už sienos vėl išgirdo Olšico balsą ir Afros linksmą juoką. Jeronimui kraujas mušė į galvą.

— Valkata! — sumurmėjo su didžiausia panieka.

Taip, Olšicas grįžo, o drauge su juo grįžo ir triukšmingi vakarai, girtavimai, dviprasmiški juokai, laukiniai klyksmai ir koliojimaisi.

Bet Jeronimo širdžiai tai buvo geriausi vaisiai. Atsipeikėjo.

Seniau moterų nepažinojo, dabar, jei ne motinos atminimas, visai jas niekintų.

Paskutiniu laiku užleistas darbas visai išvaikė niūrias mintis, o laikas viską išgydė, juo labiau, kad artinosi egzaminai. Darbo perteklius jį visai ištraukė iš to rato gailėsio, ilgesio ir beviltiškumo klaidų. Dabar vakarais nesėdėjo vienas namie ir nedūsavo; lankė draugus, pamažu atgavo savo seną nuotaiką ir gyvumą.

Vėl, kaip seniau, aplink jį rinkosi jaunuomenė. Kartu su ja dirbo, gyvai ir sveikai linksminosi ir ruošė ateičiai planus.

Kartą tokiame jaunimėly Jeronimas susitiko su Olšicu; matyt, buvo visai išsigydęs iš tos meilės,

nes į savo konkurento sveikinimą atsakė sveikinimu. Laimingasis konkurentas užkalbino jį pirmas:

— Tamstos butas visą laiką tuščias, — pasakė.

— Tikrai, nes ir žiurkes iš ten išvaikėt, — laisvai atsakė. — Jei kuri ir liko, tai tikrai baigia dvėsti nervų karštlige!

— Seniau triukšmas tamstai, rodos, nekliudė?

— Tada man nerūpėjo egzaminai. Užtikrinu, kad iš jūsų niekas to Rubikono neperžengs!

— Niekai! Bet užtat esame mylimi! — nusišypsojo pasididžiuodamas medikas.

— Nežinau, ką bendro turi meilė su girtavimu! Tamstos kas vakarą surengiat tikrus plikalkalnių raganų subatvakarius!

— Aa, štai! — ciniškai nusišypsodamas pasakė Olšicas. — Tai todėl tamsta gavai ten arbūzą! Moterys nepakenčia lipšnumo, jos mėgsta būti niekinamos. Kuo lengviau į jas žiūri, tuo stipriau jos prisiriša prie tavęs.

— Sveikinu dėl tokių pažiūrų! — atšovė Jeronimas, patraukdamas pečiais. — Tuo atveju esu labai patenkintas savo arbūzu!

— Jei tamstai tas butas netinka, aš jį mielu noru paimsiu.

— Prašau, su mielu noru. Štai raktas. Visą mano mantą prašau atsiųsti čionai. Linkiu tamstai pasisekimo.

Medikas ištiesė ranką, bet Jeronimas, to nepastebėjęs, nuėjo.

— Dabar tai prasidės lenktynės vienas kitą niekinti, ypač tokioje artimoje kaimynystėje, — pagalvojo su kartumu Jeronimas.

Savaitės slinko. Atėjo paskutinių egzaminų laikas. Studentų pasaulis nurimo, susikaupė ir nutilo. Visų veidai atrodė suvargę, neramūs, ir lyg ko laukė. Tinginiai drebėjo iš baimės laukdami galo.

Atėjo ir ta „paskutiniojo teismo diena.“ Jeronimas, eidamas kartu su kitais savo laimės bandyti, linksmai juokavo:

— Suskirstys — vienus į dešinę, kitus į kairę! Bus didelis verksmas ir dantų griežimas! Vaje, vaje, aš jau dabar užuodžiu ore pragaro ugnies smarvę! Ak, mieli broliai, neapleiskite manęs piktoje valandoje! Eikime visi kartu į pasmerktųjų karalystę!

— Neplepėk niekų, tave be jokių kalbų išskirsi į dešinę!

Taip, jie buvo teisūs. Jeronimas Baltapetris gavo diplomą su pagyrimu.

Dabar jam kelias buvo atviras. Tikslą pasiekė.

Nuostabu. Tas galas, apie kurį tiek metų svajojo, jo nenustebino, neapsvaigino.

Diplomą rankoje laikydamas, išsiblaškęs, abejingai klausėsi pagyrimų ir sveikinimų.

Viską atiduotų, kad šią linksmą dieną būtų gyvas Varia ir džiaugtųsi drauge su juo. Jo mintys nuskrido į Krymą, prie tos paginos, kuri jam atėmė vienintelį draugą.

Patylomis, pirmas išslydo iš salės, pabėgo nuo draugų ir dingo be žinios.

Visą dieną ieškojo jo, bet veltui. Buvo suruoštos iškilmingos išleistuvės — puota, svarbiausias jos dalyvis — mūsų Jeronimas — nesirodė. Balius prasidėjo be jo.

Tik įpusėjus atvyko. Visi jį linksmi sveikino.
— Ką veikei? — klausinėjo visi.

— Nieko įdomaus! — atsakė, — atėjau laiku pakelti'taurę su jumis! Duokit šampano!

Visi triukšmingai pripildė taures. Vaikinas, savąją pakėlęs, sušuko:

— Galui seno ir pradžiai naujo gyvenimo! Težūna kas pikta, tegyvuoja, kas gera!

— Tegyvuoja! — sušuko visi.

— Darbo nesibijodami žengiame į gyvenimą! Teprasmenga tinginys, tegyvuoja darbas!

— Tegyvuoja!

— Tegyvuoja — pakartojo Jeronimas.— Darbas buvo mūsų pabrolis ir piršlys. Jis išvedė mus į pasaulį! Garbė jam! Nepražus tas, kas jį myli ir jo nebijo!

— Nebijosime ir mes! — sušuko, visi.

Taurės linksmi ištuštėjo.

Jeronimo akys degė džiaugsmu ir ūpu žerėjo.

— Dainą, brolyčiai! Kas mums atstos lakštinalgalą? Aš jums galiu tik pritarti, lyg koks bimbaldas, pabūti bosu!

Po valandėlės vienas užtraukė:

/ ' Ei, paūžt, pagyvent!
Nes gyvenam syki... • *
Keltasdešimt jaunų balsų skambiai pritarė: ,
Tegul aukso taurės bent
Mūsų laime tiki!

O ta aukso taurė' buvo kupina.

Vieniems joje buvo tik putos ir nuosėdos, ki-
tiems saldus nektaras. Skirtumas parėjo nuo ge-
riančiųjų lūpų.

Rytojaus dieną, anksti rytą, Jeronimas nuėjo į
bažnyčią. Dieną prieš tai buvo užprašęs gedulingas
mišias už draugo vėlę, išklausė jas klūpodamas
kampely. Tąja malda, atsisveikino su Petrapiliu,
mokslu, studentišku gyvenimu — pradėjo naują savo
gyvenimo lapą.

Vaitiekėlis.

Pavakarė. Žydriojo pavasario dangaus hori-
zonte ryškiai tiesėsi pusiau pabaigto geležinio tilto
griaučiai. Iš abiejų pusių lygiai ir vienodai baltavo
naujas geležinkelio pylimas. Kiek toliau sklido švie-
sa iš darbininkų trobesių, pilnų triukšmo ir užesio.
Salia, prie upės kranto, susigūžęs snaudė kaimas.
Dienos darbas buvo baigtas. Ant tilto stovėjo' du
vyriškai, matyt, tilto statybos vedėjai, o ant bėgių
keletą darbininkų ruošė kelionei dreziną.

* — Širdingai dėkoju. Sudiev! — sakė senesnis
jaunesniajam savo draugui, tiesdamas jam ranką. —

Čia atvažiuoju tik tam, kad pagirčiau ar nusistebėčiau, nes man čia' darbo nėra. Už mėnesio atvyksiu kelio atidaryti. Ar suskubsite?

—< Gal ir susikrapštysime, nes beveik visas baigta, — nusišypsojęs atsakė jaunesnis. — Iš savo pusės, norėčiau, kad ir tamsta dalyvautum tame epiloge. Netrukus teks pašėliškai didelės sumos mokėti".

— Juk tamsta turi Eliasmaną ir jojo kasą. Imk, kiek reikalinga, ir duok vekselius. Kai vyriausybė man sumokės, visus išpirksiu. Aš tamsta visiškai pasitikiu.

— Tai gal aš tamsta! — nusijuokė jaunesnis: — nes juk mano, o ne tamstos pavardė figūruos blankė!

— Tai vis viena. Juk mane tamsta pažįsti; po- ne Jeronimai. Ką pasakiau, ištesėsiu. Eliasmanas šiandieną buvo pas mane. Tą patį pasakiau. Pinigu pakaks. Tuo tarpu lik sveikas, žiūrėk tuos latrus, — pridėjo, rodydamas į darbininkus, — ir pasilik, kaip iki šiol buvai, mano draugas.

Jaunas žmogus linktelėjo ir tylėdamas nuėjo paskui viršininką pylimo kryptimi. Drezinos darbininkai stojo į savo vietas, inžinierius įsėdo, ir mažasis vagonėlis nuriedėjo bėgiais, birgzdamas, lyg bimbaldas vakaro tylumoje.

, Pasilikęs grįžo atgal ir nuėjo linguojančiais pastatų lieptais. Tilto vidury sustojo, užsirūkė papirosą, atsirėmė į tilto ramstį ir susimąstęs pradėjo žiūrėti į sraunią upę, tekančią po kojomis.

Tolstančios drezinos triukšmas nemaloniai jį veikė. Čia jam liko didžiulė atsakomybė, milžiniškas darbas, nuolatinė pareiga budėti ir kontroliuoti ir neribotai valdyti pora tūkstančių žmonių. Jį net baimė paėmė, lyg kokią nelaimę jautė.

Viršininkas, linksmas ir ramus, važiavo namo pas šeimą. Buvo tikras dėl darbo pasisekimo! Žinojo, kad be rūpesčio uždirbs daug pinigų. Savo įsakyams vykdyti turėjo žmogų — retenybę, kuris galvojo, braižė, skaičiavo ir vykdė didžiulį darbą už du šimtu rublių per mėnesį, ir tai net laikė puikia vieta? neapykantos ar pavydo vietoj reiškė viršininkui dėkingumą ir prisirišimą. Kur dingo tos prašmatnios studento svajonės apie puikią karjerą, kurios davė jam jėgų mokslui baigti?!

Jau penkeri metai praslinko nuo to laiko, kada, džiūgaudamas savo laimėjimu, gėrė taurę dėl vargų ir darbo pabaigos ir vylėsi gausiąs už savo darbus laurų vainiką. Per tuos penkeris metus neįvyko nė viena jo svajonė. Paragavo daug alkio, matė daug šaltų ir be miego naktų ir nusivylimų.

Per tą laiką buvo garvežio kūriku, registratorium, iešmininku, korepetitoriumi, vėliau, ir tai tik per didelį rūpestį, pateko į geležinkelių dirbtuves, kur gavo penkiasdešimt rublių atlyginimo ir meisterio padėjėjo vietą; laikė tai dideliu laimėjimu. Užtat nenuostabu, kad dabartinį viršininką laikė-savo geradariu.

Dabar, baigiant didžiulį darbą, apėmė jį baimė. Priešų turėjo daug, daugiausia iš tų, kuriems nelei-

do tinginiauti ir vogti. Rangovai, negalėdami jo sugundyti kyšiais — intrigavo. Draugai jo bijojo ir be reikalo neužkalbindavo.

Padėjimas buvo sunkus, slėgė ir jojo atviram būdui buvo labai nemalonus. Buvo visiškai vienišas. Svetimo žmogaus garbė ir pinigai tik jam vienam turėjo rūpėti.

Žinojo, kad ne sau garbe kala, ne sau krauna turtus, ne jam bus vyriausybės pagyrimai. Sau jis, Jeronimas Baltapetris, tiktai priešų įsigijo.

Tuo metu darbininkų trobesiuose triukšmas valandėlę nutilo. Jojo ausis pasiekė cypaudami rankinės armonikos garsai. Tai lyg iš akmens išskalti žmonės — darbininkai, užuot ilsėjęsi, šoko, linksminosi; keliasdešimt tamsių šešėlių sukinėjosi aplink laužą.

Inžinierius nusišypsojo. Šioje apylinkėje tie žmonės buvo vienintelis jam palankus gaivalas. Jie neintrigavo prieš jį, gerbė ir mylėjo.

Tie garsai ir mintys išblaškė visas jo abejones ir būkštavimus. Prisiminęs Eliasmaną, mokėjimus, apyskaitas, metė nesurūkytą papirosą į upę ir švilpaudamas nuėjo namų link.

— Tai kas?! Jojo sąžinė buvo rami. Nieko nenuskriaudė, stropiai ėjo savo pareigas, pasitikėjo savimi. O buvo jaunas, todėl ir rūpestis nepajėgė jo sugniaužti. Mintys irgi jį ramino — savo slėpiningais keliais blaškė jo mūrius vaizdus, kėlė šviesius paveikslus. Ir dabar pasuko jam kažin kokią dainelę, kurią pusbalsiu pradėjo niūniuoti.

Nulipo nuo pastolų, nusileido nuo aukšto pylimo prie upės kranto ir smagiai nužingsniavo pro trobesius, sveikindams besilinksminančius darbininkus.

Jį pasveikino užkimusiu balsu choras. Metė jiems porą rublių degtinei ir lydymas jų griausmingų šauksmų nuėjo toliau.

Gyveno paprastoje pašiūrėje, sukaltoje iš lentų, sandėlių ir dirbtuvių apsuptas, porą šimtų žingsnių toliau..

Ant slenksčio tos visai apskurusios landynės, prisidengęs apsiaustu, čiulpdamas trumpą pypkutę, budėjo žmogus — inžinieriaus sargas. Pašiūrėje pro langelį spinksojo šviesa.

— Baziliau! — iš tolo sušuko Jeronimas. Žmogus, gyvai pašokęs, atsiliepė:

— Esu!

Buvo tai tas pats petrapiliškis vienaakis globėjas.

— Kaip laikaisi, seni? Ar turi ką nors užkasti? Šiandieną mane maitino pagyrimais ir tūkstančiais parėdymų! Bet visa tai verta mažiau nei kremos pyragaitis!

— Yra kepsnys ir vyno butelis. Bet į juos, ponuli, gausi tik pasižiūrėti, nes pavalgyti neduos.

— Kas čia per naujiena? Eliasmanas atėjo?

— Ne Eliasmanas, bet kas kitas.

— Tiekėjas?

— Nežinau. Svetimas. Atvažiavo paštu. Pavalgė, išsimiegojo, dabar sėdi ir laukia tamstos.

— To tai aš jam pavydžiu. Valgė ir miegojo, nedorėlis. Tur būt koks žmogelis su koku nors pasiūlymu.

Jeronimas bumbėdamas atidarė duris, užkliuvo už slenksčio, užsigavo kaktą i skersini, pradėjo koliotis.

Bazilius, saviškai bumbėdamas, jį ramino:

— Kokiem' galam, ponuli, toks didelis išaugai? Visi čia vaikščioja be jokių nelaimių, o tamsta kas dieną gauni naują gužą.

— Tikrai, ant kaktos turiu gyvą kalendorių, — atsakė Jeronimas, atidarydamas raštinės duris.

Žaliu kliošu dengta lempa skleidė ant stalo nedidelį šviesos ratą, apšviesdama tik krūvą knygų ir popierių, palikdama visą kambarį patamsy.

Jeronimas, nusiėmęs kepurę ir pirštines, užmiršęs apie praneštąjį svečią, norėjo eiti toliau, į savo kambarį, tik staiga iš kampo pakilo baisia išblyškęs ir sulysęs žmogus — šešėlis — ir užkimusiu balsu niūriai prabilo:

— Ar manęs nebepažįsti?

Inžinierius instinktyviai atsitraukė atgal, lyg būrų vaiduoklį pamatęs.

Ne, nepažino seniau puikaus eleganto, o savo pusbrolio, toje suskurusioje, sunykusioje ir plaukais apžėlusioje žmogystoje. Ateivis buvo beveik visai nuplikęs, jo akys, lyg stiklinės, klaikiai blaškėsi, o ištiesta pasisveikinti ranka buvo sausa ir karšta.

— Vaitiekau?! — sušuko išsigandęs: — kas tau atsitiko?

Vaiduoklis klaikiai, šiurpulingai nusikvatėib.

— Velniai viską griebė, viską! — atsakė ciniškai išsišiepdamas. — Nėra pinigų, nėra padėjimo. Fit, viskas išlakstė!

Jeronimui akyse aptemo. Bazilius buvo teisuus: šiandieną ne jam buvo poilsis, valgis, miegas. Naujas rūpestis, lyg sniegas, krito ant jo galvos.

— Kur žmona? — paklausė nustebęs.

— Pabėgo į Paryžių! Visos jos tokios! Banda! Tiek to! Bet su ja pabėgo ir rubliai. Uošvis iškoTiojo ir išvarė iš namų. Vaiku nėra. Štai, kokiais keliais atsidūriau gatvėje!

— Nelaimė! Ką toliau veikei?

— Gėriau ir kortavau, kol žydai skolino! Notėjau pelnyti, važiuoti paskui ją ir gyvą ar negyvą parsivežti atgal!

— Kokiems galam tau reikalinga jinai, tas purvas, ta avantiūristė?

— Kad sugrižčiau pas uošvį, į savo rūmus!

— Tfu! — nuspjovė Jeronimas su pasišlykštėjimu.

— Prasikortavau! — tęsė toliau Vaitiekus apsisblausęs, —> pagarsino mane laikraščiuose!

Pradžioje, brolių pamačius, Jeronimo širdis susispaudė iš gailėsčio. Matė jame gyvenimo sugniaužtą, nelaimingą nenusisekėlį. Norėjo jį priglausti, paguosti, įkvėpti viltį, pagelbėti kiek galėdamas, pasidalinti duonos kąsniu.

Bet dabar viskas jame sukilo. Buvo tai ne vargšas nenusisekėlis, bet niekšas, be doros ir sąžinės.

Rankos, ištiestos priglausti, susmuko, pasipiktinimo kraujas net išsiveržė į skruostus, jis žengė vieną žingsnį atbulas, suraukė antakius. Lūpas sukandęs su didžiausia panieka ir nemalonumu klausėsi toliau tos ciniškos, išpažinties.

— Visi gyvi užmiršo mane! Šunes, šeriau ir girdžiau juos, -tūkstančius jiems prakortavau! Vėliau niekas jų nepaskolino man nė rublio, nepasikvietė pietų! Niekšai! Dėdavosi, kad manęs nepažįsta, nepriimdavo į klubus! Turėjau išvažiuoti iš Petrapi-lio!

Vaitiekus truputį stabtelėjo, griežtelėjo danti-
mis. -

— Nuvažiavau pas senį! — ištarė itūžusiu bal-
su ir žvilgiu.

Jeronimas pažaliavo, pašoko lyg sužeistas lū-
šys.

— Kokių galų važiavai pas jį? Kaip drįsai? Ar
iš proto išsikraustei? Tur būt, norėjai gauti į snukį?

— Pinigų norėjau! Turiu jų gauti, supranti?!
Kitaip mirtis!

— Geriau mirtis, nekaip gėda! Senis, tur būt, ta-
ve apspiaudė, paniekino ir išmetė pro vartus? Ir tu
tai pakentei?

— O ką gi turėjau daryti? Norėjau jo dvarą pa-
degti, pabijojau. Taip ir likosi!

Jeronimas, vos nustelbdamas baisų pyktį pra-
dėjo vaikščioti po kambarį. Tylėdamas pastūmėjo
broliui kėdę ir pats atsisėdo.

Tuo metu už durų pasigirdo šlamėjimas ir sargas^ pašnekesys su kuo svetimu. Bazilius, atsidaręs duris, pasižvalgė ir lakoniškai pasakė: .

— Rudasis atėjo.

— Tegul įeina, — sumurmėjo Jeronimas.

Aukštas, liesas žydas neramiomis ir mažomis akutėmis, lyg katė, tyliai įslinko ir žemai nusilenkė.

— Pinigai yra? — trumpai paklausė inžinierius.

— Yra. ' i i

— Duok šen.

Žydas apsidairė po kambarį, pasižiūrėjo į liudininką, išsitraukė didžiulį banknotų punda, pradėjo monotoniškai skaičiuoti ir atidavinėti Jeronimui. Lempos šviesoje vaivorykštės spalvomis mirgėjo popierėliai. Jeronimas visai abejingai dėjo juos į šalį. Vaitiekus, sunkiai alsuodamas, atidžiai juos sekė.

— Dvidešimt penki tūkstančiai. Kur daugiau? — paklausė Jeronimas, imdamas vekselio blanką ir nenoromis pasirašydamas.

Vaitiekaus akys atidžiai sekė brolio plunksną, įdėmiai skaitė kiekvieną raidę. Vekselis buvo terminuotas, mėnesinis, su parašu apačioj: Jeronimas Baltapetris.

» — Kitus galėsiu pristatyti tik poryt. Gal ponas atsiųsi ką nors su rašteliu, nes aš pats negalėsiu būti.

— Gerai. Kol kas, manau, pakaks ir šitų šiai savaitei. Štai vekselis. Viršininkas, tur būt, jus per-

spėjo, kad galite laisvai duoti pinigus pagal mano parašą?

Aš ir be to tamstai duočiau milijonus! Dėkui!

Žydas, pasiėmęs kvitą, nusilenkė ir išėjo pro duris. **i**

Jeronimas įmetė gautąjį pundelį į nedegamąją kasą, pažymėjo knygoje ir vėl atsisėdo.

— Dabar tu turtingas ponas! — pasakė Vaitiekus.

— Gaunu du Šimtu rublių mėnesiui.

— O šitie tūkstančiai? :

— Svetimi, skirti išmokėti.

— Taip, taip! Laimės ratas sukasi. Seniau aš šito šlamšto turėjau vežimais! Banknotais galėjau lipdyti kambarių sienas! Šimtrublinėmis užsideddavau cigarus! Arkliai kamanose turėjo turkosus, tarnai dėvėjo sabalio kailiais. Tada niekas nebūtų galėjęs manęs įtikinti, kad kada nors ateisiu pas tave pagalbos prašyti.

— Ką padarysi! — Labai gerai, jei tik galėsiu; tau padėti. Ko tau reikia? — šaltai paklausė Jeronimas, **i**

— Pinigų! Tiktai paskolos. Grąžinsiu su padėka, kai tik reikalai pasitaisys! Turiu viltį, kad tas nepasisekimas greit dings! Reikia tiktai į Paryžių patekti, tą bobą būtinai sugauti.

Jeronimas, išsiėmęs piniginę, iškratė iki dugno—

— Imk ir važiuok! Grąžinti nereikės!

Vaitiekus papurtė galvą.

— Mažai, — pasakė. — Nuvykęs į Paryžių turiu apsisistoti tinkamoj vietoj. Tam reikalui šitiek per maža.

— Tai kiek nori?

— Tiek, kiek idėjai ten, — pasakė rodydamas į spintą.

Jeronimas patraukė pečiais.

Tai jau per mano pajėgas, — atsakė. — Nesupranti, ką kalbi. Viso per metus gaunu du tūkstančiu keturis šimtus rublių. Jei šį tiltą baigęs gausiu tarnybą, tai gerai, o jei ne, tai už mėnesio liksiu visai be duonos. Kiek susitaupiau — atiduodu.

— Bet juk tai tik paskola! Duodu tau garbės žodį, kad greitai gražinsiu. Sugrįžęs iš užsienio tave auksu apipilsiu! Duosiu visas, kokias tik panorėsi, garantijas!

— Niekad neskolinu.

— Juk tik ką išdavei vekselį.

— Nes tam reikalui esu viršininko įgaliotas. Tai yra darbo pinigai, o ne mano nuosavi. Juose yra tik mano mėnesinė alga.

— Jei norėtum, tai galėtum paskolinti. Žydas pagal tavo parašą duos. Už mėnesio, prisiekiu tau, gražinsiu!

Jeronimas daugiau nepajėgė save valdyti. Pašoko prie Vaitiekaus.

— Kodėl gi man iš karto nesakei: „Vagie“, jei patari man vogti! — sušuko. — Kuo mane laikai? Aš su tavimi negirtavau, nekortavau, garbės, sąžinės, sveikatos, sielos ir svetimų pinigų-į balą ne-

švaisčiau! Aš tau nebuvo draugas, pažinoti tave irgi nenorėjau, nes tu man savo elgesiu gėdą darei! Ar tau maža tavo gėdos, kad dar nori manosios! Jei taip, tai eik šalin iš mano akių. Aš neturiu jokio noro, juo labiau tokiomis sąlygomis, tavęs gelbėti! Susirask sau niekšų savųjų tarpe! Eik šalin! -Girdi? Ir atsimink, jei doro žmogaus galva dar jaučia gėdą, o jis pats gyvas, tai, tur būt, nėra sienos, į kurią skaldytų jis savo galvą! Eik!

Vaitiekus, nuleidęs galvą, išėjo ' suklupdamas, jaunesniojo balso ir žvilgio išgąsdintas. Bet pini-gus spėjo nuo stalo rūpestingai susirinkti.

Išgirdęs pakeltą pono balsą, duryse pasirodė Bazilius. Svečias išsikraustė.

— Išmesk laukan jo mantą, jei yra! — sušuko sargui inžinierius. — Jis čia daugiau negriš.

Vienaakis šį parėdymą greitai ir noromis įvykdė. Bet Vaitiekus savo mantos nelaukė. Be kepurės, be apsiausto išėjęs dingo nakties tamsumoje.

— Nėra, — mūriai murmėjo Bazilius. — Tegul jį velniai paima! Ponas sakai, kad negriš! Oho, tai tamsta jo nepažįsti! Tokie sugrižta. Tfu!

Jeronimas naktį ilgai vaikščiojo po kambarį. Miegas išsiblaškę. Šlykštus Vaitiekaus veidas lyg rodėsi kiekviename kampe, čia pragariškai juokdamasis, čia grasindamas. Buvo tai naujas priešas, prisidėjęs prie tokios daugybės kitų.

Rytą ryšuliai buvo dingę. Ar kas nors pavogė, ar savininkas pasiėmė? Apie tai, ponui išėjus, galvojo Bazilius, sėdėdamas ant suoloelio prie pašiūrės,

čiulpdamas savo neatskiriama pypkę. Tas klausimas nedavė jam ramybės.

Vakare sugrįžęs, Jeronimas rado pietus paruoštus, bet nustebo neradęs Baziliaus. Vakarienės irgi neatėjo. Jeronimas net susirūpino. Pusiaunakty parėjo suvargęs, piktas ir lyg šiek tiek girtas. Tai buvo visai naujiena.

— Kur buvai? — paklausė vaikiną, valandėlę atitraukdamas akis nuo braižiniu.

— Darbininku stovykloje, — trumpai atsakė.

— Tai matyti, — sumurmėjo Jeronimas, — stikliuką lenkei, seni.

— Ir ponui patariu taip daryti, užuot ištisomis naktimis rašius! Ar šiandieną ponas eisi gulti?

— Ne, turiu labai daug darbo. Gali eit gult, seni.

Bazilius ką neaiškiai sumurmėjo, nepasiprašė leidžiamas ir senoviškai, pypkę užsirūkęs, atsisėdo kampe. Savo nuopelnu teise pasinaudodamas skleidė dūmus po visą kambarį.

Kažin ką galvojo, nenuleisdamas akių nuo dirbančio. Dabar atrodė visai blaivus, bet niūrus.

Taip praleido naktį, vienas antro neprakalbindami. Prašvitus, inžinierius, pasiėmęs kepurę, išėjo į darbą, pakeliui žadindamas padėjėjus ir prižiūrėtojus.

Bazilius palydėjo jį iki durų.

— Ponas pusryčių nevalgysi?

— Dėkui seni neturiu laiko.

— O pietų ponas sugrįši?

—• Irgi ne, manęs laukia šiandieną draugas.

— Tai ir aš išėsiu!

Taip išsiskyrė. Liekna Jeronimo figūra greit ištirpo baltuose pelkių rūkuose. Sargas rūpestingai uždarė pašiūrę. Užsimetęs seną kareivišką milinę ir žvalgydamasis į visas puses viena akia, nuėjo priešinga kryptimi: į dirbtuves.

Jeronimo sargas susibičiuliavo su šaltkalviais, ta neramiausia darbininkų atžala. Pateko į pusryčius, atsisėdo prie katilo ir pradėjo gyvai kalbėti su pančiais vadais tos amžinai girtos, bet iš tikrųjų geraširdės gaujos.

Tačiau valgė tylėdami, palenkę savo šviesias čiupraš, tik žvairavo. Retkarčiais viršuj galvų iškildavo kumštis, kieta, tamsi, apaugusi ir kažkam grasino. Bazilius mirksėjo akia, neva ramino, bet kas valandėlę koku nors žodeliu pylė alyvą į ugnį. Stovykloje brendo kažin kas baisaus.

Varpo skambesys, šaukiąs į darbą, išsklaidė sąmokslininkus. Bazilius nuėjo toliau, per pylimą į kaimą, kur buvo Eliasmano buveinė.

Čia apskrities Rotšildas turėjo savo sandėlius; jis tiekė darbininkams maistą.

Aplink sandėlius knibždėjo daugybė įvairių žmonių. Ištisa vežimų virtinė gabeno mėsą ir kruopas, iš rūsių — kėlė degtinės bertainiukus.

Besistumdydamas šitoj kamšaty, Bazilius nusi-grūdo iki pirklio durų. Čia laisvai pasirėmęs į tvorą su įgudusio tingimo kantrumu tingiai žiūrėjo išeinančių ir įeinančių veidus.

Tik apie vidudienį šiek tiek sukruto. Prie namų privažiavo ūkininko vežimas, matyti, užsakytas, nes žydelis tarnas tuojau išnešė į jį ryšulį ir kažką pasakė vežikui, kuris nuvažiavo kaimo link.

Bazilius, išėjęs į kelią, jį susistabdė.

— Nuvežkit mane į Alšavą. Duosiu rublių; — pasakė rodydamas pinigus.

— Negaliu. Važiuosiu su pirkliais į Zarnius.-

— Kur gi tavo pirkliai?

— Pirma nuėjo.

Vežikas kirto arkliams, bet Bazilius turėjo gana smarkias kojas, sekė keliolika žingsnių paskui jį per kaimą.

Už kaimo, miške, bernas sustojo, — sustojo ir Bazilius. Iš krūmų išėjo keleivis, apsidairė, bailiai išsoko į vežimą, ranka įsakydamas skubintis.

Bazilius grįžo atgal į stovyklą. Pažino ryšulį, pažino apsiaustą ir matė keleivio ranką. Sužinojo, ką norėjo sužinoti.

Tuo metu Eliasmano kontoroje viešpatavo tikra paskutinio teismo diena.

Jeronimas rado laiko maistui apžiūrėti. Vežimai sugedusios mėsos ir supelėjusių kruopų buvo gražinami nuo virtuvių, lydimi dešimtimis keikiančių darbininkų, kartu su Baltapetrio rašteliu, kuriuo tiekėjas už nesąžiningumą buvo baudžiamas keliais tūkstančiais rublių.

Išdidus jaunuolis nepaisė Rotšildo turtų ir galybės. Bet kartu nejautė, kokia audra ruošiasi jį už-

klupti. Mat, pareigas eidamas, jis niekad nesirūpino padariniais.

Su gydytoju patikrinę maistą ir nubaudę už nesąžiningumą, grįžo abudu prie tilto laisvai šnekučiuodami,

Buvo tai jaunas, vienišas, piktas, niekieno nemėgiamas žmogus. Bet Jeronimas jį mėgo, nes buvo tai sąžiningas darbininkas, kuris savo pareigas ėjo rūpestingai ir nežiūrėjo nenoromis ar veidmainingai į inžinierių, kaip tai darė kiti valdiniai.

Daktaras Jeronimą stebėjo atidžiai, šaltai, lyg gręždamas akimis. Susitikę niekad nesidalino savo pastabomis. Ir dabar, einant tarp stulpų ir sijų, primerkęs akis, atsidėjęs žiūrėjo į inžinierių, kuris savo paprastu judrumu landžiojo tarp geležinio milžino griaučių.

Šaltkalviai, beveik ore kabodami, atrodė lyg vorai tarp metalinių sijų, smarkiai kalė, su nepaprastu įgudimu gręžė ir sutartinai dainavo.

— Daktare! — sušuko Jeronimas, — ar tamstai nesvaigsta kartais galva?

— Ne; o tamstai?

— Ligi šiol niekad. Šiandieną, kažkas panašaus pirmą kartą man pasitaikė. Tiesa, esu beveik nieko nevalgęs.

— Hm, nevalgęs. Po nemigo nakties.

— Tai jau trečia, daktare. Tikrai, pats nežinau, kas su manimi darosi. Visai nenoriu miego. Atpratau.

Prieš sunkią ligą žmogų visuomet pagauna nemigas, — sumurmėjo gydytojas.

— Niekai, mesk juoaa pranašystę, eskulape. Manęs pacientu neturėsi! — nusijuokė Jeronimas. — Esu sveikas, kaip ta geležies sija. O nemigas iš prisivertimo, tai joks ligos simptomas. O kas ten darosi?

Tas kreipimasis lietė triukšmą, staiga kilusį prie vienos tilto atramos.

Jeronimas pasilenkė žemyn. Keliolika žmonių stumdėsi, mosikavo rankomis ir rėkavo susirinkę aplink kesono geležinę prarają. Tarp jų buvo matyti inžinieriaus galionai.

— Kas ten atsitiko, ponas Domanski? — sušuko Jeronimas.

— Kažkas įvyko su mūrininkais gilumoje. Jokių gyvybės ženklų nerodo.

— Tai lipk tamsta pats ir pažiūrėk. Gal dėl oro stokos apalpo?

— Niekas nepajėgia ten įlipti, lempos gesta. Pasiunčiau pakviesti kitą mūrininkų pamainą, jie prie to pripratę, mes nė vienas to nepakeliame.

— Nagi dabar, tai juokas! O tie tuo tarpu uždus. Jie tikriausiai bus nusigėrę! Kiek jų ten yra?

— Trys, — atsakė klausiamasis šaltai.

— Čia man kvepia puse metų kalėjimo. Sveikinu! Duokit man virvę.

Daktaras nė nepastebėjo, kaip drąsus vaikinai, jį palikę, laiptais nubėgo žemyn, pakeliui kumštėmis išvaikė žioptus, pusę susirinkusių nuvarė prie

darbo, apsirišo virvės galu, užsirūkė papirosą ir liepė atidaryti geležinės prarajos dangtį.

— Paimki tamsta į burną kempinę su rukštimi!
— sušuko daktaras, pamažu leisdamasis nuo tilto.

Bet Jeronimas buvo užimtas įsakinėjimu.

— Leiskit pamažu virvę, kai truktelsiu, traukit į viršų! Supratot? Paimk tu ją, Jonai!

Milžinas šaltkalvis gyvai prišoko. Jojo akys, raudonos nuo degtinės Ir nuovargio, šypsojosi viršininkui šunišku prisirišimu.

— Nebijokit, ištrauksiu laiku, — ištarė užkimusiu balsu.

Jeronimas katės lankstumu įlindo į angą. Tuoju jau ją uždarė, nes cementas pašėliškai greitai gedo nuo oro. Virvė pamažu leidosi žemyn, tą judesį įsitempę sekė keliolika porų akių.

Ilgoka petrauka Jonui, matyti, atrodė per ilga, nes klausiamai pasižiūrėjo į Domanskį; staiga pajuto trūkčiojimą, patraukė į viršų, su juo ir kiti. Traukė kūną.

— Sunkiai eina, — sumurmėjo: — atidarykit!

Iškėlė krovinį į viršų. Buvo tai du mūrininkai, pamėlynavę, baisūs, pusiau uždusę. Daktaras puolė jų gaivinti. Dar buvo gyvi. •

— Mesk virvę! sušuko Domanskis.

Šaltkalvis atliko tai ir be įsakymo.

Vėl patraukė. Šį kartą krovinytis buvo pusjau lengvesnis, virvės gale buvo tik vienas kūnas, beveik-kartu su juo, geležies kopėčių kobiniais, iškopė ir

Jeronimas, rankoje laikydamas įvykio corpus delicti. Buvo tai tuščias butelis nuo degtinės.

— Latrai, girtuokliai! Būtinai reikia jus iškrėsti prieš darbą! Tiek kartu įsakinėjau! Tai baustinas apsileidimas, pone Domanski! Štai rezultatai tamstos šios dienos darbo ir priežiūros!

Piktas metė jam butelį prie kojų ir daugiau neatsiliepė į sugėdintą inžinierių.

—• Nugabenkit juos į ligoninę, atsiųskit kitą paimaną, jei blaivūs! Gyviau!

Sulig tuo įsakymu visi, kiek išgalėdami, puolėsi į šalis, prie darbo. Įvykio vieta akies mirksniu ištuštėjo. Išsiskirsčiusius pasekė tylus įsakymas:

— Kai pasveiks, atsiųskite juos pas mane!

Darbininkai patylomis nusijuokė.

— Oi, duos jis jiems, duos! — sumurmėjo Jonas.

— Iš jo viskas gauti malonu. Tai vyras!

— Tai mūsų mylimas ponas! Štai, mirties nežiūrėdamas, ėjo gelbėti darbininkų, o iš mūsų niekas nenorėjo eiti!

— Bet jei jį apniks bėdos, tada mes eisime! Kol mes čia, tegul niekas jo nedrįsta paliesti!

— Argi kas nors mano!? girdėjai ką nors, Jonai? — smalsiai klausinėjo žibančiomis akimis, lyg būtų pamatę avantiūros žymę.

— Jei reikės, tai jus pašauksiu! Dabar — ša! Įmokit kūjus ir prie darbo!

— Tiktai šauk gerai!

Vietoj Jono pradėjo šaukti ir raginti dešimtininkas. Visi klusniai nutilo.

Vėlai, vakare, Jeronimas grįžo nuo kasos namo. Nustebo pamatęs šviesą savo kabinete, kur visuomet dirbo. Pasižiūrėjo pro plyšį ir dar labiau nustebo. Prie stalo, tarp apyskaitų, braižinių ir schemų fotely sėdėjo Bazilius ir kažin ką rašė rūpestingai, nerangiai, ant didelio popierio lakšto. Viena akia žiūrinėjo savo šedevrą ir prakaituodamas statė kreivas raides.

— Po velnių! Kas jį apsėdo? — murmėjo linksmi nusiteikęs inžinierius.

Jo nustebimui nebūtų ribų, jei galėtų matyti voko adresą. Ten buvo sieksninėmis raidėmis parašyta: „Jo Malonybei Ponui Polikarpui Baltapetriui Tepence“. Ne, toks asmenų sugretinimas ir tokia pažintis niekad neateidavo jam į galvą.

Išgirdęs pono žingsnius, Bazilius išsikraustė iš fotelio, raštus riuo stalo paslėpė ir pradėjo savo šeimininkui ruošti valgį.

— Ar tik ne mylimai laiškus rašinėji? — paklausė juokdamasis inžinierius.

Bazilius nusijuokė.

— Aha! — atsakė lyg nesavas.

— Petrapily ją palikai?

— Taip, ten, kur tamsta savąją pametei.

— Aš, seni, meilužių neturėjau ir neturiu. Apie tai žinai geriausiai, nes lyg slibinas mane saugojai visą laiką.

— Et, įvairiai būdavo kaimynystėje! Kas ten susaugos ugnį prie šiaudų! Ta juoduke, dėl kurios net su švirkšliu turėjau ...

— Neplepėk niekų! Matyt, tu ir šiandieną lankei stovyklą? Geriau parodyk savo laišką! Pažiūrėsiu, kaip reiški savo meilės jausmus.

— Lygiai taip pat kaip ponas! Kas su koku sutampa, tokis pats tampa.

— Melas! Mylėt nieko neišmokysiu, nes pats nemoku. Gal tu mane pamokysi?

— Et, su tamsta sunku kalba rungtis. Kam ponas gražinai Eliasmanui mėsa?

— Tai gal norėjai, kad iš mandagumo žydui pats ją sudoročiau? Darbininkai ne galvijai, nuodyti jų irgi neleisiu.

— Žydas baisiai piktas, šios dienos viso uždarbio neteko. Domanskis piktas, kam tamsta jį prie žmonių iškoliojai. Visi pikti. Kas iš to bus? Jei panorės visi keršyti...

— Tegul keršija! Garbės man nenuplėš, doros neatims, o daugiau niekuo nesirūpinu! Nors tu man apie juos neprimink! Visą dieną jie mane graužia! Duok nors namie pailsėti!

Beviltiškai susigriebė už galvos.

— Man pono gaila! — sumurmėjo Bazilius, — išdžiūvai lyg šakalys! Kas iš to bus? Patrūksi! Kad taip vieną mėnesį pasilsėjus!

— Ką ir tu man kranksi ligą, kaip tas knibinėtojas daktaras? — Prisiversdamas nusišypsojo ir valandėlę susimąstė. — Norėjau ir aš pasilsėti, seni, — tęsė po pertraukos. — Turėjau susitaupęs porą šimtų rublių. Galvojau baigęs šį darbą kur nors išvažiuosias ir nors šiek tiek kveptelsias. Na, bet iš to

nieko neišėjo. Rubliai išnyko, reikia vėl dirbti. Nuostabu, kad pinigai pas mane ilgai nebūna.

— Kas per stebuklas! — Vagis jų laukia! niūriai sumurmėjo Bazilius. — Tegul jis prasmenga!

— Ką darysi! Neverta gailėtis tos niekšiškos mamonos! Duok butelį raudonojo vyno. Naktį rašysiu.

— Ketvirta naktis! Jėzau Marija! Ką ponas darai? — sušuko išsigandęs sargas.

— Na, tylėk, tylėk! Juk tavęs nekviečiu drauge. Eik sau sapnuoti apie meilužę, jei jos čia neturi. Tokiam dideliam darbui man diena per trumpa.

— Ponas dirbi už dešimtį. Vaje, bus blogai!

— Eik po velnių su savo aimanavimais!

Bazilius išėjo, bet aimanuoti ir dūsauti nesiliovė. Oaila buvo 'žiūrėti į tą vargšą, kuris dirbo daugiau nei jėgos leido, manydamas, kad jų turi neišsemiamą atsargą.

Kuo arčiau buvo darbo galas ir išsvajotas poilsis, tuo sunkesnis buvo tas darbas.

Labai retai Bazilius matė poną ir tai tik trumpai. Atlikti darbai buvo atiduodami, turėjo juos patikrinti, priimti ir apmokėti. Prie kasos visuomet buvo pilna klientų, pinigai" plaukė, lyg vanduo. Jeronimas paskutines pias ant kojų laikėsi tik stiprios valios ir vyno dėka. Be pertraukos rūkė cigarus, užkimo, pajuodavo, akys spindėjo dirbtiniu karščiu.

Kai milžiniškas tiltas buvo baigtas, pastolai buvo nuimti, darbininkai papuošė jį žalumynais, inžinierius atsikvėpė. Telegrafu iš valdybos pareikalavo tiltui išmėginti traukinio ir priėmė jį prie" savo teritorijos ribų.

Pirmasis veidas, kuris pasirodė už vagono stiklą, buvo spindintis viršininko veidas.

Liepė sustabdyti traukinį, trijų garvežių traukiamą. Iš jo išsėdo šimtas su viršum įvairių inžinierių. Prasidėjo triukšmingi sveikinimai ir šauksmai.

— Važiuojam ant tilto! — sušuko gerokai išsigėres viršininkas.

Visa kompanija buvo irgi gerokai įkaušusi, net ir traukinio palydovai neatsiliko nuo jos. Mašinistas, kuris pats pirmasis turėjo per tiltą važiuoti, drąsai išsimetė gerokai spirito ir mikčiodamas kažin ką šnekėjo Jeronimui apie nelygias rodykles.

— Nulipk, aš važiuosiu! — šūktelėjo Jeronimas užuot atsakęs, imdamas *n* už apikaklės ir atiduodamas sargams.

— Tamsta pasilik su mumis! — šaukė viršininkas.

— Dar sprandą nusiųsi! — šaukė draugai.

— Atsiprašau! — rėkė girtas mašinistas: — o mano premija! Man penkiasdešimt rublių pažadėjo!

— Galėsi juos atsiimti, kai išsimiegosi, — atsakė Jeronimas. — Nieko su manimi neatsitiko, pone viršininke. Ponai, prašau apskaičiuoti, kiek ši sta-

tyba nusės po manimi. Dabar labai daug sveriu. Duok garo!

Suskambėjo stūmokliai ir ašys. Trys geležies" slibinai majestotiškai nuriedėjo pirmyn ir, leisdami dūmus, užvažiavo ant tilto. Vidury Jeronimas sustabdė traukini. Pasigirdo skardus, garsus švilpysys, skelbiąs pergalės triumfą. Tiltas stovėjo. Traukinys perėjo per jį į ten ir atgal ir vėl sustojo vidury. Tiltas buvo išmėgintas.

Sugrįžusį Jeronimą viršininkas, sugriebęs į glėbį, vos nepasmaugė.

— Auksinis, neįvertinamas esi žmogus! Ko nori už tokį darbą?

— Miego, pone viršininke! — nuoširdžiai nusijuokė vaikas. — Nuimk tamsta nuo mano pečių tą valdžią, priežiūrą, paleisk mane namo.

— Tai tu toks draugas! Mes norime linksmin-tis! Na, gerai, eik, miegaliau, eik! Jei negalėsiu apsidirbti be tavęs, tai parsikviesiu!

O, miegoti! Kiek savaičių jau apie tai galvojo. Taip, dabar galų gale galėjo ramiai ilsėtis. Atsira-dęs namie, atsiduso iš visos širdies. Pabaigė. Buvo laisvas. Ai! kaip tai puikiai skambėjo. Viską su-gebėjo padaryti. Ugnies bandymą atliko. Išbrido. Tegul dabar sau apgaudinėja, vagia, intriguoja — jam nepakenks.

Tačiau nuostabu. Staigus perėjimas nuo triukšmo ir ūžesio prie visiškos tylos, užuot raminęs, baisiau-

siai jį vargino. Miegas pražuvo. Tik baisiai skaudėjo galva ir visus sąnarius. Tur būt, migrena.

Nenusirengęs krito į lovą. Lyg tyčia, buvo didžiausia kaitra. Baziliaus nebuvo. Paskutinėmis dienomis labai dažnai kažkur išeidavo.

Inžinierius, atsisekęs švarką, suspaudė rankomis sopamą galvą. Mąstė.

Hm, juk tikslas pasiektas. Išsikovojo padėjimą, garbę, pripažinimą.

Ką šiandieną pasakytų pesimistas Varia, kuris niekad' netikėjo pasisekimu? Tur būt, prisipažintų klydęs, pakeistų savo nuomonę ir pralinksmėtų vargšas teisingas melancholikas niurna.

Jeronimas prisiminė studentišką dainelę, dainuotą šalty ir varge, kuri labai pykino paniurėli. Ten buvo dainuojama apie gavėnią ir Velykas. Varia, būdavo, užsispyręs nuolat kartodavo:

— Nesidžiauk, margučių neragausi. Greičiau savo ausies galą atsikąsi! Užtikrinu!

Neįspėjo vargšas. Praslinko visos bėdos, vargai, rūpesčiai, sunki gavėnia — atėjo Velykos.

Kad tik galvos taip nesopėtų. Kad nors truputį gautų pramigti. Juk buvo laisvas.

Aha, tiesa. Juk buvo iš daktaro gavęs kažkokios mikstūros, kai skundėsi nemigu. Paėmęs truputį vaistų, valandėlę gulėjo galvodamas, kol pagaliau pergalės džiaugsmas, prisiminimai, galvos sopėjimai — viskas susiliejo į kažkokį chaotišką mišinį. Išsvajotas miegas apgaubė jį savo skraiste.

Išmiegojusį nežinia kiek valandų, prikėlė jį trūkčiojimas už rankos ir uždusęs dešimtininko balsas;

— Ponas, prašau keltis!

— Tikrai, ko gi nori?!

— Viršininkas kviečia tamstą tuojau!

Jeronimas pakilo stenėdamas. Nesijautė nei stipresnis nei sveikesnis. Taip pat, kaip prieš tai, skaudėjo galvą, sąnarius, jautėsi lyg sumuštas, apsvaigęs. Klaikiai apsidairė.

— Ar aš ilgai miegojau?

— »Tris paras. Daktaras net išsigando.

— Asile. Miegočiau kita tiek. Kur viršininkas?'

— Savo bute, raštinėje. Šiandieną bus didelis balius. Rytoj atvažiuos visa komisija.

— Ko gi jis nori iš manęs? *i* Trūksta šokikų ar kokia nors kita bėda? Paliktų mane ramybėje. Tegul, sau linksminasi ir priiminėja nors patį sultoną. Su mielu noru užleisiu jiems tuos malonumus ir -tą garbę. B'rr! Kaip čia šalta.

— Dvidešimt trys laipsniai. Kaitra, kaip pragare. Gal ponas sergi?

— Ar daktaras esi? Grįžk ir pasakyk, kad tuojau ateisiu. Marš!

Dirbtiniu būdu žadindamas savo energiją, vaikiną pašoko, apipylė Šaltu vandeniu galvą, -šiek tiek pasitaisė rūbus, išėjo. Kojos svėrė, lyg būtų švininės; svyravo ir nors ėjo pamažu, nuvargęs sunkiai alsavo. Kažkas negera darėsi su juo, visomis jėgomis stengėsi atsispirti.

Viršininko buto langai žėrėjo šviesomis. Derinamų instrumentų garsai skelbė greit pradėsiant linksmintis. Aukštai salione bėgiojo tarnai, baigdami ruošą. Prie durų stovėjo minia žioplių darbininkų, interesantų. Viduje užė daugybė balsų.

Jeronimą pamatę darbininkai persiskyrė špaleriu. Įėjo į prieangį, o iš ten į viršininko kabinetą.

Jam pasirodžius, visos kalbos' kaip kirviu buvo nukirstos. Inžinieriai, draugai pasitraukė į šalį. Kažkas išpėjamai šnypštelėjo.

Nelaimės nujautimas drebiliu perėjo Jeronimo "kūną. Bet jis drąsiai, su gryna sąžine priėjo prie stalo, už kurio sėdėjo piktas ir susiraukęs viršininkas.

— Tamsta mane kvietei? — pasakė Jeronimas, mandagiai linktelėjęs.

— Taip, tamsta esi čia reikalingas prie apyskaitos. Ką reiškia, kad žydas man patiekė vekselių dvidešimt penkiais tūkstančiais daugiau negu čia įrašyta išlaidose? Gal tamsta ko nors neįrašėi?

— Aš? Viską įrašiau iki paskutinio skatiko, suvedžiau su kasininku knygas, pajamas ir išlaidas.

— Hm, tai ką gi reiškia tada tas?

— Kas, pone viršininke? — paklausė Jeronimas išbalęs.)

— Tas pereikvojimas? Tai ne juokai, tokia suma!

— Kokia suma? — nelaimingajam net pradėjo sukintis skaudama galva.

— Argi tamsta negirdėjai? Vekselių yra dvidešimt penkiais tūkstančiais daugiau nekaip išlaidose pažymėta!

— Kiek ėmiau, viską įrašiau.

— Ta suma nepažymėta!

Vaikinas griebėsi už galvos.

— Tai kur gi aš ją dėčiau? Ką tamsta manai? Juk ne beprotis esu!

— Gal tik lengvabūdis. Štai knygos, o čia vekseliai. Suskaityk tamsta pats.

- — Be knygų apsieisiu. Turiu prie savęs užrašų knygelėje datas ir sumas kiekvieno vekselio. Aš padiktuosiu, o tamsta malonėsi patikrinti.

Drebančiomis rankomis išėmė iš kišenės apiplyšusią knygutę ir pradėjo skaityti.

Niekas nesikalbėjo, bet ir niekas neišėjo, nors to mandagumas reikalavo. Visiškoje tylumoje susirinkę klausėsi Jeronimo suvargusio balso, kuriam pritarė tik popierio šlamėjimas ir viršininko trumpas „yra“.

Susirinkusių veiduose 'Mikčiojo piktas smalsumas, nerimas arba visiškas abejingumas.

įtarimas, kurio Jeronimas dar nesuprato, apie kurį, lyg tarp kita ko, paminėjo viršininkas, kiekvienam, kas pažinojo Baltapetrij, atrodė absurdiškas, bet... kas žino, gal...

Pavydūs drebėjo iš nekantrumo, kiti klausėsi, bylos su pasipiktinimu ir pasibaisėjimu, tik keletas griežtai netikėjo, kad galėtų būti bent mažiausia

kaltė; o jautė čia kokią nešvarią ir niekšišką suktybę.

Jeronimas pabaigė. Nusišluostė prakaitą nuo kaktos ir drąsiai pažiūrėjo viršininkui į akis.-

— Viskas — pasakė.

•— O šitas! Tamsta jo nepaminėjai. Prašau pasižiūrėti.

, Padavė vekselį, atidžiai sekdamas jojo veido išraišką.

Jeronimas patraukė pečiais ir papurtė galva, lyg sakydamas: nieko apie tai nežinau. Ramiai-paėmė popiergalį, pasilenkė prie lempos, permetė akimis atsidėjęs vieną, antrą, trečią kartą.

Pradžioje jo išvargusiame veide buvo matyti nusistebėjimas, vėliau atminties įtempimas ir lyg rjpras ką surasti atsiminimuose. Dar vėliau staiga išbalo, net pažaliavo, akyse švystelėjo begalinis pasibaisėjimas, beveik pamišimas. ėrėmė akis nejudamai į parašo pabraižą. Išleido iš rankų popierį, lyg elektros kibirkštis pervertas, sudrebėjo, suspaudė rankomis galvą, net kraujas atslūgo jam nuo lūpų. Krūtinėje kažkas draskė, smaugdamas balsą, paraližuodamas visus jausmus. Stovėjo lyg stabo ištiktas, nelygiai gaudydamas orą, tylėjo sunkiai nuleidęs galvą.

— Ha, reiškia buvo kaltininkas.

Tarp inžinierių pasigirdo šnibždėjimai ir jude-sys. Visi pasitraukė dar toliau nuo jo, lyg nuo raup-suoto.

Tiktai viršininkas nei traukėsi nei triumfavo.
Pirmas prabilo:

— Ką gi, ponas. Baltapetri? Tai tamstos parašas?

— Jokio atsakymo nebuvo.

— Gal tamsta užmiršai kokias nors išlaidas?

— Ne! — ištruko nelaimingajam iš krūtinės.

—> Tai ką gi reiškia tas vekselis? Ar tamsta pripažįsti prie jo? Gal tai suklastojimas, paklydimas? Sakyk tamsta, kas?

Išgirdęs žodį „suklastojimas“, Jeronimas truputį prasiblaivino. Pakėlė akis, norėjo ką pasakyti, bet nepajėgė.

Tos akys, 'bėgalinio sielvarto pripildytos, apjuodusios, nemigo suvargintos, buvo tokios nelaimingos ir liūdnos, kad viršininkas daugiau neklausinėjo. Jis taip pat atsipeikėjo.

— Nesisielok labai, — pradėjo atleidžiamu balsu. — Esi jaunas, lengvabūdis! Beveik kiekvienas iš mūsų tokiaame amžiuje gali padaryti kvailybę, užsimiršti. Vekselį išpirkau. Būk tamsta ramus. Jei pinigų iššvaistei, dovanuju juos be gailesčio. — Tikiuos, kad antru syk nepasikartos.

Jeronimas ir į tai nieko neatsakė. Buvo lygiai nejautrus, kaip kilnumui ir atleidimui, taip ir aštriam teismui. Jojo veide visi jausmai išnyko. Buvo šaltas ir kietas lyg akmuo:

Rankas nuleidęs klausėsi ir kentė smūgius, •triuškinančius visus jo siekimus, jo gyvenimą. Ne-

sigynė, neprieštaravo, tik tai visą laiką žiūrėjo į savo vardą ir pavardę, parašytą ant to nelaimingojo vekselio.' Tik tai tas mažas popiergalėlis iš visos aplinkumos -buvo jam ryškus ir suprantamas.

Buvo tai Baltazaro puotos „Mane-Tėkel-Fares“, buvo tai pražūtis!

Viršininką, matyti, visa ta scena vargino. Nerviškai subraukęs vekselius į stalčių, atsistojo.

— Užteks apie tai. Tamstai dabar ne šokiai rūpi, todėl į balių nekviečiu! Atrodai labai suvargęs. Reikia atsilsėti. Palieku tamstai visišką laisvę. O ponus kviečiu aukštyn, prie ponių ir muzikos. Mano žmona, tur būt, nekantrauja.

Jeronimas atsipeikėjo. Pasižiūrėjo į susirinkusius, nusilenkė ir išėjo tarp skubiai prasiskyrusių kolegų. Niekas nepadavė rankos, nepalydėjo, nepasakė nė žodžio..

Kai buvo jau už slenksčio, prasidėjo kalbos ir juokai. Kada ėjo pro namus, salionuose prasidėjo judėjimas. O pusiaukelėj į savo namus išgirdo pirmuosius valso taktus. Pakeliui jį lenkė vis nauji vežimai su poniomis ir šiaip svečiais.

O jis ėjo į nakties tamsumą, galvą nuleidęs, nežiūrėdamas, lyg lunatikas ar beprotis.

VII.

Senelis Polikarpas.

Jeronimui esant pas viršininką¹, Bazilius, matyt, buvo namie: lempa degė, ir vakarienė buvo paruošta, bet jo paties nebuvo.

Tačiau to rūpestingumo Jeronimas nepastebėjo. Ką jam reiškė šviesa, tamsa, ką jam reiškė valgis?

¹ Lyg audros pakirstas medis sudribo į pirmą pasitaikiusį fotelį įleido rankas į suveltus plaukus ir susirietė, lyg sumindžiotas kirminas. Lyg staugimas ar gailus kūkčiojimas veržėsi jam iš gerklės.

Tai tokia buvo pabaiga, tokia! Cha, cha! Tapo vagimi! Taip! Tiktai to betrūko prie visų jo dalios malonumų. Paeiliui ir tas atėjo. Dabar jau nieko netrūko!

Tapo vagimi! Paėmė ir išėikvojo svetimus pinigų. Ir dar apsimetė, kad nesupranta, buvo išdidus, tik faktų priverstas prisipažino! Cha, cha! Tapo vagimi!

Girdėjo kolegos, tur būt, jau žino žydai, darbininkai, visi, kas gyvas. Rytoj, tur būt, sužinos ministeris. Taip, sužinos. Menkas eilinis Jeronimas Baltapetris rytojaus dieną pasidarys didelė figūra — vagis!

Net laikraščiuose parašys apie jį. Tapo didele garsenybe! Cha, cha! Atliko gavėnią, susilaukė savo Velykų, apie kurias neseniai taip daug svajojo.

Nieko jam netrūksta, nieko!

Lyg pragaro šmėklos blaškėsi mintys po nelaimingojo kaukolę. Kartais ištrūkdavo širdį verias dejavimas, kartais — trumpas, bet baisus juokas. Sielvartas juokėsi — siuto.

Kraujas siautė gyslose, drugys jį krėtė. Visus jo sąnarius gaubė baisus šaltis ir stangino, lyg skenduolį, kuris jau nustojo jėgų ir vilties ir, mirties laukdamas, nuleidžia rankas.

— Dieve, Dieve! Argi verta buvo tiek daug dirbti, kad šitaip baigčiau — gėda ir panieka!

Argi verta buvo tiek kentėti, kad gaučiau iš dalios tokį užmokestį — vagis!

Cha, cha! Išsvajotoji aukso dalia! Kortų namelis! Gandas jau visur nuėjo, pavydžių draugų išplatintas. Rytoj geriau jau negyventi! Negyventi! Mintis, lyg žaibo apakinta, sustojo prie tų išsigelbėjimo vartų. Negyventi... Kas čia blogo? Dabar gyventi jau neįmanoma. Užteks tos bergždžios kovos, užteks!

Ratu kankinamas laukia ištroškęs tiktai dar vieno — paskutinio pasukimo, laukia galo.

Gyventi! Kam ir dėl ko? Vienišas!

Gailestis jį suėmė, našlaičio gailestis. Gerklėje sustojo karčios ašaros. Ten, už gyvenimo, geresnėje šalyje buvo motina, Varia, visi — čia buvo tuštuma ir gėda iki mirties.

Atsistojo. Kojos linko, svyravo. Svyruodamas priėjo prie stalo. Buvo labai silpna, galvą plėšė pašėliškas skausmas, rankos virpėjo.

Vos pajėgė rakčiuku atrakinti stalčių.. Surinko įvairius laiškus ir atminimus. Išėmė revolverį, pabandė spausti-

Sausas spyruoklio tratėjimas ii lyg prablaivino. Padėjo revolverį prieš save, pradėjo galvoti. Buvo tai baisi kančia ir didelė pagunda.

Švarus ėjo į mirties glėbį, o šituo pasielgimu visiškai save smerkė.

Žmonės pasakys, kad buvo išdidus ir, negalėdamas pakęsti kaltės, iš gėdos nusišovė.

Kad nors vienas žinotų, kad nors vienas suprastų, pasigailėtų.

Ranka siekė plunksnos, bet nepaėmė.

Tai kur gi tada pasiaukojimas? Kodėl gi nieko nesakė kaltinamas? Ne. Tylės iki galo. Nors ir visi jį pasmerks, užtat sąžinė ir motina, tenai, išteisins.

Dabar jau buvo visai ramus. Tiktai galvą vis daugiau sopėjo. Tai niekis, tuojau nustos.

Ištraukė iš užančio medalionėlį su motinos plaukais, pabučiavo jį, paėmė ginklą, pridėjo prie smilkinio, paspaudė.

Dūžiklis skėlė — be šūvio.

— Prakeikimas! — ištrūko jam klaikiai.

Revolveris buvo neužtaisytas.

Nerviškai skubindamasis pradėjo užtaisinėti. Negirdėjo nei žingsnių, nei šlamėjimo prie durų.

Gal tai Bazilius? Per vėlai! Tiktai vienas šūvis. Bet rankos dreba, šovinyš iškrito ant žemės.

Siekė antrąjį. Ramiau; atidarė kas duris. Nugara pasisukęs nekreipė į tai jokio dėmesio. Baigė taisyti.

Staiga stipri ranka stvėrė jį už peties, kita, pirmą negu susigriebė, ištraukė revolverį.

Apsidairė piktai sušukęs:

— Eik šalin! — manydamas, kad tai Bazilius. Susitiko akis į akį su perveriančiu senio Polikarpo žvilgiu. Taip, tai buvo jis pats, o ne jokia haliucinacijų šmėkla.

Didžiulis, sausas, visa galva aukštesnis už Jeronimą, kiaurai grėžė jį savo pilkomis akimis. Revolverį įsikišo į namu darbo milo palaidinės kišenių.

— Ko čia, seneli," atėjai? — nežmonišku balsu 'sumikčiojo Jeronimas.

— Tavęs atėjau, pačiu laiku, — atsakė senis keistu balsu.

— Aš neturiu laiko. Kas senelį atvedė čia? Aš sergu!

— Matau, bet vis' dėlto turi eiti su manimi. Susikaupk jėgas. Napajėgei pakelti gėdos. Ji stipresnė už tave. Reikia ją nuimti nuo tavęs, nes kitaip sulaužys. Ir taip perilgai ji tavo sielą slėgė. Porą valandų pasivėlinau. Eime, vaikel!

Kas atsitiko su despotu, ir ar tai tikrai jis buvo? Tokio Jeronimas jo nepažinojo. Klaikiai žiūrėjo į jo veidą, rūstų, bet kitokį negu visuomet. Galvoje jam viskas maišėsi.

— Eime! — pakartojo senis, imdamas jį už rankos.

Vėl išėjo į nakties tamsumą. Prie jų staiga atsirado Bazilius, žibintu šviesdamas ir nuolat dairydamsis. Senis beveik nešė sūnėną. Kelias buvo netolimas iki viršininko buto, žėrinčio šviesomis. Bilius buvo pačiame įkaršty. Muzjfa smagiai griežė.

Auksinis pusimperialis atidarė jiems biuro duris, kitas nuvarė tarną į salionus paties šeimininko pakviesti.

Abudu tylėjo. Jaunasis, sunkiai alsuodamas, pusiau be sąmonės, karščiavo; senis iškilmingai, nuostabiai spindėjo. Bazilius prie namo pradingo.

Gana ilgai lūkuriavus, atėjo viršininkas. Nors ir linksma buvo baliaus nuotaika, nors ir daug išgėrė, bet buvo niūrus. Žvairomis pasižiūrėjo į svečius.

— Kuo galiu patarnauti? — šaltai paklausė.

Senis, abiem rankom pasirėmęs lazda, išdėdžiai linktelėjo galva.

— Vadinuos Polikarpas Baltapetris, — pradėjo. — Turiu du sūnėnu. Jų abiejų sąskaitų atėjau čia suvesti.

— Pažįstu tik čia esantį inžinierių Jeronimą.

— Tuoju tamsta pažinsi ir antrąjį. Eisim prie reikalo. Tamstai patiekė su Jeronimo parašu vekselius, kurių suma prašoko išlaidas. Tą reikalą tamsta išsprendei prie šimto žmonių, iškilmingai atleisdamas nusikaltimą. Vekselį tamsta pats išpirkai iš žydo. Kaltininkas, tas štai vaikinai, tylėdamas priėmė malonę, lygiai kaip tylėdamas prisipažino

vogęs. Nuėjo į namus vienas, visu paniekintas, ir štai radau jį su revolveriu rankoje. Jei nors vieną minutę būčiau pasivėlinęs, turėtumėme tamsta ir aš sąžinėje nekalto žmogaus mirtį. Tai baisu!

Senis stabtelėjo, papešiojo savo žilus ūsus. Inžinierius ištiesė jam ranką. ^{1*}

— Tikėk manimi tamsta, kaip man nemalonu buvo, — pradėjo.

— Čia nekalbama apie nemalonumą, bet apie teisingumą, — aštriai pertraukė ponas Polikarpas, — o visų pirma apie skolos apmokėjimą. Prašau tą vekselį.

Tai sakydamas, siekė į pilkosios palaidinės kišenių, išsitraukė banko čekių knygele, įrašė atitinkamą sumą ir padėjo ant stalo.

Pamatęs nelaimingus vekselius, Jeronimas, ligi šiol lyg apmiręs, sukručio; žengė žingsnį.

— Seneli! — pradėjo.

— Tylėk, jauniki! Savo gerumu priėjai prie gėdos ir paniekinančių įtarimų. Dabar aš veiksiu. Užteks nusileidimų! O ar man vis viena, tu ar jis, tai dar parodysiu. Kai moku, tai noriu, kad žmonės žinotų, už ką moku. Tu nesikišk į mano reikalus.

Vėl vienas po kito vekseliai slinko pro lempos šviesą, kol žvalios pono Polikarpo akys atrado tą nelaimingąjį. -

Ir jis, valandėlę jį palaikęs rankoje, palingavo galva ir padavė viršininkui.

— Prašau tamstos palyginti parašus, — pasakė.

• Inžinierius, užsidėjęs akinius, atidžiai įsižiūrėjo, palygino su kitais ir staiga stvėrėsi už galvos. ' .

— Kas tai suklastojo? — sušuko, — sakyk, po*ⁿⁱ ne Jeronimai! Tai ne tamsta rašei,, tai suklastota!

— Kodėl gi tamsta šito nepastebėjai prieš jį pasmerkdamas? — karčiai pasakė ponas Polikarpas.

— Kodėl jis tylėjo ir taip baisiai sumišo? Kas tai padarė? Žinote? .

— Juk aš tamstai sakiau, kad turiu du sūnėnu. Gal tamstai yra nesvetimas Albertas Baltapetris, vyras dukters patarėjo B. O., apie jį sostinė daug kalba.

— Girdėjau. Tai Jeronimo brolis?

— Tai jo pusbrolis ir klastotojas. Prieš mėnesį jis lankė Jeronimą. Norėjo gauti pinigų. Jeronimas visą savo uždarbį, kelis šimtus rublių, uždirbtus didžiausiu vargu, atidavė. Bet buvo tai lyg lašas jūroje. Norėjo daugiau, siūlė paskolinti tamsos sąskaita. Jeronimas išmetė jį pro duris. Štai ir viskas. Žydas — tiekėjas, nubaustas už kažkokį nesąžiningumą, davė pinigus, Albertas pasirašė už brolių ir pabėgo.

— Tai baisu! Buvau aklas ir tarp tiek daugelio reikalų nepastebėjau skirtumo! Pone Jeronimai, tamsta mane pažįsti, tas įtarimas nedavė man ramybės! Kad nors žodelį tamsta būtum pasakęs apsiginti.

— Jis! — sušuko senis Polikarpas. — Cha! tai jūs, ponas viršininke, jo nepažįstat. Tai žmogus, kuriame nėra nė vienos dėmės, nė vieno prasikaltimo.

Jis lietas iš aukso ir plieno, taurus net iki fanatiškumo, geras iki kaulų smegenų! Jis gintus brolio sąskaita? Jis apskųstų giminaitį suklastojimu? Geriau pats sutiko mirti! Jis vagis! .. Kokiam tikslui? Kam? Juk negeria, kortomis nežaidžia. Tamstai tarnavo lyg ištikimas šuo, pakęsdamas draugų pyktį, taupydamas kiekvieną skatiką, dirbdamas už dešimtis. Krovė tamstai turtus ir garbę už duonos kąsnį, prisirišo prie tamstos kaip prie savo gera, dario, o tamsta jį padarei vagimi! Atsiminkit! Ne-turėsit tarnų ir draugų, jei taip elgsitės! Štai tamstos pinigai. Dėkojame už malones ir tarnybą. Mano vaikiną atiduokit man, nes dabar jis, mirtinai serga. Dievas žino, ar pergyvens tą nelaimę.

— Ką tamsta norėsi, jam viską padarysiu. Ne tarnu, bet sūnumi jį laikiau. Nesiskirkime susipykę, pone Jeronimai. Atleiskite man!

Jaunikaitis norėjo ištiesti ranką, bet senis 4į su-laikė.

— Tamsta, jojo gėdą ir paniekinimą girdejo šimtas asmenų, — pasakė aštriai: — tegul prie jų įvyks ir jojo rehabilitacija.

— Esu tam pasiruošęs. Prašau, ponai, su manimi.

Salionuose gyvai linksminosi per šimtą asmenų. Pasirodžius tiem trim, šokiai nutrūko. Visi jautė ką nepaprasta.

• Šeiminkas davė ženklą muzikai nutilti. -

— Ponai! — sušuko garsiai. — Buvote liudininkais didelės skriaudos, kurią neteisėtai padariau

jūsų kolegai. Kas jį pažįsta, tas, tur būt, tuo įtari-
mu netikėjo ir pasmerkė mane, o ne jį — teisingai.
Vekselis buvo suklastotas. Ponas Baltapetris, nors
tai pastebėjo, bet neatreipė į tai mano dėmesio,
nes tam turėjo liūdnas savo priežastis. ^-Dėl
viso to aš vienas buvau kaltas! Prie jūsų visų pra-
šau jį atleisti man tą mirštamą įžeidimą. Sunkiai nu-
sikaltau prieš žmogų, kuriam vienam turiu būti dė-
kingas už milžinišką darbą, pavyzdinę tvarką, ku-
ris yra gryniausios doros sąžiningiausias darbinin-
kas. Dabar viešai atsiprašau jį už tai žodžiu, o
veiksmu visuomet esu pasiruošęs įrodyti, kaip aukš-
tai aš jį vertinu ir juo pasitikiu. Ponas Baltapetri,
duok man ranką ir atleisk! Dievas yra liudininkas,
kaip sunkios man buvo tos kelios valandos! Užmiršk
man tą nelaimingą įvykį ir lik draugas, kaip iki šio-
lei, amžinai.

Jeronimui galva sukosi, vos įstengė pakelti ran-
ką ir paspausti inžinieriaus delną.

Po viršininko, prie jo pradėjo veržtis ir kiti,
tikindami savo širdingumu, klausinėti apie svei-
kata, įtikinėti, kad visi buvo tikri dėl šitokios pabai-
gos.

Pažįstamos ponios taip pat artinosi, sveikino
jį šypsniais, bet jis tik klaikiai žvalgėsi, ne visai su-
sivokdamas, beveik nieko nesakydamas!

Pasižiūrėjo į senelį.

— Eime iš čia, — prašnibždėjo.

Staiga prie durų pasigirdo triukšmas, bėginėji-
mas, šauksmai. Į salioną įbėgo dešimtininkas, bė

kepurės, suplyšusiais marškiniais, išraudonavęs.

— Ko nori? Kas atsitiko? — sušuko viršininkas.

— Eliasmano namai, sandėliai, rūsys, viskas dega! — Moterys pradėjo šaukti ir alpti. Inžinieriai puolė prie durų ir langų. Tikrai, gaisro liepsnos pašvaistė kylojos pro langus.

— Prikelti darbininkus! Siurblius! Gelbėti! Mes tuojau einame! — sukomandavo viršininkas.

— Darbininku nėra reikalo kelti! Jie patys padegė. Žyda, rodos, iškepė! Riaušės! — mikčiojo dešimtininkas. — Tegul ponas išeis, — kreipėsi į Jeronimą.

— Ko gi nori?

Viršininkas ieškojo kepurės ir net šniokštė iš pykčio. Kol žmogus suskubo atsakyti, prie namo pasigirdo tikras pragaro triukšmas. Gal koks tūkstantis balsu šaukė vienu balsu.

— Baltapetrij duokit mums! Tuojau duokit. Jis svetimų pinigų neėmė. Jis mūsų. Žydas ėmė! Nėra žydo! ..

Išgirdus tokius reikalavimus, viršininko pyktis atslūgo. Manė, kad tai riaušės, plėšimai, peštynės, * norėjo telegrafu kviesti kariuomenę. Žinia apie Eliasmano mirtį menkai jį tesujaudino. Pažiūrėjo į Jeronimą.

— Tamstą užkabinti pavojinga.

— Ponas viršininke, ponas viršininke! — staugė minia.

Atidarė langą. Apačioje knibždėjo tamsių žmogystų minia. Užė lyg skruzdėlyne.

— Ko norite? — sušuko.

— Mes, ponas viršininke, uždėsime savo pinigus už Baltapetrij! Mes sudėsime, surinksime iki skatiko!" Duokit jį mums čia!

— Seneli, — vėl prašnabždėjo -Jeronimas: — eime. Man taip silpna.

Ponas Polikarpas priėjo prie viršininko.

— Paimsiu jį su savimi, — pasakė: — tamsta duosi jam atostogų.

' - r - Dabar darbininkai jį paims. Girdi, tamsta? Tai dievaitis tos minios. Eime. Na, bet vis dėlto tie latrai turi daugiau smegenų negu mes. Teisingumą įvykdė apčiuopiamai. Savo mylimąjį net iš pragaro išplėštų. Ponai, kas su manimi palydės sergantį kolegą į namus? Dabar ne laikas linksmintis.

Pusė susirinkusių stvėrėsi už kepurų. Viršininikas su seniu paėmė Jeronimą parankėmis, beveik, nešė jį.

— Baltapetrij mums, Baltapetrij mums! — staugė minia, susigrūdusi prie namų.

Buvo jų čia keli šimtai. Visi su basliais ant pečių. Pryšaky šaltkalvis Jonas, apdraskytas, degutuotas, baisus. Tur būt, aktyviai dalyvavo žydogzekucijoje. Jeronimui pasirodžius, baisus triukšmas virto vienu griausmingu šauksmu. Visi nusiėmė kepures.

— Baltapetris serga. Nerėkit. Vežiam jį namo! — sušuko viršininkas.

Jonas sušvilpė, viskas nutilo.

— Mes jį nunešime! Duok čia, seni, — bičiuliškai pasakė ponui Polikarpui. — Ponui viršininkui dėkojame, — pridėjo nusilenkdamas.

Prasidėjo fantastiška iškilmės eiseną. Lyg vaiką, šaltkalvis **paėmė** Jeronimą ant rankų ir žygiavo pryšaky, inžinierių apsuptas. Paskui jį sekė darbininkai, meisteriai ir tarnautojai, gale važiavo pokylio dalyviai.

Visi jie ėjo ir važiavo į lentų pašiūrę, kur prie durų su nekalčiausio avinėlio išvaizda stovėjo Bazilius, žiūrėdamas į baigiantį degti Eliasmano turtų gaisrą.

Su šaltkalviu persimetė pikto džiaugsmo žvilgiu. Keršto jausmas juose buvo stipresnis, negu baimė dėl mylimo pono.

— Daktarą, Baziliau! — įsakė ponas Polikarpas, Tarnas net pašoko išgirdęs tą balsą.

— Yra, šviesusis pone, — atsakė.

Tikrai, prie lovos jau sėdėjo gydytojas, laukė. Jonas paguldė ligoni į lovą.

— Tikrai tamsta jį išgydyk! — perspėjamai tarė eskulapui ir išėjo, kiek galėdamas, tyliai..

Minia pamažu išsiskirstė. Pašiūrėje liko tik senis, viršininkas ir daktaras. Prie durų, lyg garbės sargyba, sustojo dešimt šaltkalvių.

Nė vienas karalius nebuvo taip gerai saugojamas, nei taip greitai patarnaujamas, kaip Jeronimas.

' Bet vargšas to savo triumfo nematė.

Baisiausios karštligės pagautas, kliebėjo, nieko nepažino, blaškėsi, keikė gyvenimą, šaukėsi motiną.

— Šiltinė ir smegenų uždegimas, — šaltai pasakė gydytojas, dėdamas ledą prie galvos.

— Ar išsikapstoma? — neramiai paklausė viršininkas.

— Kartais, vienas iš šimto.

- Senis Polikarpas neklausinėjo, nesikalbėjo, nesikišo nei patarimais, nei pagalba.

Sunkiai atsisėdo prie lovos ir nenuleido akių nuo išsvargusio ligonio veido.

Visas jojo šaltumas ir griežtumas išnyko, .lau nebebuvo tai išdidus satrapas, jokiai žmonių silpnybei ir jausmams neprieinamas. Buvo tai paprastas mirtingasis, įgeltas į pačią širdį, suvargęs, nelaimingas.

Atrodė, lyg tas, kuris visą gyvenimą krovė turtus, staiga buvo apvogtas; lyg tas, kuris visą savo amžių padėjęs dideliui kūrinii sukurti, triumfo dienoje jo neteko, tapo paskutiniu ju skurdžiumi..

Apsiskaitę. Grūdino plieną, bet štai tas, susiskaidęs į paskirus atomus, skirstėsi į visas puses. Norėjo turėti Damasko plieno kardą, o gaus gal tik pelenų saują.

Keistas psichologinis procesas darėsi toje užsidiariusioje sieloje. Sąžinė, lyg nepermaldaujamas prokuroras, sukilo ir daugybei minčių susibūrus, lyg teisme, dideliu balsu šaukė: užmušei! žmogžudys esi! Gėrėkis savo auka!

Ponas Polikarpas žiūrėjo pilnu „pasibaisėk“ jimo žvilgiu. Sūnėno veidas buvo sulysęs, su-; džiūvęs, karštligės tamsumo apgaubtas. čiaį prieš jį rodė didžiausią fizinį ir moralinį nuo,^ vargį, darbą, kuris jėgas prašoka, ilgus vargus. Veltui senio žvilgis, ieškojo jame koku nors ydų, prasižengimų, nuodėmių, kokio nors apsigynimo sau. ; Nieko. Tas veidas buvo skausmų sutrauktas, kovų ir audrų užgrūdintas, bet kilnus, griežtas. Aplink lūpas driekėsi nenugalimi geležinės valios ir užsi-spyrimo bruožai — šeimos bruožai.

Ir staiga ta auka virto teisėju. Seniui Polikarpui rodėsi, kad tos lūpos pasmerks jį ir kad tik jos vienos galės nuslopinti tą baisųjį ir nuolat didėjantį kaltintojo šauksmą: užmušei!

Ponas Polikarpas, galvą pakėlęs, apsidairė. Kambarys buvo tuščias. Tur būt, jau kelios valandos praslinko, nės jau rytas brėško.

Niekas nematė, kaip senis susmuko ant kelių ir, mušdamasis į krūtine, nužemintai maldavo:

— Dieve, pasigailėk manęs nuodėmingojo! Neimk iš manęs to vaiko! Leisk, kad aš jam atsilyginčiau už tai, kiek iškentėjo!

Vėliau pasilenkė ir pirmą kartą pabučiavo vargšą į kaktą.

— Ar tu kada nors atleisi man?—• prašnabždėjo.

Bet Jeronimas nieko negirdėjo. Jo siela kur kitur klaidžiojo.

— Žinai, Juozai, — kliebėdamas kalbėjo: — viskas kortų nameliai! Ką tik pastatysi, vėjas pa-

pūs, ir nėra! Taip visą laiką! Daugiau nieko nestatysiu! .. O jei galas, tai kas? .. Kortų nameliai! -

Šiurpas ėmė klausant to kliedėjimo. Giltinė tiesė savo kaulines rankas, ir senio akyse plėšė iš jojo turta. O jis žiūrėjo į tai lyg vaikas, bejėgis! Jis, išdidus ir galingas lyg pragarų valdovas!..

Epilogas.

Purpurinis auksinis ruduo gaubė Tepenco medžius ir klojo alėjų takus šlamančių sausų lapų kilimu. Buvo šilta, giedra ir labai gražu tame milžiniškame parke, kurį taip gražiai supo užianti Pripetė.

Visur buvo pilna įvairių retų gėlių, fantastiškų krūmų, tarp kurių kai kada pasirodydavo jaukintos stirnos, gražių altanėlių, apaugusių vynuogėmis ar vijoklėmis. Bet, tur būt, gražiausia buvo prie pat rūmų. Čia žydėjo šimtai skiepytų rožių kerų, o priešais marmuro laiptus čiurleno fontanas, apipurkšdamas vandens perlais įvairiaspalves gražias gėles.

Tarp tų rožių ištisomis dienomis sėdėjo žmogus — šešėlis, liesas, išblyškęs, apžėlęs, apatiškai priešais save įsmeigęs akis.

Net ir Varia nepažintų savo linksmo Ručio. Šiltinė visai jį nukamavo, išplėšė jėgas, valią, mąstymo galią, žodžių garsus. Padarė jį visiškai niekam nejautrų, gyvą lavoną. Giltinė jį paliko seniui, bet lyg tyčiodamasi metė jam tą aukso' skeletą, kuris visai neturėjo nei jėgų nei noro gyventi. Gamta žiauriai keršijo.-

Apie tai galvojo senis, žiūrėdamas į sūnėną nuo laiptų. Vargšas, lyg kokia keista dėmė, atrodė tarp žydriojo dangaus, rausvų lapų ir svaiginančių rožių.

Ponas Polikarpas sunkiai atsiduso ir pamažu laiptais nusileido žemyn. Jeronimas jojo artinantis nepastebėjo, bet neparodė jokio nusistebėjimo ar džiaugsmo, išgirdęs senelio balsą, nors tasai buvo be galo širdingas ir meilus,

— Kaip jautiesi Šiandieną, vaikelį?

— Gerai, — atsakė apatiškai.

Senis pasilenkė ir pabučiavo jį į kaktą.

— Ar galvos nesopa?

— Ne. Nieko nesopa.

— Gal ko nors nori?

— Nieko, dėkui, seneli.

Buvo tai paprasti klausimai ir vienodi atsakymai, jau kelias savaites vis tie patys.

Ta niekuo neįveikiama Jeronimo apatija senį lyg akmuo slėgė.

— Na, tai gal pajodinėtum? „Vėjas“ tavęs laukia.

— Nenoriu.

— Gal pasivaikšiotum truputi?

— Ne.

— Gal ką nors paskaitytum?

— Man gerai ir taip. Nieko man nereikia, seneli, nieko, nieko!

Senis desperatiškai patraukė ūsus. Ieškojo nesugalvodamas priemonės tai nelaimingai valios stoka pašalinti.

Medicina šiuo atveju nieko negalėjo padėti. Gyvybę ji sugražino, bet noro gyventi ji nemokėjo įkvėpti. O ką gi vertas gyvenimas be noro?

Staiga ligonio veidas truputį sukrutėjo. Pažiūrėjo į kairiojo rūmu sparno langų eilę, vėliau \ senelį ir pirmą kartą prakalbėjo pats, neklausiamas.

— Tai motinos langai, ten?

Pono Polikarpo veidas nušvito. Kažin kokia mintis lyg perkūnas jį šovė, net užtruko su atsakymu, paskui lengvai nusišypsojo.

— Taip, vaikeli. O tie gretutiniai — tai tavo kambario.

* — Ar galiu ten nueiti?

— Ne, mano brangusis, negali.

Jeronimas pakėlė akis. Tokį atsakymą išgirdo pirmą kartą, nes po ligos buvo neaprėžtas Tepenco valdovas.

— Kodėl?— paklausė.

— Nes tie kambariai, išvažiavus gyventojai, yra užrakinti. Raktas pas ją. Jei labai nori, tai parašysiu, tegul atsiunčia.

— Ne, nesvarbu, nereikia, ypač jei užimti.

Tačiau visą laiką nenuleido akių nuo langų ir po valandėlės vėl paklausė:

— Kodėl ten užlaidų apačia tamsesnė?

— Jai tokia šviesa reikalinga, — trumpai atsakė senis.

Manė tokiu atsakymo paslaptinumu kiek sudominsias Jeronimą, tačiau tasai visai nutraukė kalbą.

Tylėjo. Bet jau pradėjo galvoti. Tie langai prikėlė iš miego jo sielą. Kaip visuomet visuose jo gyvenimo svarbesniuose įvykiuose, motinos atminimas sužadino jame tūkstančius prisiminimų, kurie visi rišosi daugiausia su-Tepencu.

Klaidžiodamas mintimis prisiminė, kada mažas būdamas žaidė po tas pievas, o per tuos langus jo visus judesius sekė liūdno moteriškės žydrios akys. Žiūrėjo į langus, lyg tikėdamasis, kad tučtuojau uždanga pakils, pasirodys auksaplaukė galva, ir skambus balselis pašauks jį vardu.

Bet langai buvo aklinau uždari, niekas jo nešaukė. Toli jau nuėjo tie laikai, toli jau nuėjo ta liūdna moteris. ,

Tačiau užburtas apatijos ratas buvo jau pertrauktas. Gaili, liūdna mintis sruveno, lyg mažutis upelis. Kažin ar senelis įvykdė savo paskutiniajame laiške duotąjį pažadą, ar patenkino paskutinįjį mirusios norą, ar gavo ji ilsėtis amžinu miegu greta savo vyro, šeimos rūsy?

Įgimto mandagumo vedamas, neklausinėjo senelio apie tai. Gal tai būtų jam nemalonu, sukeltu piktus atsiminimus, galėtų supykti, o jis dabar buvo toks geras! Kam jį pykinti? Galima pačiam pasižiūrėti.

Pirmą kartą gyviau pasijudino, ieškojo preteksto pasitraukti nuo senelio.

— Seneli, — pasakė: — norėčiau kokią nors laikraštį paskaityti.

— Gerai, mano brangusis, tuojau per Bazilių atsiusiu.

Ponas Polikarpas nuėjo į namus, vaikinai apsidairę pamažu nužingsniavo žinomais takais. Buvo tai jo pirmas pasivaikščiojimas.

Senelis pažadą ištesėjo. Niša, gretutinė su tėvo karstu, buvo užimta. Patamsy blizgėjo užrašas ant marmuro lentos. Liūdna moteris sugrižo į Tepencą. Jeronimas atsisėdo prie kapo, gailiai-šypsodamasis. Dabar motina, tur būt, jautėsi laiminga.

Nuo to laiko kas dieną vargšas sveikstantysis lankė savo mirusius, puošė jų karstus gėlėmis, o seneliui rado gailų šypsnį ir širdingos padėkos žodžius.

— Nedėkok, bet pasveik, — pasakė senis, glostydamas jojo galvą. — Norėk ko nors. Nors. mano stirtas padegti. Net ir tuo man didelį malonumą padarytum.

Bet Jeronimas nieko nenorėjo. Gal, kad tik jam, niekas nepertrauktų jo liūdnu svajonių ir vienišo savo mirusių lankymo.

Bet vieną rytą jį nustebino atmainos kairiajame rūmų sparne. Langai buvo atidaryti, uždangos pakeltos. Tarnai viską tvarkė, valė ir dulkino, lyg ruošdamiesi kokių iškilmingų aukštų svečių sutikti. Tačiau durys iš kambario, kaip ir seniau, buvo aklinai uždarytos.

— Baziliau, kas ten per ruoša? — paklausė.

— Baldus dulkina, ponaiti.

Buvo tai labai proziška ir nieko nesakanti informacija. Jeronimas nuėjo prie senelio.

— Gal aš dabar galėsiu ten įeiti? — prašėsi.

— Kaip nori, mano brangusis. Bet man rodo, kad po svetimus kambarius nepritinka landžioti.

— Kas ten gyvena?

— Mano auklėtinė, našlaitė. Auklėju ją.

— Kur ji dabar yra?

— Užsieny. Netrukus tikiuos jos sulauksias. Paprastai rudenį jinai vieši Tepence.

Jeronimas susiraukė, lyg būtų karčių vaistų paragavęs.

— Nesibijok, — ramino jį senelis. — Jinai tau nekliudys. Galėsit net nesusitikti. Čia pakankamai vietos.

— Eh! Moteris ir ožka visur įsiskverbs, seneli, — kapriziškai pasakė vaikas. — Tos giminės į viena kitą labai panašios. Jos viską apgraužia, apgadina. Visuomet jas gali rasti prie uždraustojo. Kaip senelis gali tai pakęsti?

— Ką darysi! Ne tik pakenčiu, bet net jaučiu silpnybę prie tos vienintelės moters. Senatvėje ji tapo man lyg gėlelė žiemą; man širdį sušildė.

— Nieko sau, matyti, egzempliorius! — pagalvojo Jeronimas, visai nesutikdamas su senelio nuomone.

Moterims jis neturėjo jokios malonės, jokios pagarbos. Dar Afros nepamiršo.

Pykino jį visi tie pasiruošimai ir spindys pono Polikarpo veidas, kai sakė, kad, jo mylimoji atsiuntė

telegramą. Piktai žiūrėjo, kai skirtą dieną karieta, pakinkyta šešetu arkliu, liberijomis pasipuošusių tarnų būrio lydima, nuvažiavo prieplaukos link, iš kur jis kadaise paprastu kuinu važiavo į Tepeną.

Visuose rūmuose viešpatavo šventės nuotaika. Net ir Bazilius lakstė su šypsančio sfinkso išvaizda, padėdamas daržininkams nešioti gėlių puodus ir krepšius su vaisiais.

— Ar iškilmės vartų nestatys ir garbės saliuoto nedarys? — piktai klausė jį vaikinai.

— Panelė neleidžia skinti gėlių, — atsakė Bazilius.

— O iš kur tu žinai apie tai?

— Kiekvienas Tepence turi žinoti josios skonį, kad jai įtiktų. Kitaip ponas pyks.

— Tuo aš visiškai nesirūpinsiu, — sumurmėjo Jeronimas, eidamas kapo link ir skindamas gražiausias rožes.

Senio tą iškilmių dieną niekur nebuvo matyti. Mūsų didvyrių niekas nesirūpino. Pasirodžius naujai žvaigždei, jis nuėjo į antrą vietą.

— Reikia vėl keliauti į pasaulį, motule, — gailiai pasiskundė karstams. — Pakaks būti parazitui. Jau neilgai čia vaikščiosiu. Eisiu duonos ieškoti, kaip mokei! Taip! Užteks dykaduoniauti. Reikia sužadinti jėgas, darbo norą. Laikas keliauti į pasaulį naujų laimčių ir vargų ieškoti. Reikės kraustyti.

Tuo labiau, kad kaip tik Jeronimas atsikėlė iš po ligos, senasis viršininkas kas savaitę jam rašinėjo, kviesdamas kuo skubiausiai pas save.

Staiga pasiryžęs, pašoko iš vietos, norėjo eiti pas senelį, padėkoti už globą, malones ir keliauti iš čia, nors ir rytoj.

Buvo jau pusiaukelėj į namus, kai išgirdo važiuojant, botagais pliauškinant, naujus svečius atvykstant.

— Še' tau,,boba, pyragus! — sumurmėjo pasitraukdamas į nuošalią altaną. Ten atsisėdo, lyg užguitas zuikis, ir tik vakare Bazilius jį vos besurado.

— Jėzau, Marija! Ką tamsta darai! Taip Šalta! Tikra liga! — sušuko išsigandęs.

— Laukiu, kol nusiramins su ta panele.

— Prašau, einam greičiau! Panelės jau seniai miega.

— Tai jų yra kelios? Kelios auklėtinės, našlaitės?

— Ar tai mūsų šviesusis ponas negali jų nors ir tuzino išlaikyti? — išdidžiai atsakė Bazilius.

— Prašau! Tegul sau jų turi nors visus keturius iūkstančius su šventąja Uršule priedo, kad tik man netektų su jomis susitikti.

— Senasis ponas jau perspėjo jas, kad nevaikščiųjų kapo apylinkėje. Ponaitis turi kairiąją parko pusę, jos dešiniąją.

— Bet man to viso jau pakanka. Užteks ilsėtis. Susikraustyk visus daiktus, rytoj išvažiuojame į darbus, prie Volgos.

— O ką ponas ten veiksi? Juk dar vos vaikščioji. Plunksnos rankoj nenulaikysi.

— Tai ne tavo reikalas. Kraustyk ir baigta!
O gal nori čia likti?

— Kaip ponas liepsi.

Ponas Polikarpas susirūpinęs jau ieškojo sūnėno ir suradęs smarkiai pabarė, kam nežiūri sveikatos.

Vakarą praleido vieni. Apie atvykusią niekas nieko neminėjo.

Rytojaus dieną, anksti rytą, Jeronimas išėjo iš namų, manydamas išėjęs anksčiau už visus. Apsiriko. Nedidelėje pievelėje, iš kur tiesėsi platus reginys į Pripetę ir aplinkinius šilus, kokia moteris, pilka bliuzkute ir trumpu sijonėliu, pastačiusi stovus ir ištiesusi popierį, stropiai škicavo vaizdą, karts nuo karto pakeldama savo smailą vinies pavidalo nosu balzganai žydrias akis ir susiraukusi keturiasdešimties metų veidą. Žalios spalvos skėtis metė jai pakaruoklio atspalvį.

Jeronimas, lyg kokio vaiduoklio vejamas, pašoko ir pabėgo į krūmus. Tačiau, ką matė, pakako, kad galėtų tą „auklėtinę“ kritikuoti.

— Graži, žavinga, puiki! Tikrai, leista širdžiai sušildyti! Nieko sau, gražią gėlelę susirado senis žiemai! Sveikinu! Bet ir tepa su įnirtimu, drąsiai galima parodyti panosėje špygą, tikrai nepastebės! Lyg tyčia atėjo į kairę, į mano pusę! Nebūtų moteris vel*) ožka! Jau išoko į daržą! Kad ji kur pa-

*) Vel=t. y.

springtų su savo dažų skardinėmis arba bent persis-
smeigtų tuo savo gražiuoju skėčiu! Niekur negali-
ma pasislėpti nuo tos „gražuolės“!

Pražuvo ramios ir vienišos svajonės. Visa die-
na praėjo bebėgant ir besislapstant nuo žaliojo skė-
čio. Tas nelaimingasis skėtis visą dieną, be palio-
vos, keliavo iš vienos vietos į kitą. Vis ten patai-
kydavo, kur Jeronimas slėpdavosi.

„Gražuolė“, matyti, buvo labai godi gražiems
reginiams. Visą laiką paišė čia medžius, čia kokią
salelę, čia upelį, čia galvijus.' Nežinia, kada ji val-
gė ir kada ilsėjosi.

Jeronimas keikėsi kiek įmanydamas. Vakare,
matydamas, kad negalės išsisukti iš pikto liki-
mo nagų, išėjo iš krūmų, eidamas tiesiog įkyrėjusio
skėčio link.

— Tegul ir mane nupaišo! Gal tada nusira-
mins! — niurzgė piktas, lyg devynios pėtnyčios.

Moteris, pakėlusį savo snapo pavidalo nosį,
abejingai permetė jį akimis ir toliau škicavo jaunas
stirnas.

Eidamas pro Šalį linktelėjo, mintyse apdovano-
damas ją elegantišku būdvardžiu. Toliau jo laukė
dar vienas siurprizas.

Šalia žydinčių rožių stovėjo stalelis arbatai,
prie kurio fotely iširėmęs sėdėjo senis Polikarpas,
flegmatiškai čiulpdamas savo pypkę. Prieš jį nu-
gara į sodą, stovėjo dar viena moteris. Matyti, links-
mai šnekučiavosi. Buvo per toli, kad galėtų išskirti

i

balsus. Jeronimas matė tik baltą suknelę ir didelę šiaudinę skrybėlę. -Pasislėpė už krūmų.

Senis, matyti, pamatė JĮ, nes kažin ką pasakė— baltoji suknelė švystelėjo ir pasislėpė namo viduje. Tik tada- prisiartino vaikinai.

— Ko taip susiraukei, Jeronimai? — paklausė senis.

— Ar tai šita senelio auklėtinė, toji su žaliu skėčiu? — sumurmėjo visai supykęs.

— Kodėl? — Gal susipažinai su ja?

— Saugok, Viešpatie! Visą laiką mane persekiojo savo tapybos manija. Neleido nei pasilsėti, nei pavalgyti, nei atsikvėpti.

— Na, tai sėsk čia, pavalgyk, nusiramink. Aš tave pasaugosiu.

— Dėkui, eisiu į savo kampą. Turiu parašyti laišką.]

—* Kam?

— Viršininkui. Seniai manęs laukia. Manau vėl pradėti darbą. Jau visai pasveikau.

—* Tai ką gi, gal nuo ponios su skėčiu darbštu- mu užsikrėtei?

— Ne, bet jau laikas ką nors pradėti. Jau trys mėnesiai kaip dykas valgau senelio duoną. Man tai negirdėta. Be to, dabar svečiai...

— Nemaniau, kad toks laukinis esi. Kuo tau kliudo tos dvi ponios? Nuo ryt dienos užginsiu landžioti ten, kur tu būsi. Pasilik dar.

— Dėkui, seneli, už jūsų gerumą. Argi tingi- niavimas jums patinka? Be to, mėgstat vienišumą.

— Seniau mėgau, — pataisė senis: —. dabar tavo buvimu esu patenkintas. Eik pas save. Liepsiu ten paduoti valgyti.

Vakaras buvo drėgnas ir ūkanotas. Bazilius užkūrė židinį. Senis su sūnėnu susėdo prie jo. Sausu malkų tratėjimas atstojo jiems kalbą. Abudu tylėjo.

Užtat ryškiai girdėjo už sienos, kaip dailininkė grįžo, gėrėjosi gamta, girdėjo šaukiant valgyti, juokus, gyvą pašnekesį įvairiomis kalbomis.

— Tavo persekiotoja vėl yra čia pat, — pasakė senis patylomis.

Jeronimas nieko neatsakė. Gal negirdėjo. Žiūrėjo apatiškai, kaip ir seniau, į ugnį. Atrodė suvargęs, nusilpęs. Nuleido rankas ir galvą.

— Gal tau trūksta ko nors? Ruti?

— Man, seneli? Ne, nieko.

Po valandėlės ponas Polikarpas, pasišaukęs "Bazilių, patylomis jam kažką įsakė ir pradėjo skaityti laikraščius. Triukšmas už sienos nutilo. Staiga Jeronimas pakėlė galvą klausydamasis. Gretimame kambary pasigirdo labai švelnūs fortepijono garsai.

Labai gyvai skambino preliudiją. Matyti, be gaidų, atmintinai. Skambino, kaip virtuozas.

Gaili, tyli melodija čiurleno, kartais visai nutildama, kartais praskambėdama pora skambių akordų ir vėl ta pati daina — be žodžių, visą laiką pindama tą patį gailiai jaudinantį motyvą.

— Kas ten skambina, seneli?

— Tur būt, Bronė. Kas gi kitas?

Vaikinas pakėlė akis.

— Senelio auklėtinė vadinasi 'Bronė'?

— Taip. Kodėl klausi? Gal" ją pažįsti?

— Ne. Bet tas vardas man ką primena. Keis-
ta. Ir toji irgi buvo našlaitė. Niekad nepatikėčiau,
kad toji ponia su skėčiu vadintųsi tuo vardu.

— Bet čia niekas nekalba apie ponią su skėčiu.
Ji, rodos, Adelgunda ar panašiai nežmoniška' vadi-
'nasi.

— Vadinasi, tai ne ji senelio auklėtinė?

— Kas per absurdas! Tai yra ponia dėl drau-
gystės, cerberis, saugojęs užburta kunigaikštystę! Ji-
nai gi augo dar gilioje senovėje.

— Aa, taip! Ta panelė gražiai skambina.

— Neblogai! Žiūrėk, tavo viršininkas apsiėmė
pravesti geležinkelį Samaros gubernijoje. Septynio-
lika geležinių tiltu. Ir tu ten ruošiesi važiuoti?

— Taip. Tiltai tai mano specialybė.

Nutilo ir klausėsi. Pagaliau jš preliudijų išsi-
veržė skambi ir skaisti dainos melodija, puikus sop-
ranas pradėjo dainuoti.

Ponas Polikarpas dėjosi skaitąs. Pro laikraš-
čius atidžiai žiūrėjo į sūnėną. Sekė jo veido išraišką.
Jeronimas klausėsi sujaudintas ne tiek balso gražu-
mu, kiek jo pažįstamais garsais. Kažin kur jis jau
buvo jį girdėjęs. Bet kur ir kada, joku būdu nega-
lėjo prisiminti.

Pradžioje tylus balsas po kelių taktų apvaldė akompanijamentą ir ėmė skambėti jaunų plaučių skardumu. Galima buvo net žodžiai išskirti:

Kada liesi varpą skardų ir galingą,
Skaisčiais burtais stebuklingą,
Skirtą laimės dainužei dainuoti
Ir dangaus gaida myluoti, —
Tai nedėk i jį naugių:
Nei sidabro, nei plieno,
Nei kanklininko stygų,
Nei vario junginio nė vieno, —
Kad jo balsas būt galingas.
Nedėk ir ugnies didingos,
Bet duoki jam aukso širdį!
Duoki jam aukso širdį!...

, — Seneli, — prašnibždėjo Jeronimas abejodamas, — kažkur aš tą balsą jau esu girdėjęs!

— Girdėjai? Gal kur užsieny. Bronė ten mokėsi.

•— O iš kur jinai pati, seneli?

— Kareivio našlaitė.

— Senelis ją seniai augini?

— O, jau seniai. Gal tas dainavimas tau nemalonus? Liepsiu nustoti!

— Nemalonus! Atvirkščiai, be galo gražus: Visą amžių klausyčiau. Tas balsas taip man ką primena!

— Na, tai, užuot čia pelėje, eisim pas ją. Galėsi geriau pasiklaudyti.

— Gal ta panelė bus nepatenkinta mano išibrovimu?

Tai kalbėjo drebėdamas iš nerimo. — Tas balsas, tas balsas! Užuot atsakęs, senelis priėjo prie durų ir pasibeldė. Daina nutrūko.

— Brone, ar priimsi svečius arbatos?

— Su mielu noru, seneli! — atsakė sidabro balselis. Durys ūmai atsidarė.

Jeronimas pasižiūrėjo. Prieš juos, aukštai kabančios žvakidės apšviesta, stovėjo liekna, graži mergytė, baltais batistais ir mezginiais apsitaisius. Viena ranka grakščiu judesiu kėlė durų uždangą, kitą ištiesė sveikindama senelį.

Smulkus veidelis tamsiose akutėse turėjo truputį laukinės išvaizdos, bet lūpose žaidė atviras meilus šypsnyš, rodydamas dvi eiles smulkių baltų dantukų.

Jeronimo ji nematė, lygiai kaip ir jis negalėjo jos įžiūrėti iš už senelio pečių.

— Bet aš ne vienas. Su manimi yra jaunikaitis, kuris nori išgirsti antrąjį tos dainelės posmą. Štai jis. Ar reikės man jį supažindinti su tavimi?

Ponas Polikarpas pasitraukė į šalį. Jaunieji pasižiūrėjo vienas į kitą ir staiga vienu kartu pasigirdo du šauksmai. Buvo tai vulkaniško išsiveržimo laimės, džiaugsmo ir begalinio nusistebėjimo šauksmai. Mergina paleido uždangą. Jos debesuotose akyse sužaubavo visa spalvų vaivorykštė. Skruostai užkaito.

Puolė vienas prie kito. Jeronimas griebė jos rankutes. Žiūrėjo vienas į kitą negalėdami atsiziūrėti, visai apsvaigę.

— Bronyte, mano vaikuti! — ištarė sujaudintu balsu vaikinai.

— Ponas, mano ponas! — šnibždėjo mergytė.

Galų gale iš po uždangos išsikrapštė senis ir pasižiūrėjo.

— Tai jūs vienas kitą pažįstat? — paklausė.

Jeronimas pasisuko į jį.

— Seneli! — sušuko su priekaištu, — tai jūs man ją tada paėmėt? Atėmėt man mano gyvybės saulę.

— Dabar tą saulę gražinu tau. Tegul ji tau šviečia. Gali nesiraukyti. Apskritai, visą laiką mes vienas kitam šposus krėtėm, bet šį turtą aš tau saugojau Jyg savo akį. Gražinu visiškai nelieštą. Už tai prašau vieno stiklo arbatos. Tuo tarpu pasitinkinsiu Adelgundos draugyste.

Bet jaunieji nieko negirdėjo, ką sakė. Ponas Polikarpas nuėjo į antrąsias eiles. Vokietė jau seniai miegojo. Arbatos jam atnešė Bazilius. Jojo daliai liko tik laikraščiai.

Tie gi du susėdo greta. Žiūrėjo vienas į antrą ir pasakojo tų ilgų metų įvykius.

Buvo tiek daug pasakoti. Juodu visai užmiršo apie pasaulį. Jeronimui pasakojant, merginos akys apsiašarojo dėl Varios ir „ponios Dulskienės". Savo vargų Jeronimas, neminėjo. Užmiršo, kad jų buta. Jautėsi be galo laimingas.

Vėliau jis klausėsi.

Vaiką pagrobė klasta iš miesto. Draskėsi ir kandžiojo; niekas negelbėjo. Bazilius apie tai daug ką žinojo: jis ją atvežė į Tepencą.

Ne saldus buvo mokytojų ir tarnų gyvenimas. Niekas nenorėjo klausyti nei mokytis. Marino save badu. Mėgino bėgti. Pagauta, griebėsi savo pragariško užsispyrimo. Viskam tapo kurčia ir nebylė. Tada senis Polikarpas pavartojo kitokį argumentą:

— Jei mokysies ir klausysi, tai atiduosiu tave Ruciui. Kitaip niekadosis jojo nepamatysi!

Po tų žodžių mokslas lyg burtų monais pradėjo sektis. Atsirado noras ir gabumai. Augo, lavinosi, mokėsi, bet niekad nepamiršo senelio pažado. Jau metai kaip baigusi užsieny institutą "mokėsi Drezdene skaptuoti. Į Tepencą atvažiuodavo kas rudenį. Tai ir viskas.

Vėl pasižiūrėjo vienas į antrą. Vaikino akyse žėrėjo ugnies liepsnos pašvaistė, josios akis lyg kokia migla aptraukė, nuleido blakstienas. Nutilo, apgaubti milžiniškos jėgos, kuri staiga juos apvaldė.

— Ar jau baigėt, vaikučiai? — paklausė pakildamas ponas Polikarpas. Ar Rutis išpasakojo visas savo nuodėmes, o tu, Bronyt, atlikai kaip reikiant išpažintį, kiek žmonių apdraskei, kai tave nuo jo pagrobė? Na, kur dabar ta dainelė? Norime jos pasiklausyti.

— Rytoj, senelyti! — prašėsi mergaitė: — šiandieną negaliu!

— Čia kas per naujiena! Pradedi kaprizintis, vaikelį? Tai blogai. Už tai dabar paimu iš tavęs Rutį. Daugiau jo nematysi. Išsiųsiu į pasaulio galą.

— Du kartu tas pats šposas niekad nepasiseks! — nusijuokė vaikinai: — su manimi, seneli, taip lengvai nėapsidirbtum.

— Su žmogumi be valios labai lengva padaryti viską, ką tik nori! Jam vis viena! Labanakt, Bronyte!!

Senelis pabučiavo ją į kaktą ir išėjo.

Jeronimas ištiesė delną. Ir jis kadaise ją bučiavo, bet šiandieną, užuot pabučiavęs ją į kaktą, pakėlė jos rankutę prie lūpų. Ištraukė rankutę, pasižiūrėjo su priekaištu, bet neprisiglaudė prie jo peties kaip senovėje. Atsisveikino debesuotu žvilgiu.

Seni santykiai buvo visai palaidoti.

Kitą rytą Jeronimas anksti išėjo į sodą. Priešais Švystelėjo žalias skėtis. Gerbiamoji Adelgunda jį pralenkė. Bet dabar tai jam nerūpėjo.

Pasižiūrėjo į rūmų kairiojo sparno langus. Buvo dar užtiesti. Nuėjo prie kapo.

Per tą vieną naktį virto visai kitu žmogumi. Senoviškas, šėlstaš Rutis vėl iškilo, tik apsisiautęs kažkuo gilesniu, rimtesniu savo blizgančiose akyse. Ėjo lengvai, linksmi. Liguistas nuovargis ir išblyškimas visai pranyko. Buvo pasipuošęs, apsi-skutęs, gražiai apsirengęs. Su gėlele Švarko atlake ir šypsniu lūpose.

Ir — tikrai, keista, per vieną naktį visai nusikratė valios, norų stoka.

O! dabar troško ir norėjo labai daug. Karštai, nekantriai iš visos širdies norėjo. Galų gale pasveiko.

Kažin kas pirm jo suskubo aplankyti kapą. Angoje akis į akį susitiko su Brone.

Abudu pasisveikino šypsniu ir užraudimu.

— Panelė taip anksti! — pasakė.

Tas — „panelė“ irgi per vieną naktį atsirado nežinia iš kur.

— O, aš gana ankstyvas paukštis! Mudu su seneliu kėlėmės švintant. Jis mane čia atvedė, o pats nuvažiavo į laukus prie darbo.

Jeronimas daug duotų, kad būtų galėjęs nugirsti tą ankstyvą globėjo pasikalbėjimą su auklėtine!

— Panelė čia ilgam? — paklausė.

— Būsiu, kol norės senelis. O ponas?.

— Savaitę. Manęs laukia darbai.

— Tiktai savaitę! — liūdnai prašnibzdėjo Bronė. Tuo metu prie posūkio pasirodė Bazilius, kviesdamas pusryčių. Jeronimas puolė jį bardamas.

— Šnipe! Išdavike! Tai tu pranešinėjai seniui apie viską! Tai tu kankinai panelę!

— Gink, Dieve! Tai panelė mane draskė ir kandžiojo. Tikrą paskutinio teismo dieną pergyvenau. Savo senam ponui ištikimai tarnavau. Ką įsakė, dariau. Jūs, ponaiti, jo nepažįstat. Jis man nesakė, kokiam tikslui taip ar kitaip turėjau daryti, bet aš supratau. Norėjo, kad ponaitis būtum toks žmogus, kokio kito visame pasauly nerasi. Ir padarė. Oi, tai didelis ir išmintingas ponas. Vedė jus per

įvairius rūpesčius ir vargus, kad tinkamai užgrūdin-
tų. Štai dabar ir turi sau paguodą! O anas, nors
ir auksu apipiltas — pražuvo! Kas nori prarasti sie-
lą, tekimba prie pinigų!

— Tu, rodos, nesi jiems godus!

— Aš! Štai, už pinigus akim užmokėjau, to pa-
kanka! Užtat nekenčiu jų.

— Kokių būdu? — paklausė mergaitė. — Se-
nelis visuomet tave erzina, kad jos netekai bekovo-
damas su manimi.

— Tikras brolis išmušė man ją akmeniu, besi-
ginčijant dėl dešimties rublių! Ar tai verta buvo?
O ponaitis nepyk ant manęs. Ponas liepia, tarnas
kiaušo!

— Šiandieną, tur būt, ir ant velnio nepykčiau!
— nusijuokė vaikinai.

Pusryčiaavo dviese dideliame valgomajame. Vė-
liau mergina pasikvietė jį pas save.

— Parodysiu tamstai savo ateljė. Ar atsimeni
tamsta Medoro galvą? Figūrėlių nepamiršau lipdyti.

Ateljė buvo įrengta su skoniu ir turtingai. Dau-
gybė studijų, modelių, statulėlių buvo čia kimšte
prikimšta. Privedė jį prie nedidelės, neseniai pa-
baigtos grupės iš molio.

— Tai mano pirmas darbas parodai, — pasakė.

Grupė vaizdavo išsivadavusį jaunikaitį lau-
žantį lazda, nelaisvės simbolį. Judesiai buvo drą-
sūs ir natūralūs. Figūra liekna ir išdidi. Veidas
spindėjo laime.

— Tamsta mėgsti meną? — paklausė Jeronimas.

— Dievinu! Savo gyvenime mylėjau tik figūrėles ir...

Sumišo, užraudo, pertraukė.

— ir ką dar? — paklausė, priglausdamas ją akimis.

— Nieko! Tai tik taip sau! Suklydau! Ar matai tamsta aną senelio galvą? Panaši? Ne?

— Figūrėles ir ką dar?—pakartotinai paklausė. Žvilgtėrėjo į jį savo blizgančiomis akutėmis.

— Kam tamsta klausinėji, jei žinai? — atšovė su senovišku laukinio žvėriuko įnirtimu.

Visa ta kalba, matyti, ją vargino.

— Ką galiu žinoti apie suaugusią?

— Bet aš vis dėlto žinau viską apie. tamstą! Juk tamsta mylėjai tik motiną ir...

— Ir tamstą! — pasakė. — Esu atviras!

Laimės šypsnyš apšvietė debesuotą jos veidelį. Pažiūrėjo jam į akis taip meiliai, taip žavingai, kad nė nepasijuto, kaip, senoviškai, paėmęs ją jį glėbį, prispaudė prie krūtinės.

— Figūrėles ir mane? — nusišypsojo priglausdamas.

— O ką gi kitą! — prašnibždėjo patylomis. — Aš niekad neužmirštu! i

— Dėkui!

Vaikino lūpos susirado mergytės karolines lūputes ir prisiglaudė prie jų karštai, ilgai, ilgai.

Po valandėlės Bronytė pakėlė galvą ir pasižiūrėjo į jį perveriančiu žvilgiu.

— Bet ir tamsta atmink, taip pat kaip ir aš, — prašnabždėjo kurčiai. — Dabar jau be jūs negalėčiau gyventi. Geriau mirtis.

— Jei buvau ištikimas vaikui, tai dabar juo labiau dėl to neturėsiu jokios bėdos ir rūpesčio! — linksmai atsakė, bučiuodamas jos akutes.

. — Brone, Brone! — pasigirdo tolimesniuose kambariuose senelio balsas.

Mergina gailiai pasižiūrėjo į mylimąjį ir išspruko jam iš glėbio.

— Klausau! — susuko, išbėgdama priešais senelį.

— Ar kartais nežinai, kur Jeronimas? — klausė senelis.

— Jis čia. Rodžiau jam ateljė.

— Tai nuostabu, kad meniškojo vizito metu galima taip sukaisti. Raudona lyg vėžys! Atrodai, lyg būtumėt mažiausia tris valandas šokę.

Jeronimas prunkštelėjo juokais.

— Galiu tikinti, kad mes čia nesiėmėm jokių choreografinių gudrybių! — sušuko iš už Bronės pečių.

— Tai ką gi darėt?

— Mylėjomės, seneli! — nusijuokė vaikas, visas spindėdamas laime.

- — Tuo tai tikiu. Matyti iš jūsų akių. Bronė nuo vakar dienos išmoko meluoti. Tai ne koks laimikis. Na, neskaičiuok grindų lenčiukių, mergyt. Negai-

šink laimės. Ji jum abiem,- didelė, auksinė, visiškai priklauso. Neišeikvojot jos po visą pasaulį. Aukso dalios esate verti.

Abudu pasilenkė prie jo rankų. Paėmęs abi jaunas galvas, širdingai prispaudė prie krutinės.

— Paklauskite manęs, — pasakė. — Buvau sausas, lyg sukirmijęs medis. Tas vaikas išmokė mane mylėti. Visus žmones niekinau, neapkenčiau jų. Tas vaikinys grąžino man tikėjimą padorumu ir gerumu. Pravedžiau jį pro gyvenimo pragarą. Išėjo iš jo švarus lyg auksas. Imk jį sau, Bronyt, jis tau laimės dalią palenks. O tu, vaikeli, buvai pavyzdingas sūnus, brolis, draugas — visa kas.- Dabar būk man sūnėnas ir parama, o jąją mylėk ir gerbk. Tai ne Petrapilio studentė! Na, o dabar duosiu jums patarimą ateičiai. Jei norėsite auklėti žmones, geriau auklėkite mergaites. Tai mano patyrimo išvada.

— O berniukams neduokite pinigų! — linksmai pridėjo Jeronimas.

— Tiesa! Priminei man tai, šu kuo ėjau pas tave. — Imk — skaityk! • - .

Senelis padavė jam laikraštį. Paryžiaus *Figaro iait divers* skiltyse Jeronimas perskaitė:

— „Vakar klube X įvyko tragiškas atsitikimas. Bacarat žaidimo metu kilo ginčas, per kurį vienas iš žaidėjų revolverio šūviu vietoje nudėjo savo partnerį, kurį pagavo apgaulinėjant. Užmušėjas — kunigaikštis O., užmuštasis — Albertas B., neseniai atvykęs į Paryžių. Kvota vedama“.

— Koks gyvenimas, tokia mirtis! — niūriai pasakė Jeronimas, nuleisdamas laikraštį.

— Du milijonu rublių atsiėjo jis man. Galiu parodyti sąskaitas, — pridūrė senis.

— Matyti, jojo patronas pasigailėjo jam daugelio dorybių, o milijonai laimės nesuteikė. Gaila Vaitiekėlio.

— Menka bėda! Daugiau nieko nesuklastos. Tegul jį ten laidoja kas nori. Tas mylimas kunigaikštis O., už tat vertas apdovanoti ordenu. Žemės paviršių nuvalė nuo vieno niekšo. Užteks apie jį. Daugiau neverta apie jį visai nė minėti. Eime, vaikeliai, į salioną. Bronė mums baigs savo dainelę. Tiesa, čia turiu dar tau laišką. Viršininkas, matyti, negali gyventi be tavęs. Šiandieną leidžiu tau atsakyti. Esu tikras, kad nepaspruksi! Dainelę, Bronyt!

Mergaitė atsisėdo prie fortepijono ir, svajingai žiūrėdama prieš save, pradėjo austi melodiją:

Jeigu kalsi iš granito
Statulą didvyriui,
tai nemirštančią idėją
jos sielon įkvėpki.
Laurais jos galvos nepuoški,
/ rankas neduok perkūnų;
Nesirūpinki, kad akys
Būtų skaisčios, neaptemę:
Visa tai žmonių nejudins.
Tu įkvėpk jai didžią sielą!
Didžią sielą!...

Baigiant dainuoti jos akys, pilnos karštų meilės žvilgių, žiūrėjo į Jeronimą.

Dainavo apie jį ir jam iš visos širdies.

O viršininkas diena iš dienos laukė savo padėjėjo. Bet jo vietoj atėjo tik laiškas:

— „Gerbiamasis! Tamstai patarnauti negalėsiu. Šiandieną kaip tik paskelbti mano pirmieji užsakai. Be to, menka iš manęs būtų nauda, nes užmiršau ne tik visą matematiką, bet ir paprasčiausią sudėtį. Apverktini būtų tiltai, statyti išimylėjusio, ir dar pašėliškai išimylėjusio. Visiškai sugadinčiau' savo vardą ir netekčiau tamstos pasitikėjimo, kurį aš labai aukštai vertinu.

Už mėnesio su žmona išvažiuoju visą žiemą į Italiją. Jei kada nors atsipeikėčiau iš meilės, o žmona panorėtų, tai su mielu noru tamstai patarnausiu. Bet manau, kad tai negreit įvyks.”

— Ir aš taip pat manau! — sumurmėjo viršininkas, piktas, mesdamas laišką ant stalo!

— Jis, jei ką nors daro, tai daro gerai ir ištvėrimingai. Jei myli, tai myli. Aš jojo daugiau nepamatysiu. Vargšai mano tiltai!..

Galas.

T U R I N Y S .

	Pusi.
I. Delfinas - • • -	<i>J</i>
II. Jeronimo žmona	25
III. Troškus vizitas	50
IV. Tuštuma	85
V. Būk teisyb. "	97
VI. Vaitiekėlis ! "	130
Vil. Senelis Polikarpas ,	161
VIII. Epilogas	175